

DELEBØRN I TAL

EN ANALYSE AF SKILSMISSEBØRNS SAMVÆR BASERET PÅ SFI'S
BØRNEFORLØBSUNDERSØGELSE

12:16

MAI HEIDE OTTOSEN
SOFIE STAGE

12:16

DELEBØRN I TAL

EN ANALYSE AF SKILSMISSEBØRNS SAMVÆR BASERET PÅ
SFI'S BØRNEFORLØBSUNDERSØGELSE

MAI HEIDE OTTOSEN
SOFIE STAGE

KØBENHAVN 2012
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

DELEBØRN I TAL. EN ANALYSE AF SKILSMISSEBØRNS SAMVÆR BASERET PÅ
SFI'S BØRNEFORLØBSUNDERSØGELSE

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:

Bente Boserup, Børns Vilkår
Camilla Terndrup, Børns Vilkår
Hanne Søndergaard Jensen, børnesagkyndig ekspert
Henriette Braad Olesen, Familiestyrelsen
Jakob Roepstoff, Egmont Fonden
Jeanette Løgstrup-Nielsen, Statsforvaltningen Sjælland
Jette Røgild, Statsforvaltningen København
Lene Mikkelsen, Statsforvaltningen Sjælland
Rikke Schwartz, psykolog og børnesagkyndig ekspert

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7119-104-2

e-ISBN: 978-87-7119-105-9

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: POLFOTO

Oplag: 300

Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2012 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	FORMÅL OG BAGGRUND	15
	Baggrund for undersøgelsen	15
	Formål og problemstillinger	16
	Ubelyste spørgsmål	17
	Rapportens opbygning	18
2	DATAGRUNDLAGET	19
	Datakilden: Børneforløbsundersøgelsen	19
	Begrebsafklaring og terminologi	20

3	SAMVÆR GENNEM BARNDOMMEN	23
	Hvor mange vokser op i brudte familier?	24
	Udviklingen: Forældremyndighed, bopæl og samvær	25
	Hvem vælger hvilke samværsordninger?	32
	Forskydninger fra det 11. til det 15. leveår	34
	Opsamling	35
4	FORÆLDRENES SAMARBEJDE	37
	Forældrenes samarbejde, når barnet er 11 år	38
	Forældres samarbejde over tid	43
	Barnets medindflydelse på samværsordningen	46
	Opsamling	51
5	HVERDAGEN SOM SKILSMISSEBARN	53
	Forældrenes indblik i barnets liv – kerne- og skilsmissec familier	54
	Forældreindblik ved forskellige samværsordninger	56
	Afstand mellem forældrene	62
	Forældrenes samarbejdsklima og de unges oplevelse af hverdagen	65
	Sammenhænge mellem forældreindblik og den unges adfærd i hverdagen	68
	Sammenhængen mellem afstand mellem forældrene og den unges hverdag	69
	Opsamling	69
6	TRIVSEL BLANDT BØRN OG UNGE MED SKILTE FORÆLDRE	71
	Trivsel blandt børn og unge i kerne- og skilsmissec familier	72
	Trivsel på tværs af samværsordninger	74
	Forældresamarbejde og trivsel	74
	Analyse: Faktorer, der kan forklare normal trivsel	76
	Opsamling	78

7	KONKLUSION OG PERSPEKTIVER	79
	BILAGSTABELLER	85
	LITTERATUR	101
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2011	105

FORORD

Skilsmissebørn har gennem de senere år fået mere samvær med den forælder, som de ikke har bopæl hos. I denne rapport fremlægger vi statistiske analyser om skilsmissebørns samværsordninger.

Datagrundlaget for undersøgelsen er kvantitativt og baserer sig på data fra SFI's børneforløbsundersøgelse, der følger børn, som blev født i 1995. Undersøgelsen supplerer en tidligere kvantitativ undersøgelse fra 2004, som SFI gennemførte om samvær og skilsmissebørns trivsel samt en kvalitativ undersøgelse fra 2011 om børn i deleordninger.

Undersøgelsen er gennemført af videnskabelig assistent Sofie Stage samt af programleder og seniorforsker Mai Heide Ottosen, der har fungeret som projektleder.

Undersøgelsen er blevet til på SFI's initiativ, og vi takker professor Hanne Warming, RUC, der har været referee, samt forskningsprojektets følgegruppe, der har læst manuskriptet og givet konstruktive kommentarer. Undersøgelsen er finansieret af Egmont Fonden.

København, juni 2012

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

UNDERSØGELSENS BAGGRUND OG FORMÅL

Baggrunden for denne undersøgelse er resultaterne af en kvalitativ analyse fra 2011 om børn i deleordninger (Ottosen, Stage & Jensen, 2011). På baggrund af et strategisk udvalg af skilsmisefamilier undersøgte vi vilkårene for børn, der bor lige meget i begge forældres hjem. Ud fra den kvalitative undersøgelse konkluderede vi, at et deleordningsarrangement kunne fungere godt for nogle børn, men ikke for alle. Når forældrene samarbejdede godt, boede i nærheden af hinanden, indrettede samværet fleksibelt og var lydhøre over for barnets behov, og barnet i øvrigt var individuelt robust, kunne en deleordning være en udmærket løsning, også selvom mange fandt det besværligt, at børnene skulle skifte hjem hele tiden. Den kvalitative undersøgelse viste imidlertid også, at deleordningen ikke altid fungerede optimalt. I en række tilfælde haltedede forældresamarbejdet betydeligt, og børnenes hverdag blev gjort besværlig, når forældrene indrettede samværet for 'stift'. Nogle af de børn kom i klemme. Fundene fra den kvalitative undersøgelse rejste spørgsmålet om, hvor udbredte disse kritiske tilfælde var, herunder, om det er vanskeligere at være barn i en deleordning end i andre samværsordninger.

Vilkårene for denne undersøgelse har været at tage udgangspunkt i eksisterende datasæt frem for at indsamle nye data. Til dette formål har vi anvendt SFI's børneforløbsundersøgelse, som sandsynligvis er det danske datasæt, der indeholder de mest omfattende og præcise informationer om skilsmissebørns hverdagsliv. Børneforløbsundersøgelsen har desuden den væsentlige styrke, at den tilbyder mulighed for at følge en årgang af børn gennem opvæksten. Den har fulgt 6.000 børn, som i 1995 blev født af danske mødre, og der er indsamlet data gennem fem runder, senest i 2011, da børnene var 15 år. Derved er det muligt at kortlægge udviklingen og eventuelle ændringer gennem barndomsforløbet. I en tidligere rapport (Ottosen, 2004) har vi på grundlag af børneforløbsundersøgelsen kortlagt, hvordan skilsmissebørns samværsordninger fungerer i de første år af tilværelsen frem til 7-års-alderen. Med denne undersøgelse har vi fulgt op på disse fund ved især at sætte fokus på vilkårene for børn på de senere alderstrin, dvs. når børnene har rundet 11 og 15 år.

Fire forskningsspørgsmål har dannet grundlag for undersøgelsens analyser:

HVILKE SAMVÆRSORDNINGER HAR BØRN GENNEM OPVÆKSTEN?

De allerfleste børn begynder livet i en kernefamilie, men i 15-års-alderen har hver tredje oplevet, at forældrene er gået fra hinanden. Undersøgelsen viser, at gradvist flere skilsmissebørn er blevet omfattet af fælles forældremyndighed efter forældrenes samlivsbrud; et faktum, der dels kan bero på omstændighederne i familierne på tidspunktet for samlivsbruddet, dels på familieretlige reguleringer på skilsmisseområdet i perioden 1996-2011. De fleste skilsmissebørn har dog fortsat fast bopæl hos deres mor, og dette billede tegner sig relativt uforandret, også når vi skuer 20-30 år tilbage.

Generelt stiger omfanget af samvær mellem barnet og samværsforælderen i barnets første leveår, og den største andel med deleordning ser vi i 11-års-alderen. Fra 11- til 15-års-alderen mere end halveres andelen, der bor lige meget hos begge forældre. Ud fra undersøgelsen skønnes hvert femte skilsmissebarn at have levet i en deleordning i en kortere eller længere periode. Den hyppigst nævnte årsag til at ophøre med en

deleordning er, at barnet ønsker samværet ændret. Det tyder på en lydhørhed fra forældrenes side, i forhold til at barnets behov for samvær kan skifte, i takt med at det bliver ældre. I øvrigt viser undersøgelsen, at uanset samvæershypothese har langt de fleste skilsmissebørn erfaringer med, at deres samværsordning bliver ændret i løbet af opvæksten. For de børn, som intet samvær har, er det dog sjældent, at kontakten genoptages.

Der er en social selektion i valg af samværsordninger. De skilsmissebørn, som har mest udstrakt samvær (herunder en deleordning), har blandt andet en længere historie som kernefamilie; forældrene er gået fra hinanden af mindre 'dramatiske' årsager, og de har en familieramme med flere socioøkonomiske ressourcer. Undersøgelsen tyder på, at betydningen af disse karakteristika skærpes i den senere del af barndommen, dvs. fra 11- til 15-års-alderen, hvorfor det er en yderligere selekteret del af teenagere, der lever i en deleordning.

FUNGERER FORÆLDRESAMARBEJDET ANDERLEDES, NÅR DER ER EN DELEORDNING?

På baggrund af oplysninger om barnet i 11- og 15-års-alderen viser undersøgelsen, at de fleste skilsmisseforældre har et rimeligt samarbejde omkring barnet, og at meget få oplyser, at deres forhold er præget af konflikter og skænderier. Det er imidlertid også værd at bemærke, at hvert femte skilsmisseforældrepar – efter bopælsforældrens oplysninger – slet ikke kommunikerer med hinanden. Undersøgelsen har endvidere bidraget med oplysninger om, at knap en tredjedel af de 11-årige skilsmissebørn på et eller andet tidspunkt har været involveret i en samværskonflikt ved statsforvaltningen. Halvdelen af disse er såkaldte 'gengangersager', og konflikten har således sandsynligvis en alvorlig karakter.

Der er en tydelig sammenhæng mellem samværets omfang og forældresamarbejdet. De børn og unge, som har de mest omfattende samværsordninger, herunder deleordninger, har også samtidig de forældre, der samarbejder mest og bedst. Disse fund er positive, fordi det i andre undersøgelser er fremhævet, at netop de omfattende samværsordninger fordrer et veludviklet forældresamarbejde. Dog var der blandt børn med deleordninger en mindre andel af forældre, hvor samarbejdet var ringe eller meget begrænset.

Undersøgelsen viser, at forældresamarbejdet aftager en anelse, fra barnet er 11 år, til det er 15. Navnlig bliver de unge informanter selv mere kritiske i bedømmelsen af deres forældres samarbejdspotentialer. Der tegner sig ikke et entydigt billede af, om relationerne udvikler sig til det værre eller til det bedre. Ud fra de observerede mønstre konkluderer vi, at nogle af de skilte forældre har en skrøbelig samarbejdsrelation, som kan ændre sig foranlediget af forskellige faktorer som fx nye partnere, flytninger eller krav om ændringer af samværet.

Vi har belyst, om barnet/den unge har indflydelse på sin samværsordning. I 11-års-alderen tegner bopælsforældrenes besvarelser det billede, at børnene har mest indflydelse i de familier, hvor der er deleordning, og hvor samværet er begrænset. Generelt er der en positiv sammenhæng mellem oplevet medindflydelse og forældres samarbejdspotentialer. Graden af oplevet medindflydelse er lavest blandt børn i familier, hvor der slet ikke er kontakt mellem forældrene. Det kan reflektere, at nogle af disse børn oplever at befinde sig i en fastlåst position. Indflydelsen på samværet stiger i takt med barnets alder. Over tid falder andelen, der ønsker sig mere hhv. mindre samvær med både faren og moren. Et stort flertal oplever som 15-årige, at kontakten til forældrene er tilpas, uanset hvilken samværsordning de har, om end unge med udstrakt samvær virker mest tilfredse. Som en undtagelse står de unge, der intet samvær har. Blandt dem kan undersøgelsen konstatere en stigende efterspørgsel efter samvær med faren – hvilket vi fortolker som et tegn på savn.

PÅVIRKER SAMVÆRSORDNINGER BØRNS HVERDAGSLIV FORSKELLIGT?

Vi har sat fokus på udstrækningen af forældrenes indblik i deres 15-åriges børns gøren og laden. Undersøgelsen viser, at (bopæls)forældre i skilsmissefamilier noget sjældnere har indblik i deres børns gøren og laden, når man sammenligner med kernefamilier. Set fra bopælsforældrenes perspektiv opleves denne tendens at være lidt mere udbredt, når den unge er omfattet af deleordninger, end når der er mindre omfattende samværsordninger. Ud fra de unges besvarelser er der ingen væsentlige forskelle på tværs af samværsordninger, måske fordi de unge

selv oplever, at fravær af indblik i det ene hjem kompenseres af opmærksomhed i det andet hjem.

Unge, der har oplevet skilsmisse, adskiller sig på nogle områder fra jævnaldrende i kernefamilier: De dyrker ikke så hyppigt sport, de er mindre positive omkring deres præstationsniveau i skolen, og de har en mere risikobetonet adfærd i forhold til erfaringer med sex og alkohol. Disse forskelle kan være et resultat af sociale selektionsmekanismer, men vi kan også se, at der er en sammenhæng mellem de unges risikoadfærd, og hvor udstrakt bopælsforældrens indblik i den unges gøren og laden er.

Lange afstande mellem skilte forældres hjem kan bidrage til at besværliggøre hverdagen for barnet eller den unge, især hvis der er en omfattende samværsordning. Undersøgelsen viser, at udstrækningen af samvær og geografisk afstand hænger sammen, således at de allerfleste 15-årige, som har deleordning eller udvidet samvær, også har forældre, der bor relativt tæt på hinanden. I forlængelse heraf har vi også kortlagt de unges muligheder for at have tid til sig selv, venner og fritidsaktiviteter. Der er ingen væsentlige forskelle mellem de unge, der har meget hhv. mindre samvær, hvilket meget vel kan tænkes at bero på forældrenes bopælmønstre. Til gengæld er der sammenhæng mellem forældrenes indbyrdes samarbejdsklima og de unges oplevede mestring af hverdagslivet. Belyst ud fra forskellige indikatorer forekommer unge, hvis skilte forældre bagtaler hinanden, hyppigere at befinde sig i en mere fastlåst situation, end dem, hvor forældresamarbejdsklimaet er bedre.

TRIVES BØRN MED UDSTRAKT SAMVÆR BEDRE ELLER DÅRLIGERE END ANDRE SKILSMISSEBØRN?

Trivselsniveauet er lidt lavere blandt børn, der har oplevet skilsmisse, i forhold til dem, der lever i en kernefamilie. Dette resultat er konsistent på forskellige måletidspunkter i opvækstforløbet. Det er dog væsentligt at understrege, at flertallet af de børn, hvis forældre er gået fra hinanden, trives lige så godt som børn og unge i intakte familier.

Tilsyneladende er der flere børn og unge, som trives godt, når samværet er omfattende. En nærmere analyse viser imidlertid, at rammerne – samvær, forældremyndighed og bopæl – ikke selvstændigt kan bidrage til at forklare, om børn på 11 år og unge på 15 år falder inden for det normale trivselsområde. Det er de indholdsmæssige dimensioner, dvs.

kvaliteten ved forældresamarbejdet og barnets/den unges oplevelse af at kunne påvirke rammerne, der leverer forklaringskraft til, om trivslen er god.

KONKLUSION

Alt i alt bidrager undersøgelsen til at tegne et relativt positivt billede af situationen for de større skilsmissebørn, som lever i en deleordning. Man skal i den forbindelse have in mente, at det gennemgående er en selv-selektet gruppe af velfungerende forældre, der praktiserer denne ordning. Det er også væsentligt at være opmærksom på undersøgelsens fund om, at en del har haft tidligere erfaring med deleordning, men ophørte dermed, fordi det ikke fungerede for barnet. Deleordningsarrangementer forekommer på den måde at have deres tid, og i 15-årsalderen er der øjensynligt en del unge, der har sagt fra.

OM DEFINITIONER PÅ SAMVÆR

Vi har i undersøgelsen skelnet mellem følgende samværsordninger: *Intet samvær*: Barnet har ikke samvær med samværsforælderen. *Begrænset samvær*: Barnet har samvær, men det er begrænset. Barnet overnatter op til tre gange om måneden. *Weekendsamvær*: Barnet overnatter op til seks gange om måneden. *Udvidet samvær*: Barnet overnatter op til 11 gange om måneden, og endelig: *Deleordning*: Barnet overnatter lige meget eller stort set lige meget hos samværsforælderen som hos bopælsforælderen. Svarer til en 7/7-ordning eller en 14/14-ordning.

FORMÅL OG BAGGRUND

BAGGRUND FOR UNDERSØGELSEN

Samværsordninger, hvor et skilsmissebarn har udstrakt samvær eller opholder sig lige meget hos begge forældre, er blevet mere udbredt gennem de senere år, og denne udvikling kan iagttages andre steder end i Danmark, fx i Norge, USA og Australien (Amato & Dorius, 2010; Skjørtten & Barlundhaug, 2007; Smyth & Moloney, 2008). Det beror sandsynligvis på en forandring i forældrerollerne, idet fædre generelt har fået en mere aktiv rolle i børneomsorgen (Bonke, 2009). I forhold til den familieretlige regulering i Danmark fik myndighederne med forældreansvarsloven fra 2007 mulighed for at træffe afgørelse om, at et skilsmissebarn skal have samvær i op til 7 dage ud af 14 med samværsforælderen, de såkaldte deleordninger (Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender, 2006). Førhen mente lovgiver, at sådanne ordninger alene burde hvile på aftaler mellem forældrene, fordi de forudsætter et tæt og løbende samarbejde mellem forældrene, en særlig lydørhed over for barnet og åbenhed for en løbende og smidig tilpasning, i takt med at barnets alder og livssituation ændrer sig. Selvom disse karakteristika ved forældrerelationen stadig skal danne basis for en deleordning, er det med de ændrede regler tænkeligt, at der dukker nye målgrupper af forældre frem, som ønsker, at deres barn eller børn skal være omfattet af en

deleordning, der er fastsat af myndighederne. Derfor er der grund til at kaste lys på, hvordan deleordninger fungerer for børn.

Denne undersøgelse er den anden af to nyere undersøgelser fra SFI, som belyser, hvilke implikationer forskellige samværsordninger har for skilsmissebørn. Den første undersøgelse, hvis resultater blev publiceret i 2011, var baseret på kvalitative metoder og fokuserede særligt på, hvordan børn og forældre oplever at have en deleordning, hvor et barn opholder sig lige meget eller næsten lige meget hos begge forældre (Ottosen, Stage & Jensen, 2011). Deleordninger er også i fokus i denne undersøgelse, men vi ser her også bredere på, hvilken betydning andre samværsordninger kan have for børn. Undersøgelsestilgangen er kvantitativ og baseret på data fra SFI's børneforløbsundersøgelse af årgang 1995 (BFU), hvor vi undersøger forholdene for de børn, der har været berørt af familieopløsning, som følge af at forældrene har ophævet samlivet.

SFI har i en tidligere undersøgelse fra 2004 kastet lys på skilsmissebørns samvær og trivsel ud fra børneforløbsundersøgelsens data (Ottosen, 2004). Den var baseret på de tre første indsamlingsrunder af data til SFI's forløbsundersøgelse, frem til børnene var 7 år (2003). Denne undersøgelse tager tråden op og bygger videre på de resultater, vi fandt dengang. SFI har efterfølgende indsamlet data i 2007 og 2011, hvor børnene var blevet 11 hhv. 15 år. Det er således især de mellemstore og ældre skilsmissebørn, der er i fokus i denne analyse.

FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Selvom vi fra tidligere undersøgelser ved, at udvidede samværsordninger inklusive deleordninger kan fungere godt for børn, er der fortsat huller i vores viden. Formålet med undersøgelsen er dels at tilvejebringe et overblik over, hvilke samværsordninger danske skilsmissebørn bliver omfattet af gennem opvæksten, dels at belyse, hvilke implikationer forskellige samværsordninger ser ud til at have for de berørte børn. Vi interesserer os navnlig for at sammenligne opvækstvilkårene for børn i deleordninger med de vilkår, skilsmissebørn med andre samværsordninger har: Adskiller hverdags- og familieliv og trivsel hos børn med deleordninger sig fra andre skilsmissebørns?

Konkret danner fire forskningsspørgsmål grundlag for undersøgelsens analyser:

1. Hvilke samværsordninger har børn gennem opvæksten? Har samværsordninger en permanent karakter, eller ændrer familierne på samværet over tid?
2. Fungerer forældresamarbejdet anderledes, når der er deleordning, i forhold til når der er andre samværsordninger?
3. Adskiller børns hverdagsliv sig i forhold til, hvilken samværsordning de har?
4. Trives børn med udstrakt samvær (deleordning eller en udvidet samværsordning) bedre eller dårligere end andre skilsmissebørn?

Disse forskningsspørgsmål er formuleret på baggrund af en antagelse om, at børn i deleordninger klarer sig godt – men ikke nødvendigvis allerbedst – i forhold til skilsmissebørn med andre samværsordninger. Antagelsen bygger på en tidligere undersøgelse, som har peget på, at det stiller væsentlige krav til indretningen af skilsmissebørns hverdagsliv og til deres omstillingsparathed, hvis de bor lige meget hos begge forældre frem for at have én fast base (Ottosen, Stage & Jensen, 2011). Samtidig har analyser også peget på, at positive udfald ikke nødvendigvis er en effekt af selve samværsordningen, men beror på sammensætningen af forskellige faktorer omkring skilsmissebarnet, herunder forældrenes ressourcer i forhold til at yde omsorg for barnet. Nogle undersøgelser har vist, at børn i deleordninger er en selekteret gruppe med ressourcestærke forældre (Bauserman, 2002; Maccoby & Mnookin, 1992; MacIntoch & Chisholm, 2008; Ottosen, 2004; Skjorten, Barlindhaug & Lidén, 2006). For at vurdere det reelle udfald hos disse børn er det derfor nødvendigt at være bevidst om forældrebaggrundens betydning for, hvordan børn klarer sig.

UBELYSTE SPØRGSMÅL

Vi havde, da denne undersøgelse blev tilrettelagt, et ønske om at belyse, hvordan deleordninger fungerer for små børn. Ideen var at analysere data fra børneforløbsundersøgelsens første runder. Selvom det skorter på fyldige forskningsresultater om små børns samværsordninger, peger enkeltstående studier fra Australien og Sverige på (McIntoch m.fl., 2010; Socialstyrelsen, 2004), at deleordninger er problematiske i forhold til meget små børn, som har behov for at udvikle en sikker tilknytning til en

primær omsorgsgiver. Den australske undersøgelse fandt fx, at børn mellem 2 og 3 år, der levede i 'shared care' (svarende til deleordninger), markerede sig ved større grad af koncentrationsbesvær og mere problematisk opførsel i forhold til jævnaldrende med andre samværsordninger.

I det datamateriale, som BFU tilbyder, fandt vi 44 børn, der som 3-årige havde en deleordning, og lidt flere, der på dette alderstrin havde en udvidet samværsordning. Dette procentgrundlag er utilstrækkeligt i statistisk øjemed. Præliminære analyser af trivslen hos de børn, der som 3-årige har relativt mest samvær, tilvejebragte ikke grundlag for at fremlægge sikre resultater. Derfor må denne undersøgelse afstå fra at gå nærmere ind i problemstillingen om, hvordan små børn trives med deleordninger.

RAPPORTENS OPBYGNING

Efter en gennemgang af undersøgelsens datagrundlag (kapitel 2) gennemgås besvarelsene på de opstillede forskningsspørgsmål: Kapitel 3 anlægger et længdesnitperspektiv ved at belyse, hvilke samværsordninger børn har haft gennem opvæksten. I kapitel 4 behandler vi betydningen af forældres samarbejde, mens kapitel 5 fokuserer på de større skilsmissebørns hverdagsliv. I kapitel 6 analyserer vi forhold, der har betydning for skilsmissebørns trivsel, mens der drages konklusioner i kapitel 7.

DATAGRUNDLAGET

DATAKILDEN: BØRNEFORLØBSUNDERSØGELSEN

Undersøgelsen baserer sig på indsamlede data om skilsmissebørns hverdag, kontekst og trivsel fra én kilde: SFI's børneforløbsundersøgelse (BFU). SFI's børneforløbsundersøgelse er en prospektiv longitudinal undersøgelse, som har fulgt 6.000 børn, der blev født i efteråret 1995 af danske mødre. Intentionen er, at disse børn skal følges gennem hele opvæksten. På nuværende tidspunkt er der gennemført fem interview-runder. Den første fandt sted i 1996, da børnene var 4-5 måneder gamle. Den anden interviewrunde fandt sted i 1999. Da var børnene fyldt 3½ år, og de fleste var startet i daginstitution. I 2003, da børnene var 7 år, og de fleste var startet i skoleforløbet, deltog familierne for tredje gang. Fjerde dataindsamling blev gennemført i 2007, da børnene som 11-årige var midt i skoleforløbet, mens femte runde fandt sted i 2011, da børnene som 15-årige befandt sig i udskolingen. Moren (eller bopælsforælderen, hvis forældrene ikke har levet sammen) har været betragtet som den primære informationskilde og er i de første fire dataindsamlingsrunder blevet interviewet ved besøgsinterview i hjemmet. I femte runde (2011) udfyldte hun selv et spørgeskema. Barnet selv er indgået i undersøgelsen som respondent fra 2007, hvor børnene udfyldte et spørgeskema, mens de som 15-årige (2011) blev ansigt til ansigt-interviewet. Faren (der er

defineret som morens samlever) har medvirket i tre af dataindsamlingsrunderne.

En prospektiv forløbsundersøgelse som BFU er på mange måder et unikt datamateriale, for det kan bidrage til at forklare, hvilke forhold gennem opvæksten som vil påvirke senere udfald hos børnene. Undersøgelsen indeholder righoldige informationer om børnene og deres familier. I forhold til skilsmissebefolkningens adfærd har der ved hver dataindsamlingsbølge været en særlig sektion om samlivsopløsning, der blandt andet har kastet lys over skilsmisseforældres indbyrdes samarbejdsrelationer.

Generelt kan BFU karakteriseres som høj kvalitetsdata, hvilket blandt andet beror på generelt høje opnåelsesprocenter i dataindsamlingerne og på, at også det partielle bortfald er lavt. For nærmere redegørelse for data henvises til Ottosen (2011).

I forhold til problemstillingen om familieopløsning kan det imidlertid betragtes som en begrænsning ved undersøgelsesdesignet, at der ikke er indsamlet survey-data hos den af forældrene, som barnet ikke har bopæl hos. Trods ønsker fra forskerne bag undersøgelsen har det ikke været muligt at rejse finansiering til at udvide BFU med en sådan undersøgelsesdel.

I analyserne til denne rapport trækker vi på informationer fra mødrene (i kernefamilier) og bopælsforældre (i skilsmissec familier) samt på oplysninger fra børnene selv.

BEGREBSAFKLARING OG TERMINOLOGI

SKILSMISSEBØRN

Skilsmissebørn henviser i undersøgelsen både til børn af forældre, der tidligere var gift, og til børn af forældre, der var samlevende, men ikke lovformeligt viet. Når vi ikke skelner mellem det papirløse samliv og det formelle ægteskab, er det fordi, forældres samlivsbrud får væsentlig betydning både for forældre og børn, uanset om forældrene var gift eller levede papirløst sammen. Man ved dog fra tidligere undersøgelser, at børn af ugifte samboende er mere udsat for at opleve familieopløsning end børn, hvis forældre er gift (Ottosen, 2001, 2000).

I praksis har vi defineret skilsmissebørn som de børn, hvis mødre besvarede spørgeskemaets spørgsmålssektion om skilsmisser og sam-

livsbrud. Det har vi gjort, da børneforløbsundersøgelsens spørgeskemaer gennem tiden har været konstrueret sådan, at spørgeskemaets skilsmisse-sektion kun har skullet stilles til forældre og børn, der tidligere i skemaet har angivet, at de var skilsmisseforældre eller -børn. I rapporten er børn, der lever i kernefamilie, defineret på baggrund af et spørgsmål til forældrene om, hvorvidt de er samlevende/gift med deres barns far eller mor eller ej. Kernefamilier er således defineret ved, at børnenes biologiske forældre lever sammen.

SAMVÆRSORDNINGER

På baggrund af datamaterialets informationer om, hvorvidt barnet overhovedet har samvær, og i givet fald, hvor mange overnatninger det da har om måneden hos samværsforælderen, har vi i analyserne opdelt børn og unges samværsordninger i fem kategorier:

1. Intet samvær: Barnet har ikke samvær med samværsforælderen
2. Begrænset samvær: Barnet har samvær, men det er begrænset. Barnet overnatter op til tre gange om måneden
3. Weekendsamvær: Barnet overnatter op til seks gange om måneden
4. Udvidet samvær: Barnet overnatter op til 11 gange om måneden, svarer til såkaldte 5/9- og 6/8-ordninger
5. Deleordning: Barnet overnatter lige meget eller stort set lige meget hos samværsforælderen som hos bopælsforælderen. Svarer til en 7/7-ordning eller en 14/14-ordning.

TRIVSEL

Trivsel er et multidimensionelt begreb, der ikke kan måles direkte. Derfor har vi dekomponeret trivsel fra et abstrakt til konkret niveau ved at basere vores analyser på det internationalt anvendte Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), som ofte også anvendes i en dansk kontekst.

SDQ er et spørgeskemabaseret instrument til adfærdsscreening, der indeholder spørgsmål til barnets styrker og svagheder. Spørgeskemaet bruges til screening af børnepsykologiske indikatorer på trivselsmæssige problemer, herunder ADHD (Obel m.fl., 2003), og inddrager fem dimensioner af barnets trivsel: prosocial adfærd (forstået om barnet opfører sig sådan, at kontakten til andre børn fremmes), emotionelle pro-

blemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet og manglende koncentration og problemer i forhold til kammeraterne.

SAMVÆR GENNEM BARNDOMMEN

I dette kapitel er formålet at skitsere de overordnede rammer for danske skilsmissebørn, som de tegner sig, når man følger et udsnit af en årgang børn gennem opvæksten: Hvor mange oplever frem til 15-års-alderen, at deres forældre går fra hinanden og hvornår? Hvilke ordninger bliver børn omfattet af med hensyn til forældremyndighed, bopæl og samvær, og hvad er sammenhængen mellem disse tre forhold, som danner rammen om det fortsatte forældreskab? Med udgangspunkt i repræsentanterne fra årgang 1995 belyser vi endvidere, om samværsordningerne bliver ændret over tid, eller om de har blivende karakter, det vil sige, om barnet har den samme samværsordning gennem hele opvæksten. I kapitlet ser vi også på, om skilte familier, der har en samværsordning med udstrakt samvær mellem barn og samværsforælder, eksempelvis en deleordning, adskiller sig fra skilte familier, hvor samværet er begrænset, eller hvor der slet ikke er kontakt. Denne sammenligning baserer sig på en række udvalgte socioøkonomiske karakteristika som uddannelsesniveau, kontakt til socialforvaltningen og årsager til, at forældrene gik fra hinanden. Grundlaget for kapitlet er SFI's børneforløbsundersøgelse, hvor der tages udgangspunkt i bopælsforælderens besvarelser.

Ved den seneste dataindsamling i 2011, hvor den unge var fyldt 15 år, havde 33 pct. af de unge forældre, der var gået fra hinanden.

Blandt disse delte 64 pct. af de unges forældre forældremyndigheden, mens moren havde eneforældremyndighed i 32 pct., og faren eneforældremyndighed i 4 pct. af tilfældene. 88 pct. af de 15-årige skilsmissebørn havde bopælsadresse hos moren, de resterende 12 pct. boede hos deres far.

Andelen, der har udvidet samvær eller deleordning og dermed udstrakt samvær med samværsforælderen, er størst, når barnet er 11 år (39 pct.). Andelen med udvidet samvær eller deleordning er mindre både tidligere, da barnet var 7 år (34 pct.), og senere, da den unge er fyldt 15 år (22 pct.). For at belyse betydningen af at have meget samvær med samværsforælderen har vi i kapitlet særligt fokus på de 11-årige, da vi i denne aldersgruppe finder den største andel af børn med udstrakt samvær. Vi perspektiverer endvidere til situationen i 15-års-alderen, da undersøgelsen viser, at der i perioden mellem 11 og 15 år sker et fald i andelen af børn og unge med udstrakt samvær, hvilket kan være interessant. Som nævnt tidligere giver datamaterialet ikke mulighed for at udføre analyser om små børn, der lever i deleordninger.

HVOR MANGE VOKSER OP I BRUDTE FAMILIER?

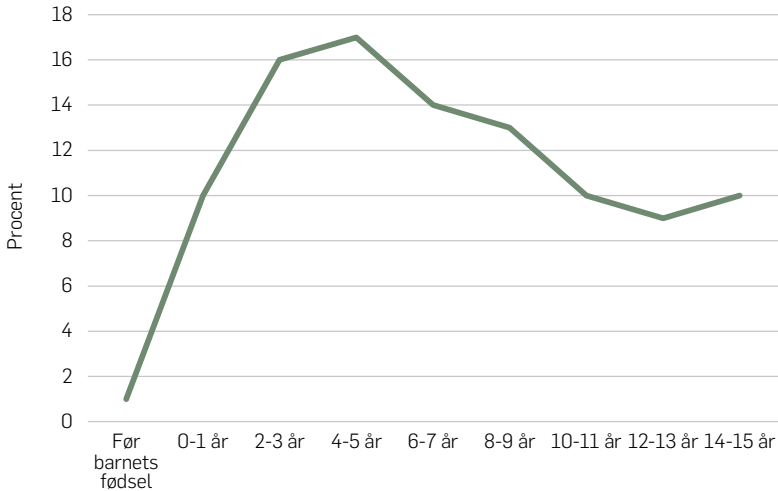
De allerfleste børn starter livet i en kernefamilie. Kun 4 pct. havde forældre, der ikke levede sammen i første indsamlingsrunde af børneforløbsundersøgelsen i 1996, hvor børnene var 4-5 måneder. Denne andel stiger dog hurtigt. BFU viser, at blandt de 15-årige danske børn lever hver tredje ikke længere sammen med begge forældre.

Som kurven i figur 3.1 afspejler, stiger andelen af skilsmisser markant i barnets første leveår. Kurven er baseret på bopælsforælders besvarelser om, hvornår forældrene gik fra hinanden. En væsentlig andel af samlivsbruddene finder sted, fra barnet er 2 til 5 år gammelt. Herefter falder andelen af skilsmisser en anelse for at nå sit laveste niveau, når barnet er 12-13 år. Herefter er der igen en svag stigning.

På procentniveau stiger andelen af skilsmissebørn fra 11 pct., når børnene er 3 år gamle, til 18 pct., når børnene er 7 år gamle. Andelen af skilsmissebørn er i 11- og 15-års-alderen henholdsvis 28 og 33 pct.

FIGUR 3.1

Barnets alder på tidspunktet for forældrenes brud. Procent.

Kilde: BFU.

UDVIKLINGEN: FORÆLDREMYNDIGHED, BOPÆL OG SAMVÆR

Når man ser på de børn, som gennem opvæksten har oplevet familieopløsning, tegner der sig overordnet et billede af, at udviklingen er gået mod et mere ligeligt fordelt forældreskab: I forhold til de tidligt skilte forældre har flere senere skilte forældre fælles forældremyndighed, og det ældre skilsmissebarn har oftere end det yngre bopæl hos faren. Frem til 11-års-alderen er deleordninger og andre samværsordninger med udstrakt samvær mellem barn og samværsforælder steget i popularitet.

FORÆLDREMYNDIGHED

Fælles forældremyndighed er det mest normale blandt skilsmissefamilier. Når barnet er 15 år, har 64 pct. fælles forældremyndighed, mens moren har eneforældremyndighed i 32 pct. af familierne. Eneforældremyndighed til faren er kun tilfældet for 4 pct. af familierne.

Gennem barnets opvækst sker en forskydning, i retning af at flere får fælles forældremyndighed, jf. figur 3.2. Andelen med fælles foræl-

dremyndighed stiger således, i takt med at barnet bliver ældre. Ved den første dataindsamling i 1996, hvor barnet var 4-5 måneder gammelt, havde moren eneforældremyndighed i 84 pct. af tilfældene, mens 14 pct. delte forældremyndigheden. For 2 pct. var forældremyndighedsspørgsmålet ikke afklaret. Den lave andel, der har fælles forældremyndighed i barnets første leveår, kan afspejle, at forældrene aldrig har været sammen som et par eller er gået fra hinanden før eller meget tidligt efter barnets fødsel, så de ikke har nået at leve sammen som forældre. Fra tidligere analyser af datamaterialet ved vi også, at en del af de forældre, der blev skilt i 1996, ikke formelt var gift. Dengang fik ugifte forældre ikke som i dag automatisk fælles forældremyndighed. Omkring halvdelen af skilsmissebørnene var ikke omfattet af fælles forældremyndighed, inden forældrene brød op (Ottosen, 2004).

Andelen af forældre med fælles forældremyndighed stiger markant allerede i perioden, indtil barnet er 3 år gammelt. Af de børn, som har oplevet familieopløsning i 3-års-alderen, er 45 pct. omfattet af fælles forældremyndighed, og denne andel stiger, så 58 pct. af de 7-årige skilsmissebørn er omfattet af fælles forældremyndighed. Blandt 11-årige er andelen 60 pct., og det højeste niveau ses blandt de 15-årige, hvor to tredjedele (64 pct.) af forældrene har fælles forældremyndighed. Der kan være flere forklaringer på denne stigning. For det første kan udviklingen bero på en generel normændring i samfundet mod mere ligestillet forældreskab. For det andet skal man have in mente, at jo senere i barnets liv samlivsbruddet finder sted, desto længere tid har forældrene været sammen som familie. Hvis forældrene har været sammen i en årrække, mens barnet vokser op (og da i øvrigt også hyppigt har været gift), kan fælles forældremyndighed tænkes at forekomme som det mest naturlige valg ved et samlivsbrud. For det tredje kan ændringer på det familieretlige område påvirke skilsmissebefolkningens adfærd. Med ændringen af børneloven i 2001 indførtes en såkaldt samlivs pater est-regel, der i højere grad automatiserede den fælles forældremyndighed for ugifte forældre, og med loven om forældreansvar fra 2007 blev fælles forældremyndighed det normale udgangspunkt, når kernefamilien gik i opløsning. Ser vi således isoleret på den – ret lille – andel af børn, hvis forældre er gået fra hinanden efter forældreansvarslovens iværksættelse (dvs. i perioden fra 2007-2011), er det 83 pct., der er omfattet af fælles forældremyndighed.

Gennem opvæksten kan også iagttages en svag stigning i andelen af fædre, der har eneforældremyndighed, idet andelen går fra 0 pct., da

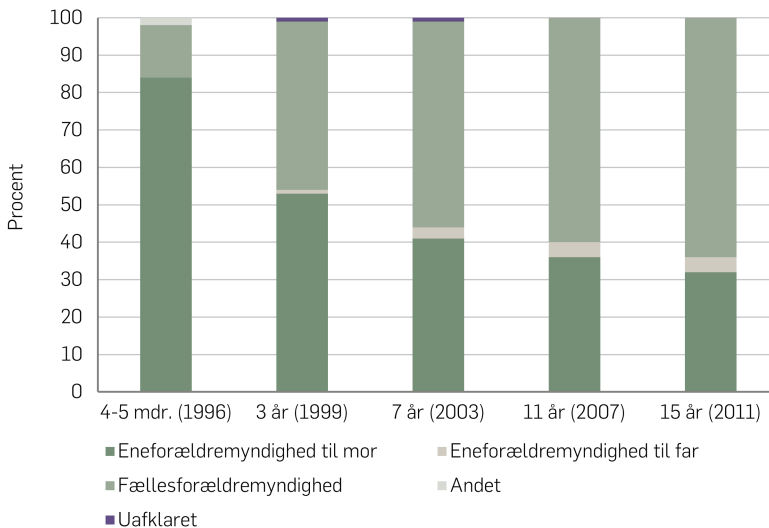
børnene er 4 måneder gamle, til 4 pct., når de er 15 år. Når der er eneforældremyndighed, er det således i helt overvejende grad mødre, der har den.

BARNETS BOPÆL

Når det drejer sig om barnets bopæl, er det også i overvejende grad hos mødrene, at børnene har bopæl: I 3-års-alderen har 95 pct. bopæl hos moren, jævnfør figur 3.3, mens andelen i 7- og 11-års-alderen falder en anelse til 92 pct. Det indebærer, at 8 pct. i disse aldersgrupper har bopæl hos faren. Fra 11 til 15 år sker der dog en forskydning, idet 12 pct. af de 15-årige har bopælsadresse hos faren, mens 88 pct. har bopæl hos moren. Stigningen i andelen af fædre, der bliver bopælsforældre, i takt med at børnene bliver ældre, har man kunnet genfinde i befolkningsstatistikken (Danmarks Statistik, 2012) gennem en længere årrække. Stigningen afspejler sandsynligvis, at familierne oplever det som mere

FIGUR 3.2

Udviklingen i andelen med fælles forældremyndighed og eneforældremyndighed blandt børn, der har oplevet familieopløsning gennem opvæksten i perioden 1996-2011. Procent.

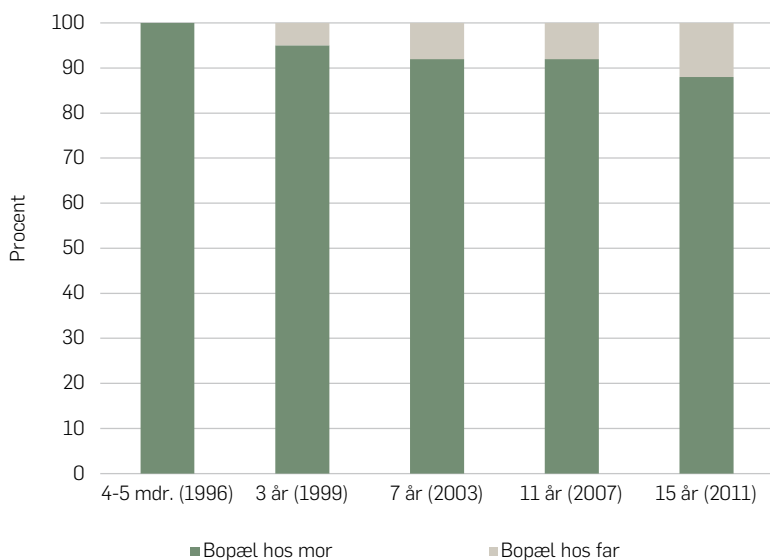

Kilde: BFU.

'naturligt', at større børn kan bo hos deres far, ligesom der med stigende alder kan være andre faktorer at tage hensyn til, fx afstanden fra forældrenes to nye hjem til barnets venner, skole og fritidsinteresser. Når vi sammenligner med andre tidligere gennemførte undersøgelser både fra begyndelsen af 1980'erne og 1990'erne om skilsmissebefolkningens adfærd, forekommer der ikke at være sket store ændringer med hensyn til, hvem barnet får bopælsadresse hos (Koch-Nielsen, 1983; Koch-Nielsen & Transgaard, 1987; Ottosen, 1997). Tidligere analyser har vist, at fordelingen af børnene i langt de fleste tilfælde sker efter gensidig overenskomst, og at begge forældre i øvrigt oftest er tilfredse med denne ordning (Ottosen, 1999). En ny undersøgelse har dog vist, at børn, som har været involveret i en familieretlig konflikt ved retten, hyppigere end tidligere får bopæl hos faren (Ottosen & Stage, 2011).

FIGUR 3.3

Udviklingen i fordelingen af børn med bopæl hos mor og bopæl hos far i perioden 1996-2011. Procent.

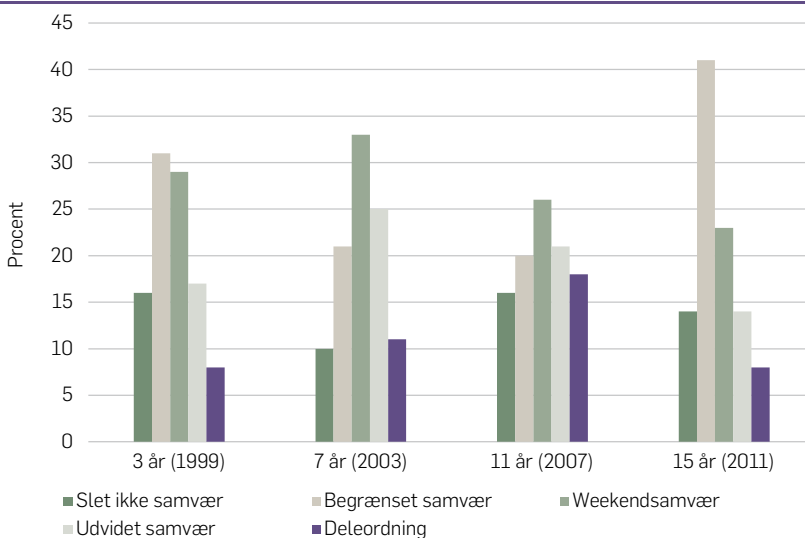
Kilde: BFU.

SAMVÆR

Omfanget af samvær mellem barnet og samværsforælderen stiger gennem de første leveår, jf. figur 3.4. Fra 11 til 15 år sker der en forskydning, så andelen med udstrakt samvær, herunder deleordning, falder. Den største andel med deleordning finder vi blandt de 11-årige, det vil sige ved dataindsamlingen i 2007. Her har 18 pct. en deleordning, mens 21 pct. har udvidet samvær. Andelen med deleordning er, når barnet er 15 år i 2011, faldet til 8 pct., mens 14 pct. har udvidet samvær. Ser vi på, hvor mange der har udvidet samvær eller deleordning, er andelen i 2007 39 pct., mens den i 2011 er faldet til 22 pct. Andelen med intet samvær eller begrænset samvær er steget fra 26 pct. i 2007 til 55 pct. i 2011. Den store forskydning beror først og fremmest på, at mange 15-årige teenagere har begrænset samvær (41 pct.). Man kan forestille sig, at det øgede behov for at være sammen med venner og for at gå til fester i weekenden udgør et væsentligt konkurrencemoment til samværsordningen. Det pegede den kvalitative undersøgelse om børn i deleordninger på (Ottosen, Stage & Jensen, 2011).

FIGUR 3.4

Udviklingen i fordelingen af børn med forskellige samværsordninger i perioden 1996-2011. Procent.

Kilde: BFU.

ERFARINGER MED DELEORDNINGER

Andelen af børn, der bor i deleordning, stiger op til 11-års-alderen for så at falde frem mod de 15 år. For at undersøge, hvad årsagerne til at gå væk fra deleordning er, blev forældre, der i undersøgelsen i 2011 angav, at de ikke havde deleordning, spurgt, om de tidligere havde haft denne samværsordning. Det svarede 19 pct. bekræftende på. Blandt disse havde lidt over halvdelen haft deleordning i under 4 år (55 pct.), mens de resterende havde haft deleordning i 4 år eller mere. Ud fra disse oplysninger kan vi konkludere, at det er omkring hvert femte skilsmissebarn, der på et eller andet tidspunkt gennem opvæksten har været omfattet af en deleordning.

Den hyppigst nævnte årsag til at ophøre med deleordning er, at barnet ønsker samværet ændret. Dette nævner 40 pct. som årsag til ændret samværsordning, og det tyder på en lydhørhed fra forældrenes side, i forhold til at barnets behov for samvær kan skifte. Fra den kvalitative interviewundersøgelse blandt børn, der lever i en deleordning (Ottosen, Stage & Jensen, 2011), ved vi, at børns behov for samvær ændrer sig, jo ældre de bliver. Nogle børn får sværere ved at få en deleordning til at passe sammen med et aktivt ungdomsliv med venner, skoleforpligtelser og fritidsinteresser, i takt med at de bliver ældre. Faldet i andelen af børn, der ønsker at have en deleordning, kan afspejle disse ændrede behov.

Også andre af de årsager, forældrene nævner som baggrund for at gå væk fra at have deleordning, harmonerer med, hvad delebørnene i den kvalitative interviewundersøgelse gav udtryk for kunne påvirke deres behov for samvær. Eksempelvis kan en ændret familiesammensætning i form af nye stedforældre og stedsøskende skabe rammer, der betyder, at en hidtil velfungerende samværsordning ikke længere er optimal (Ottosen, Stage & Jensen 2011). En ændret familiesammensætning blev da også nævnt som årsag til at gå væk fra deleordning af 15 pct. Andre årsager var, at den ene eller begge forældre var flyttet (16 pct.), at der var konflikter mellem forældrene (11 pct.) eller andre indtrufne omstændigheder som jobskifte eller sygdom (14 pct.).

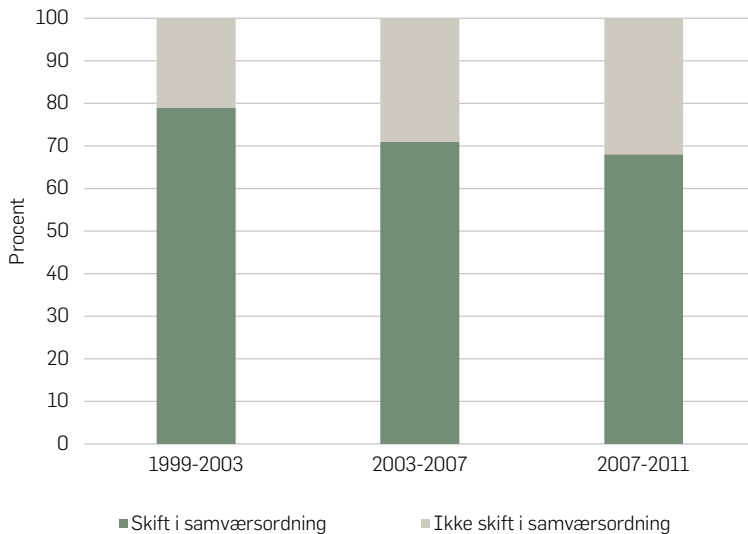
FORANDRINGER I SAMVÆRSORDNINGEN

Som det fremgår af figur 3.5, er det generelle billede, at familierne ændrer samværsordninger, i takt med at børnene bliver ældre. Flest ændrer på samværet, i perioden fra barnet er 3 til 7 år gammelt. I denne periode skifter 8 ud af 10 (79 pct.) samværsordning. Andelen af skift falder svagt

i årene derefter. I perioden fra barnet er 7 til 11 år, skifter 7 ud af 10 (71 pct.) samværsordning, mens en tilsvarende andel (68 pct.) skifter samværsordning, i perioden fra barnet er 11 til 15 år. I alt har 92 pct. skiftet samværsordning på et eller andet tidspunkt. Heraf har 15 pct. skiftet hyppigt, det vil sige hver eneste gang mellem de tre måleperioder. For kun 8 pct. har samværsordningen en permanent karakter, idet de har holdt fast i den samme samværsordning. Med andre ord er det faktisk undtagelsen, at børn har den samme samværsordning gennem opvæksten.

FIGUR 3.5

Fordeling af skilsmissebørn, der skifter samværsordning. Særskilt for tre perioder: fra 1999-2003, fra 2003-2007 og fra 2007-2011. Procent.

Kilde: BFU.

Set i forhold til samværsordning er andelen, der slet ikke har ændret på samværet, størst blandt dem, der intet samvær har med samværsforælderen (7 pct.) sammenlignet med de andre samværsordninger. Er samværet én gang blevet afbrudt, er der ringe sandsynlighed for, at det genoptages, tyder undersøgelsen således på. Tidligere analyser af børneforløbsundersøgelsen har vist, at der kan ligge forskellige forklaringer bag, når der intet samvær er (Ottosen, 2004). Det

kan skyldes, at samværsforælderen ikke ønsker kontakt med barnet, eller at barnet ikke ønsker kontakten; i andre tilfælde kan de familieretlige myndigheder være inddraget og have besluttet, at der intet samvær skal være. I atter andre tilfælde kan kontakten være ebbet ud, fordi en af forældrene har sociale problemer.

Der kan ligeledes ses en naturlig og klar sammenhæng mellem tidspunktet for forældrenes samlivsbrud og den andel, der aldrig har skiftet samværsordning. Af dem, der ikke har ændret på samværet, skal den største andel således findes blandt de familier, hvor forældrenes samlivsbrud er af nyere dato, hvilket ikke er så overraskende.

HVEM VÆLGER HVILKE SAMVÆRSORDNINGER?

Da den største andel med deleordning findes blandt familier med børn i 11-års-alderen, vil vi på baggrund af oplysninger om denne aldersgruppe i det følgende se på, hvad der kendetegner familier med intet samvær, begrænset samvær, weekendsamvær, udvidet samvær og deleordning, jf. bilagstabel B1.1.

For det første er der en stærk sammenhæng mellem forældremyndighedsordning og samværets omfang: Jo mere samvær, desto hyppigere fælles forældremyndighed. Det er således majoriteten blandt familier med deleordning, der har fælles forældremyndighed (88 pct.), mens andelen er 77 pct. for dem med udvidet samvær og 65 pct. blandt familier med weekendsamvær. Til sammenligning er andelen med fælles forældremyndighed 50 pct. blandt forældre med begrænset samvær og kun 11 pct. blandt dem, hvor der slet intet samvær er.

For det andet er forældrene gået senere fra hinanden i familier, hvor samværet er mest udstrakt: I gruppen med deleordning er 8 ud af 10 forældre gået fra hinanden, efter at barnet er fyldt 4 år. Blandt dem med udvidet samvær eller weekendsamvær er det 7 ud af 10, mens det er 6 ud af 10 blandt dem med begrænset samvær og kun knap 4 ud af 10 blandt de børn, der intet samvær har med samværsforælderen. Det vil sige, at børn, der har længere tids erfaring med at bo i en kernefamilie, har større chance for at få udstrakt samvær, herunder deleordning, efter forældrenes brud.

For det tredje tyder vores data om uddannelse på, at der er en positiv sammenhæng mellem (bopælsforældrens) uddannelsesniveau og

udstrækningen af samværet. Børn i deleordninger har hyppigere end andre skilsmissebørn en (bopæls)forælder med mellemlang eller lang videregående uddannelse og sjældnere en forælder, der slet ikke har nogen erhvervskompetencegivende uddannelse. Blandt dem med deleordning har 13 pct. ingen uddannelse, 13 pct. har en kort videregående uddannelse, 22 pct. en mellemlang videregående uddannelse og 7 pct. en lang videregående uddannelse. Forskellen er særlig markant, når vi sammenligner med børn, der slet intet samvær har. Blandt disse har 28 pct. ingen uddannelse, og 15 pct. har en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Der forekommer med andre ord at være flere socioøkonomiske ressourcer i familier med deleordninger, et resultat, der også er fundet i andre undersøgelser, (fx Bauserman, 2002; Maccoby & Mnookin, 1992; McIntoch & Chrisholm, 2008; Skjørten & Barlindhaug, 2007). At der tegner sig socioøkonomiske skillelinjer i måderne at praktisere samvær på, understreges også af, at bopælsforælderen subjektivt vurderer familiens økonomi som bedre, når der er weekendsamvær, udvidet samvær eller deleordning, sammenlignet med familier, hvor der slet ikke er samvær, eller hvor samværet er begrænset.

I forlængelse heraf har vi for det fjerde belyst forekomst af sociale problemer i familien. Som indikatorer anvendes et spørgsmål fra 2007-dataindsamlingen, hvor bopælsforælderen blev spurgt, om der havde været kontakt til socialforvaltningen vedrørende barnet i perioden 2003-07. Der har sjældnere været kontakt til socialforvaltningen blandt familier med deleordning (19 pct.) og udvidet samvær (17 pct.) i forhold til børn med mindre samvær: Blandt børn med weekendsamvær har 26 pct. været i kontakt med socialforvaltningen, mens de tilsvarende andele er 29 hhv. 30 pct. for børn med begrænset eller intet samvær.

For det femte har vi set på baggrunden for forældrenes samlivsbrud. Opgørelserne viser, at årsagerne til samlivsbruddet oftere relaterer sig til dybe sociale problemer (dvs. misbrug, vold) i familier, hvor børnene i 11-års-alderen har intet samvær eller begrænset samvær, sammenlignet med skilsmissec familier, hvor der er mere samvær. Blandt familier med deleordning relaterer samlivsbruddet sig oftere til, at parforholdet manglede følelsesmæssig intimitet, eller at forældrene voksede fra hinanden og ville noget forskelligt. En tredjedel angiver, at årsagen til samlivsbruddet var relateret til utroskab eller forelskelse i en anden end barnets anden forælder.

Alt i alt tegner der sig det billede, at børn, der i 11-års-alderen har udstrakt samvær, det vil sige udvidet samvær eller deleordning, hyppigere end andre skilsmissebørn lever i en familieramme, hvor der er flere socioøkonomiske ressourcer, færre sociale problemer, en mere vidtgående erfaring med kernefamilieformen og færre dramatiske årsager til familieopløsningen. Disse resultater er i god tråd med tidligere undersøgelser på området: Der forekommer at være en social selektion i valg af samværsordninger.

FORSKYDNINGER FRA DET 11. TIL DET 15. LEVEÅR

Som nævnt kan vi fra det 11. til det 15. leveår iagttage et fald i andelen af børn med deleordninger. Hvad betyder det i forhold til den ovenstående observation om social selektion? Sammenligner vi sociale karakteristika ved familier med deleordning, når barnet er 11 år (i 2007), med tilsvarende mønstre 4 år senere, når barnet er 15 år (2011), tegner der sig et billede af, at der blandt de unge, som i 15-års-alderen har deleordning, er lidt flere ressourcestærke familier (jf. bilagstabellerne B1.1 og B1.2):

- Lidt flere i gruppen med deleordning har fælles forældremyndighed i 2011 (91 pct.) end i 2007 (88 pct.)
- I familier med deleordning i 2011 har bopælsforælderen hyppigere et højere uddannelsesniveau (47 pct. har en mellemlang eller lang videregående uddannelse) sammenlignet med familier med deleordning i 2007 (29 pct.)
- Flere i 2011 vurderer familiens økonomi som god eller særdeles god (66 pct.) end i 2007 (54 pct.)
- Færre i 2011 har haft inddraget statsforvaltningen omkring problemer med samværet (15 pct.) end i 2007 (21 pct.).

Disse mønstre peger på, at de familier, der vedbliver med at have deleordning, frem til barnet er 15 år, generelt er mere ressourcestærke end gruppen med deleordning i 2007. Det understøtter en antagelse om, at faldet i andelen med deleordning relaterer sig til en selektionsproces, således at det er de mest ressourcestærke, der vedbliver med at have deleordning, når barnet når ind i teenagealderen, mens skilsmisseg familier

med færre socioøkonomiske ressourcer hyppigere har andre samværsordninger.

OPSAMLING

I dette kapitel har vi på baggrund af data fra SFI's børneforløbsundersøgelse belyst børns erfaringer med samlivsbrud gennem opvæksten, dvs. fra fødslen og frem til det 15. leveår. Vi har vist, at de allerfleste starter livet i en kernefamilie, men i 15-års-alderen har hver tredje oplevet, at forældrene er gået fra hinanden. Undersøgelsen viser også, at gradvist flere skilsmissebørn er blevet omfattet af fælles forældremyndighed efter forældrenes samlivsbrud; et faktum, der dels kan bero på omstændighederne i familierne på tidspunktet for samlivsbruddet, dels på familieretlige reguleringer på skilsmisseområdet i perioden 1996-2011. De fleste skilsmissebørn har dog fortsat fast bopæl hos deres mor, og dette billede tegner sig relativt uforandret, også når vi skuer 20-30 år tilbage.

Kapitlet har særlig haft fokus på udviklingstræk i skilsmissebørns samvær og navnlig på deleordninger. Generelt stiger omfanget af samvær mellem barnet og samværsforælderen gennem de første leveår, og den største andel med deleordning ser vi i 11-års-alderen. Herefter daler denne andel. Ud fra undersøgelsen skønnes hvert femte skilsmissebarn at have levet i en deleordning i en kortere eller længere periode. Den hyppigst nævnte årsag til at ophøre med at have deleordning er, at barnet ønsker samværet ændret. Det tyder på en lydhørhed fra forældrenes side, i forhold til at barnets behov for samvær skifter, i takt med at barnet bliver ældre. I øvrigt viser undersøgelsen, at uanset samværshyppighed, så har langt de fleste skilsmissebørn erfaringer med, at deres samværsordning bliver ændret i løbet af opvæksten. For de børn, som intet samvær har, er det dog sjældent, at kontakten genoptages.

Kapitlet har også sat fokus på, om der sker en social selektion i valg af samværsordninger. En sådan antagelse bekræftes, idet skilsmissebørn med mest udstrakt samvær mellem barn og samværsforælder blandt andet hyppigere har en længere historie som kernefamilie, hyppigere har forældre, der gået fra hinanden af mindre 'dramatiske' årsager og hyppigere en familieramme med flere socioøkonomiske ressourcer. Undersøgelsen tyder på, at disse karakteristika skærpes i den senere del af barn-

dommen, dvs. fra 11- til 15-års-alderen, hvorfor det er en yderligere selekteret del af teenagere, der lever i en deleordning. Alt i alt ligger disse undersøgelsesfund på linje med resultater fra tidligere undersøgelser om børn med deleordninger, jf. ovenfor.

FORÆLDRENES SAMARBEJDE

Dette kapitel belyser skilsmisseforældres indbyrdes samarbejdsrelation, hvilket sker i lyset af, at både danske og internationale undersøgelser har vist, at forældres indbyrdes relationer er væsentlige for skilsmissebørns trivsel. Børn, hvis forældres relationer er præget af skænderier og åbenlyse konflikter, trives fx markant dårligere end andre børn (se blandt andet (Hetherington & Kelly, 2002; Maccoby & Mnookin, 1992; Ottosen & Stage, 2011)). I kapitlet ser vi også på, hvordan forældrene samarbejder med barnet eller den unge om samværet, dvs. i hvilken udstrækning barnet eller den unge har medbestemmelse og indflydelse på sin samværsordning. De unge er i undersøgelsen blevet spurgt, om de synes, at de er tilpas meget sammen med henholdsvis deres far og mor. Dette spørgsmål inddrager vi afslutningsvist i kapitlet i relation til, hvor meget medbestemmelse børnene og de unge har på deres samværsordning.

Det empiriske afsæt for kapitlets analyser af forældresamarbejde er oplysninger om barnet i 11-års-alderen, da andelen med deleordning er størst for denne gruppe. Samarbejdsmonstrene på dette alderstrin perspektiverer vi til samarbejdet, når barnet er 15 år.

FORÆLDRENE SAMARBEJDE, NÅR BARNET ER 11 ÅR

Vi anvender to overordnede mål til at belyse skilsmisseforældres samarbejdsrelation. Det første mål vedrører *udstrækningen* af forældresamarbejdet målt ved et indeks, som er baseret på en summering af fire enkeltstående items.¹ Samarbejdet definerer vi som udstrakt, hvis forældre taler sammen om ganske almindelige områder af hverdagslivet i relation til barnet. Moderat er samarbejdet, hvis der kommunikeres om nogle af disse områder, men ikke alle (1-3 områder). Samarbejdet er begrænset, hvis der ikke tales om nogen af områder, men hvor kommunikationen med den anden forælder på den anden side ikke er ophørt. Endelig kan kommunikationen være ophørt. Ud fra målet om udstrækning er det, da barnet var 11 år, 41 pct., der har et udstrakt forældresamarbejde. 23 pct. har moderat samarbejde, og 16 pct. har begrænset samarbejde. 21 pct. har ingen kontakt med den anden forælder.

Det andet mål vedrører *atmosfæren*, dvs. samarbejds klimaet. I undersøgelsen er bopælsforælderen blevet spurgt, hvorvidt samarbejdet mellem forældrene foregår i en rimelig og fordragelig atmosfære; om atmosfæren er neutral, nærmest forretningsmæssig; om samarbejdet er præget af skænderi og konflikter; eller der slet ingen kontakt er mellem forældrene. Ifølge målet om atmosfære beskriver lidt over halvdelen af bopælsforældrene (55 pct.) samarbejds klimaet som rimeligt og fordrageligt, 19 pct. karakteriserer samarbejdet som neutralt eller forretningsmæssigt, 4 pct. angiver, at samarbejdet er præget af skænderi eller konflikt, og 16 pct. angiver, at der slet ingen kontakt er mellem forældrene. 5 pct. har angivet, at ingen beskrivelse passer eller har svaret 'ved ikke'.

Der er en klar sammenhæng mellem samarbejdets udstrækning og det klima, det foregår i, jf. tabel 4.1. Blandt forældre med udstrakt samarbejde karakteriserer næsten alle (93 pct.) atmosfæren som rimelig eller fordragelig. Blandt forældre med moderat samarbejde er andelen, der samarbejder 'fordrageligt' reduceret til 55 pct., mens flere (36 pct.) karakteriserer klimaet som forretningsmæssigt eller neutralt. De fleste

1. Dette samlede mål er konstrueret ud fra spørgsmål til forældrene om, hvor nemt de synes, det er at tale med barnets anden forælder om ganske almindelige områder af hverdagslivet. Disse spørgsmål har været anvendt i andre undersøgelser (fx Ottosen, 2004, 1997; Ottosen & Stage, 2011) og omhandler, hvor nemt det er tale om, hvordan barnet trives i almindelighed; hvordan man finder et fælles fodslag i opdragelsen, hvordan man som forældre sammen kan støtte barnet, når det har problemer, samt om forældrene taler indbyrdes om oplevelser fra barnets hverdag. Disse fire temaer er områder, de fleste nok vil mene hører til inden for rammerne af det, man forstår ved et fælles forældreskabs omsorg.

forældre med begrænset samarbejde oplever, at relationen er forretningsmæssig, mens en femtedel finder atmosfæren fordragelig. Det er værd at bemærke, at det er de færreste skilsmisseforældre, som karakteriserer deres relation som konfliktfyldt, og når det sker, er det især blandt dem, der har et begrænset samarbejde om barnet. De fleste skilsmisseforældre (to tredjedele) har efter bopælsforældrens oplysninger et udstrakt eller moderat samarbejde om barnet.

TABEL 4.1

Bopælsforældrens vurdering af forældresamarbejdsklimaet. Særskilt for udstrækningen af samarbejdet. 2007. Fordeling i procent.

Samarbejdet er ...	Udstrakt	Moderat	Begrænset	Ophørt
Rimeligt/fordrageligt	93	55	20	2
Forretningsmæssigt/neutralt	4	36	47	12
Konfliktfyldt/med skænderier	0	4	12	8
Ingen kontakt	0	2	0	72
Ingen beskrivelse passer	2	4	11	5
Ved ikke	0	0	9	0
I alt	99	101	99	99

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau.

Kilde: BFU.

Fra 1999 er bopælsforælderen i alle dataindsamlinger af BFU blevet spurgt, om de familieretlige myndigheder (statsforvaltningen) har været inddraget i eventuelle konflikter om samværet. I 2007, da barnet var 11 år (jf. bilagstabel B1.3) angav lidt over halvdelen (56 pct.), at der aldrig havde været problemer omkring samværet, og 11 pct., at der havde været problemer, men at statsforvaltningen ikke blev inddraget. 30 pct. oplyste, at statsforvaltningen havde været inddraget én eller flere gange. Heraf var halvdelen såkaldte gengangersager, som ofte har en væsentlig problemtængde. Knap en tredjedel af de mellemstore børn har således været involveret i en samværskonflikt, hvor statsforvaltningen har været inddraget.

SAMVÆRSORDNING OG FORÆLDRESAMARBEJDE

Der er, jf. tabel 4.2, en tydelig sammenhæng mellem omfanget af samvær og forældrenes samarbejdsniveau: Jo mere samvær, der er mellem barn og samværsforælder, jo mere positivt beskrives samarbejdsrelationen mellem forældrene. Især forældre med deleordning markerer sig ved, at en større andel af forældre har udstrakt (67 pct.) eller moderat samarbejde (20 pct.) i forhold til forældre med andre samværsordninger.

TABEL 4.2

Bopælsforældrens vurdering af forældresamarbejdet udstrækning og samarbejds-klimaet i 2007, hvor barnet er 11 år. Særsklit for samværsordninger. Procent.

	Skilsmissebørn		Intet samvær				Weekendsamvær		Udvidet		Samværshyppighed		P < ***
	Pct.	Antal	Begrænset	Weekendsamvær	Udvidet	Deleordning	Udvidet	Deleordning	Udvidet	Deleordning			
<i>Samarbejdet er ...</i>													
Udstrakt	41	554	1	43	59	67							
Moderat	23	307	4	31	23	20							
Begrænset	16	219	31	13	9	10							
Ophørt	21	284	64	13	9	4							
I alt	101	1.364	100	100	100	101							
<i>Samarbejds-klima er ...</i>													
Rimeligt/fordrageligt	56	727	2	63	69	77							
Forretningsmæssigt/neutralt	19	250	3	22	21	15							
Konfliktfyldt/med skænderier	4	55	2	5	4	5							
Ingen kontakt	16	211	77	7	4	1							
Ingen beskrivelse passer	4	55	10	3	2	3							
Ved ikke	1	17	6	0	0	0							
I alt	100	1.315	100	100	100	101							
Beregningsgrundlag			219	348	281	239							

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau.

Kilde: BFLU.

TABEL 4.3

11-årige skilsmissebørns vurderinger af forældresamarbejdet. Særskilt for samværsordninger, 2007, Procent.

	Skilsmissebørn		Samværsordning					P <
	Pct.	Antal	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekendsamvær	Udvidet samvær	Samværshyppighed	
<i>Mine forældre er ret gode til at snakke sammen</i>								
Passer rigtig godt på mig	41	500	24	35	42	49	50	***
Passer godt	32	380	21	32	35	29	34	
Passer ikke så godt	11	136	6	16	13	12	7	
Passer overhovedet ikke	10	117	33	11	6	5	5	
Ved ikke	6	73	16	6	4	5	4	
I alt	100	1.206	100	100	100	100	100	
<i>Mine forældre bagtaler hinanden</i>								
Passer rigtig godt på mig	3	41	8	5	3	2	2	***
Passer godt	7	87	10	7	9	7	5	
Passer ikke så godt	16	193	12	17	17	16	15	
Passer overhovedet ikke	61	726	40	60	56	67	71	
Ved ikke	13	152	30	11	15	8	7	
I alt	100	1.199	100	100	100	100	100	
<i>Mine forældre skændes for tit med hinanden</i>								
Passer rigtig godt på mig	5	59	9	7	4	3	3	***
Passer godt	9	109	10	10	10	7	8	
Passer ikke så godt	26	312	16	24	29	28	28	
Passer overhovedet ikke	48	578	37	48	45	53	55	
Ved ikke	12	141	28	11	12	9	6	
I alt	100	1.199	100	100	100	100	100	
Beregningsgrundlag			219	267	348	281	239	

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0.001-procentsniveau.

Kilde: BFLU.

Også i beskrivelsen af samarbejdsklimaet markerer bopælsforældre med deleordning sig ved, at en større andel beskriver samarbejdet som rimeligt og fordrageligt (77 pct.) sammenlignet med forældre, der har en anden samværsform, herunder intet samvær. Forældre med deleordning har også en lavere andel, der slet ikke er i kontakt med hinanden. Til gengæld er andelen med konflikter omtrent den samme (ca. 5 pct.), uanset hvilken samværsordning der er tale om.

For at supplere billedet af forældrenes selvrapporterede indbyrdes samarbejdsrelation har vi inddraget besvarelser fra de 11-årige børn selv om, hvordan de opfatter forældrenes samarbejde, jf. tabel 4.3. Opdeles datamaterialet efter, hvilken samværsordning der er i 11-års-alderen, ses en god overensstemmelse mellem børns og forældres besvarelser. Niveauerne for problematisk forældresamarbejde er omtrent de samme, og det ses, at jo mere samvær, barnet har, jo større er andelen, der beskriver samarbejdet og kommunikationen positivt. Af de børn, der lever i deleordning, angiver 84 pct., at det passer helt eller delvist, at forældrene er gode til at tale sammen. 12 pct. svarer, at det (overhovedet) ikke passer. Andelen, der svarer positivt, er noget lavere blandt børn med udvidet samvær (78 pct.) og weekendsamvær (77 pct.) og endnu lavere blandt dem med begrænset eller intet samvær. Tilsvarende adspurgt, om forældrene bagtaler hinanden eller tit skændes, er tendensen, at børn med meget samvær sjældnere end børn, der ikke eller kun i begrænset omfang har samvær, svarer, at dette passer. De væsentligste forskelle i børnebesvarelserne ses dog mellem dem, der har en eller anden form for samvær, og dem, der slet intet samvær har.

Alt i alt viser undersøgelsen, at der på tværs af indikatorer på forældresamarbejde er sammenhæng mellem, hvilken samværsordning familien har og udstrækningen af forældrenes samarbejde, samt hvor positivt bopælsforælderen og barnet karakteriserer samarbejdet.

SAMARBEJDSNIVEAUET BLANDT FORÆLDRE MED DELEORDNING

Generelt peger undersøgelsen på, at mange forældre med deleordning samarbejder godt, og at der er en klar sammenhæng mellem godt samarbejde og udstrakt samvær. Man kan dog ikke sige noget om årsagsvirkningsforholdet. Undersøgelsen afspejler dog også, at der blandt forældre, hvis barn har deleordning, er en gruppe, hvor samarbejdet er ringe eller meget begrænset. Der er eksempelvis en vis andel blandt børn med meget

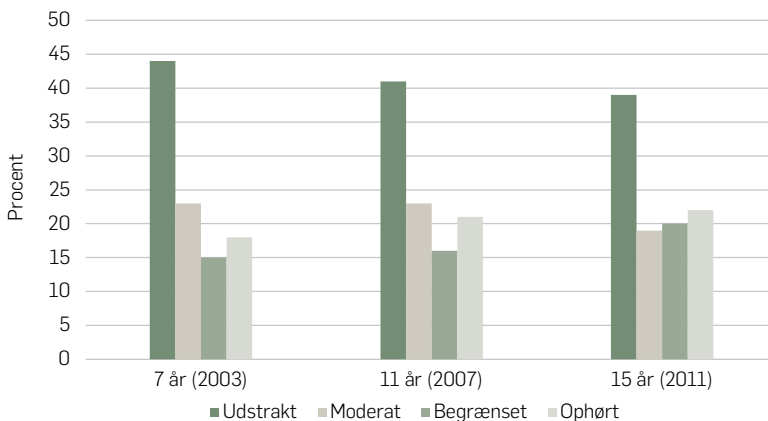
samvær, herunder deleordning, der angiver, at forældrene ikke er gode til at snakke sammen (12 pct.), at forældrene bagtaler hinanden (7 pct.), og at forældrene skændes for tit (11 pct.). Blandt forældre med deleordning viser undersøgelsen også, som det fremgår af tabel 4.2, at 10 pct. har begrænset samarbejde, mens 4 pct. placerer sig i den kategori, hvor samarbejdet er ophørt. Der forekommer med andre ord at være et mindretal på 10-15 pct., som har egentlig problematiske forældrerelationer. I disse familier kan børnene lide under, at kvaliteten af forældresamarbejdet er utilstrækkeligt. I en tidligere undersøgelse har vi vist, at kvaliteten af forældresamarbejdet er en væsentlig forudsætning for, at en deleordning kan fungere godt for barnet (Ottosen, Stage & Jensen, 2011).

FORÆLDRES SAMARBEJDE OVER TID

Hvordan udvikler skilsmisseforældres samarbejdsrelationer sig over tid? Som det fremgår af figur 4.1, er udstrækningen af forældrenes samarbejde større i 2003 (hvor børnene var 7 år) sammenlignet med 2007 og 2011. Fra børnene er 11 år (i 2007), til de er 15 år (i 2011), sker der kun mindre forskydninger. Dog stiger andelen af familier med begrænset og ophørt forældresamarbejdet en anelse.

FIGUR 4.1

Udviklingen i udstrækningen af forældrenes samarbejde. 2003-2011. I procent.

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100.
Kilde: BFU.

Tendensen til mindre udstrakt forældresamarbejde kan bero på, at forældrene oplever, at der er mindre at samarbejde om, jo ældre børnene/de unge bliver, fordi de med alderen bliver mere selvkvørende. Udviklingen skal dog ses i lyset af, at flere børn i 15-års-alderen (end i 11-års-alderen) med meget samvær, herunder deleordning, angiver, at forældrene bagtaler hinanden (25 pct.), at forældrene tit skændes (15 pct.), og at forældrene slet ikke taler sammen (13 pct.), jf. bilagstabel B1.4.

Undersøgelsen viser visse forskydninger i forhold til, hvem der vurderer deres samarbejde positivt eller negativt: Det er ikke nødvendigvis de samme, som opfatter samarbejdet som rimeligt, dengang barnet var 11 år, der oplyser det igen, når barnet er 15 år. Forskydningerne er fremstillet i tabel 4.4., og vi kan herudfra se, at der er færrest ændringer i vurderingen af samarbejdet blandt de mest velfungerende: Blandt dem, der vurderede deres samarbejde til at være rimeligt eller fordrageligt, da barnet var 11, angiver 73 pct. således igen 4 år efter, at samarbejdet er rimeligt og fordrageligt. Kun en fjerdedel i denne gruppe har rykket sig og angiver samarbejdet til at være anderledes, end da barnet var 11 år. De familier, hvor bopælsforælderen karakteriserede samarbejdet som præget af skænderi og konflikt, har alle rykket sig, så bopælsforældrene i 2011 enten angiver, at samarbejdet er blevet bedre (rimeligt og fordrageligt eller neutralt) eller dårligere (ingen kontakt mellem forældrene). 13 pct. af de forældre, der i 2007 angav, at der slet ingen kontakt var mellem forældrene, betegner 4 år senere samarbejdet som fordrageligt eller rimeligt. Selvom de fleste rigtig godt samarbejdende og de fleste slet ikke samarbejdende ikke har rykket sig i løbet af de to dataindsamlinger, tyder tendenserne i materialet ikke desto mindre på, at samarbejdsrelationen kan have en skrøbelig karakter for en del af skilte forældre. For nogle forbedres forholdet hen ad vejen, men for lige så mange bliver det dårligere.

Adspurgte om tilfredsheden med indholdet af de aftaler, forældrene har om barnet, svarer 9 ud af 10 bopælsforældre, at de er helt eller overvejende tilfredse, mens 7 ud af 10 tilsvarende mener, at den anden forælder også er tilfreds med ordningerne (en del kender dog ikke til samværsforældrerens indstilling, hvilket reflekterer, at der kun er besked om forældrekontakt). Ifølge bopælsforældrerens besvarelser stiger den anden forælders tilfredshed i takt med omfanget af samvær med barnet.

TABEL 4.4

Forældrenes samarbejdsrelation, når barnet er 11 år (2007), fordelt efter forældresamarbejdsrelationen, når barnet er 15 år (2011), ifølge børnefødselsregisteret. Procent.

	11 år (2007)					15 år (2011)				
	Rimeligt/ fordrageligt	Forretningsmæssigt/ neutralt	Konfliktfyldt/ med skænderier	Ingen kontakt	Ingen beskrivelse se passer	Ved ikke	I alt	N =		
Rimeligt/ fordrageligt	73	12	1	7	6	1	100	534		
Forretningsmæssigt/ neutralt	33	34	1	23	8	1	100	194		
Konfliktfyldt/skænderier	22	24	0	46	5	3	100	37		
Ingen kontakt	13	6	2	69	7	3	100	121		
Ingen beskrivelse passer	35	10	0	34	14	7	100	29		
Ved ikke	0	0	0	0	100	0	100	4		

Kilde: BFU.

BARNETS MEDINDFLYDELSE PÅ SAMVÆRSORDNINGEN

Til at belyse om barnet har medindflydelse på sin samværsordning, inddrager vi besvarelser fra bopælsforælderen om, hvorvidt barnet er med til at bestemme, hvornår han eller hun skal se samværsforælderen, samt spørgsmål til barnet om, hvorvidt han eller hun oplever, at forældrene lytter til de ønsker om samvær, barnet eller den unge måtte have, og i øvrigt føler, det selv er med til at bestemme omfanget af samvær.

Barnets medindflydelse på samværsordningen fungerer desuden som en indikator for, om samværsordningen er fleksibelt organiseret af forældrene, fx om samværet kan ændres og justeres for at imødekomme barnets behov for at være mere det ene sted, deltage i begivenheder i den enes familie osv. Undersøgelser har vist, at fleksibel organisering af samværet, hvor forældre samarbejder til gunst og med lydhørhed for barnet, skaber de bedste vilkår for barnet, ikke mindst, hvis barnets deleordning indebærer, at han eller hun tilbringer lige meget tid hos begge forældre (Haugen, 2010). Er samværet derimod 'stift' organiseret, kan barnet opleve, at det ikke er egne, men forældrenes interesser, der bliver styrende for, hvordan samværet arrangeres. Også hvis samværet er tvetydigt organiseret, forstået således, at forældrene siger, at de er fleksible over for ændringer og er lydhøre over for barnets ønsker, men i handling ikke er omstillingsparate, kan det præge barnet, så det ikke trives med sin samværsordning.

For at få indblik i om barnet/den unge har medindflydelse på organiseringen af samværet, spurgte vi både bopælsforælder og barn, om barnet havde indflydelse på, hvor meget samvær det havde med samværsforælderen. I 11-års-alderen tegner bopælsforældrenes besvarelser et billede af, at børnene hyppigere (dvs. ofte eller af og til) har indflydelse i de familier, hvor samværet er begrænset (61 pct.), eller hvor der er deleordning (54 pct.), jf. tabel 4.5.

Børnene selv er også blevet spurgt, om de er med til at bestemme, hvor meget eller lidt de skal være hos deres forældre, og om forældrene lytter til barnets forslag og ønsker om, hvornår de vil være hos mor og far. Også deres svar peger på, at andelen, der oplever at være med til at bestemme, er stor blandt børn med begrænset samvær (44 pct.), mens en tredjedel blandt børn med udvidet samvær og deleordning og noget færre (24 pct.) blandt børn med weekendsamvær oplever at være

med til at bestemme. Nogle af disse variationer kan dække over, at børn med begrænset samvær – i modsætning til dem med weekendsamvær – ikke er omfattet af en ordning, der fungerer på regelmæssig basis. Fra analyser af børneforløbsundersøgelsens data ved vi blandt andet, at der blandt de børn, som ikke har særlig meget samvær, er en del samværsforældre, som bor langt væk (i andre landsdele eller i udlandet) fra barnets faste bopæl.

Andelen af børn, der har indflydelse på deres samvær, er lidt lavere i familier, hvor bopælsforælderen har angivet forældrenes samarbejde til at være forretningsmæssigt eller neutralt, sammenlignet med bopælsforældre, der angiver samarbejde til at være rimeligt og fordrageligt eller præget af konflikt. Det kan dække over, at der blandt de 'forretningsmæssigt samarbejdende' forældre lidt hyppigere lurer et konfliktpotentialer, som måske bliver holdt i ave af faste skemaer over, hvornår barnet skal være sammen med sine respektive forældre. Tendensen harmonerer med, hvad vi fandt i den kvalitative undersøgelse om skilsmissebørns oplevelse af at bo i deleordning (Ottosen, Stage & Jensen, 2011).

Indflydelsen på samværet stiger, jo ældre barnet/den unge bliver. Nogle år senere, når barnet er 15 år, svarer 96 pct. af dem, hvor samværet er begrænset, at barnet altid eller af og til er med til at bestemme, hvornår han/hun skal være sammen med samværsforælderen. For dem med weekendsamvær er andelen 87 pct., for dem med udvidet samvær er andelen 85 pct., mens 78 pct. i gruppen med deleordning svarer, at barnet ofte eller af og til er med til at bestemme. Som det fremgår af figur 4.2 og 4.3, er det også børnenes oplevelse, at flere i 15-års-alderen end i 11-års-alderen oplever at have medindflydelse og i øvrigt, at forældrene lytter til barnets forslag og ønsker til samværet.

TABEL 4.5

Indikationer på det 11-årige barns indflydelse på samværet. Særskilt for samværsordninger, 2007. Procent.

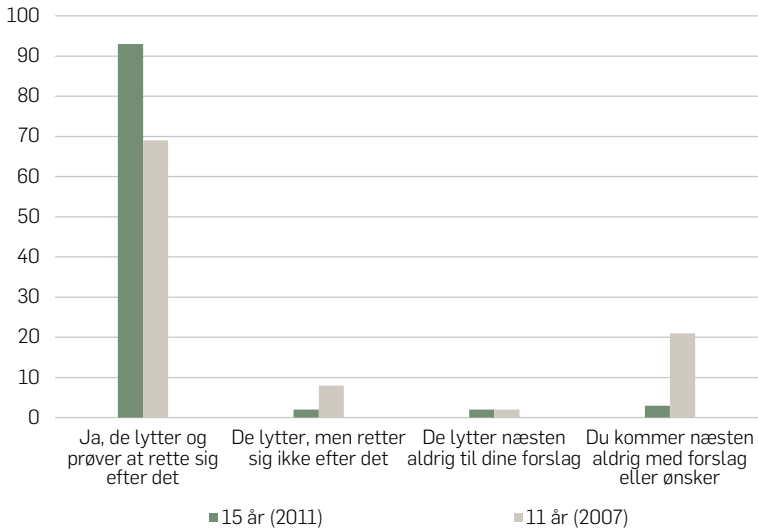
	Skilsmissebørn		Samværsordninger					P < ***
	Pct.	Antal	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekendsamvær	Udvidet samvær	Samværshyppighed	
<i>Bopælsforældres svar på, om barnet selv er med til at bestemme, hvornår han/hun skal være sammen med sin far/mor:</i>								
Ja, ofte/som regel	36	412	0	53	29	29	36	
Ja, af og til	17	191	0	8	20	21	18	
Ja, en enkelt gang imellem	13	151	0	8	16	14	15	
Nej, aldrig	33	379	0	30	35	36	31	
Ved ikke	1	8	0	1	0	0	0	
I alt	100	1.141	0	100	100	100	100	
<i>11-åriges besvarelser på, om de selv er med til at bestemme, hvor meget eller lidt de skal være hos deres forældre</i>								
Ja, næsten altid	34	380	52	44	24	33	33	***
Nogen gange	26	285	5	25	28	27	29	
En enkelt gang imellem	15	169	0	12	22	16	15	
Aldrig	25	276	43	19	26	24	23	
I alt	100	1.110	100	100	100	100	100	
<i>11-åriges besvarelser på, om deres forældre lytter deres forslag og ønsker om, hvornår de gerne vil være hos deres mor og far?</i>								
Ja, de lytter og prøver at rette sig efter det	69	739	66	70	68	68	69	
De lytter, men retter sig ikke efter det	8	85	7	7	10	8	7	
De lytter næsten aldrig til dine forslag	2	24	0	2	4	2	1	
Du kommer næsten aldrig med forslag eller ønsker	21	226	27	21	18	22	23	
I alt	100	1.074	100	100	100	100	100	
Beregningsgrundlag		219	267	348	281	239		

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau.

Kilde: BFLU.

FIGUR 4.2

Børn på 11 år (2007) og 15 år (2011), fordelt efter, om de oplever, at forældrene lytter på dem, når det handler om medindflydelse på samværet. Procent.

Kilde: BFU.

I undersøgelsen er børnene/de unge som 11- og 15-årige blevet spurgt, om de føler, de er tilpas meget sammen med deres forældre. Andelen, der giver udtryk for at være tilpas meget sammen med forældrene, stiger, jo mere udstrakt samværet er. Dette gælder, uanset om barnet/den unge er blevet spurgt, om vedkommende er nok sammen med sin mor eller far. Fra 2007, hvor barnet er 11 år, til 2011, hvor den unge er fyldt 15 år, falder andelen, der ønsker mindre samvær med mor/far. Det gælder, uanset hvilken samværsordning den unge har. Ser vi eksempelvis på dem, der har deleordning, svarer 2 pct. i 2007 således, at de gerne ville være mindre sammen med deres mor, mens en tilsvarende andel gerne ville være mindre sammen med deres far. Som 15-årig – 4 år senere – er disse andele reduceret til 0 pct. Samtidig er andelen, der angiver, at de ser deres mor/far for meget, faldet fra 11 pct. (mor) og 21 pct. (far) i 2007 til 4 pct. (mor) og 6 pct. (far) i 2011. Denne udvikling mod en større andel, der føler, de ser deres forældre tilpas meget, kan tyde på, at der i familierne er en lydhørhed over for børnenes behov, således at samværsordningerne bliver tilpasset efter, hvad barnet/den unge har

behov for. Ser vi på dem, der slet ikke har samvær, angiver 42 pct. i 15-års-alderen (2011), at de gerne vil være mere sammen med deres far. Denne andel er steget lidt fra 11-års-alderen (37 pct.). Disse undersøgelsesfund reflekterer, at der er en betragtelig del af de unge mennesker, som savner den forælder, de ikke har kontakt med.

TABEL 4.6

Barnet/den unges oplevelse af at være tilpas meget sammen med forældrene. Særskilt for forskellige samværsordninger. 2007 og 2011. Procent.

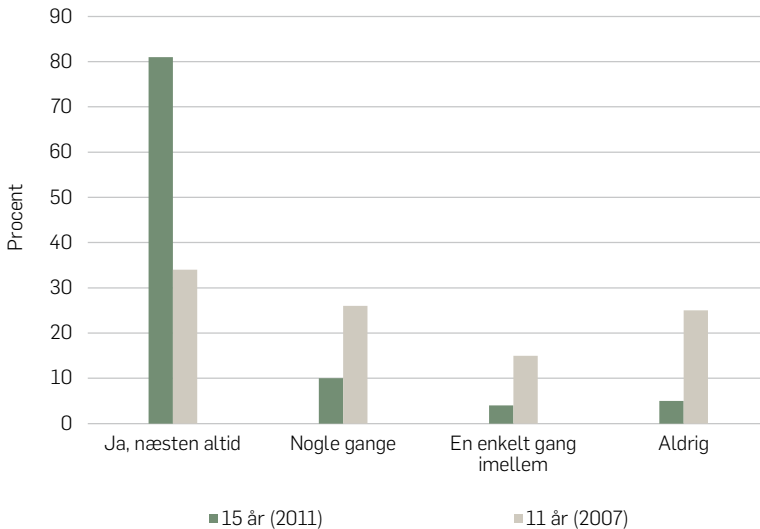
	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Dele-ordning	P <
2007 (11 år)						
<i>Mor</i>						***
Vil gerne være mere sammen med mor	24	14	14	12	11	
Er tilpas sammen med mor	76	84	82	87	87	
Vil gerne være mindre sammen med mor	0	2	4	2	2	
I alt	100	100	100	101	100	
<i>Far</i>						***
Vil gerne være mere sammen med far	37	37	39	31	21	
Er tilpas sammen med far	31	57	59	66	77	
Vil gerne være mindre sammen med far	32	6	3	3	2	
I alt	100	100	101	100	100	
Beregningsgrundlag	219	267	348	281	239	
2011 (15 år)						
<i>Mor</i>						
Vil gerne være mere sammen med mor	15	11	11	9	4	
Er tilpas sammen med mor	85	88	88	90	96	
Vil gerne være mindre sammen med mor	0	1	0	1	0	
I alt	100	100	99	100	100	
<i>Far</i>						***
Vil gerne være mere sammen med far	42	33	28	24	6	
Er tilpas sammen med far	42	65	72	74	94	
Vil gerne være mindre sammen med far	17	2	0	1	0	
I alt	101	100	100	99	100	
Beregningsgrundlag	166	481	270	164	87	

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau.

Kilde: BFU.

FIGUR 4.3

Børn på 11 år (2007) og 15 år (2011), fordelt efter, hvor ofte de oplever at have medindflydelse på, hvor meget eller lidt de skal være hos forældrene. Procent.

Kilde: BFU.

OPSAMLING

Kapitlet har sat fokus på udstrækningen og atmosfæren ved skilsmisseforældres indbyrdes samarbejdsrelation samt på deres samarbejde med barnet/den unge omkring samværsordningen. På baggrund af oplysninger om barnet i 11- og 15-års-alderen har vi set, at de fleste skilsmisseforældre har et rimeligt samarbejde omkring barnet, og at meget få oplyser, at deres forhold er præget af konflikter og skænderier. Det er imidlertid også værd at bemærke, at hvert femte skilsmisseforældrepar – efter bopælsforældrerens oplysninger – slet ikke kommunikerer med hinanden. Undersøgelsen viser endvidere, at knap en tredjedel af 11-årige skilsmissebørn på et eller andet tidspunkt har været involveret i en samværskonflikt ved statsforvaltningen. Halvdelen af disse er såkaldt gengangersager og har sandsynligvis en alvorlig karakter.

Undersøgelsen har påvist en tydelig sammenhæng mellem samværets omfang og forældresamarbejdet, idet de børn og unge, som har de

mest omfattende samværsordninger, herunder deleordninger, også samtidigt har forældre, der samarbejder mest og bedst. Disse fund er positive, fordi det i andre undersøgelser er fremhævet, at netop de omfattende samværsordninger fordrer et veludviklet forældresamarbejde. Dog fandt vi også, at der blandt børn med deleordninger var en mindre gruppering af forældre, hvor samarbejdet var ringe eller meget begrænset.

Undersøgelsen viser, at forældresamarbejdet aftager en anelse, fra barnet er 11 år, til det er 15. Navnlig bliver de unge informanter selv mere kritiske i bedømmelsen af deres forældres samarbejdspotentialer. Når vi går ind i en nærmere analyse af, hvordan forældrerelationerne udvikler sig, tegner der sig ikke et entydigt billede af, at relationerne udvikler sig enten til det værre eller til det bedre. I nogle tilfælde forværres de, i andre tilfælde bliver samarbejdet bedre. Ud fra de observerede mønstre konkluderer vi, at de skilte forældres samarbejdsrelationer forekommer at have en skrøbelig karakter, som kan ændre sig foranlediget af forskellige faktorer som fx nye partnere, flytninger eller krav om ændringer af samværet.

Vi har i kapitlet særligt set på, om barnet/den unge har indflydelse på sin samværsordning. I 11-års-alderen tegner bopælsforældrenes besvarelser det billede, at børnene har mest indflydelse i de familier, som har deleordning, og hvor samværet er begrænset. Generelt er der en positiv sammenhæng mellem oplevet medindflydelse og forældres samarbejdspotentiale. Graden af oplevet medindflydelse er lavest blandt børn i familier, hvor der slet ikke er kontakt mellem forældrene. Det kan reflektere, at nogle af disse børn oplever at befinde sig i en afmægtig position.

Undersøgelsen viser, at indflydelsen på samværet stiger i takt med barnets alder. Over tid falder andelen, der både ønsker sig mere hhv. mindre samvær med både faren og moren. Et stort flertal oplever som 15-årige, at kontakten til forældrene er tilpas, uanset hvilken samværsordning de har, om end unge med udstrakt samvær virker mest tilfredse. Som en undtagelse står de unge, der intet samvær har. Blandt dem kan undersøgelsen konstatere en stigende efterspørgsel på samvær med faren – hvilket vi fortolker som et tegn på savn.

HVERDAGEN SOM SKILSMISSEBARN

Dette kapitel handler om den hverdag, skilsmissebørn og -unge med forskellige samværsordninger har. Baggrunden for kapitlets tema er, at vi i en tidligere kvalitativ undersøgelse har fundet, at nogle skilsmissebørn kan have svært at få tid til sig selv, tid til og mulighed for at udøve fritidsinteresser og til at se venner og i det hele taget integrere det øvrige sociale liv uden for familien (Ottosen, Stage & Jensen, 2011). Det kan blandt andet være svært, hvis samværsordningen bliver forvaltet stift af forældrene, så det ikke er muligt at rykke rundt på samværet, eller hvis forældrene ikke er lydhøre over for barnets behov. Også dårligt samarbejdsklima mellem forældrene og lang afstand mellem forældrenes to hjem er faktorer, der kan indvirke negativt på mulighederne for at dyrke et aktivt hverdagsliv uden for familien. En yderligere faktor, som også kom frem i den tidligere undersøgelse, var, at nogle forældre oplevede at mangle tilstrækkeligt indblik i barnets eller den unges gøren og laden som følge af, at de ikke boede sammen med barnet/den unge hele tiden.

Spørgsmålet er, hvor udbredte disse problemstillinger er, og om udstrækningen af samværet har sammenhæng med forekomsterne? I kapitlet sætter vi først fokus på udstrækningen af (bopæls)forældrenes indblik i deres børns aktiviteter, og dernæst ser vi på betydningen af afstanden mellem forældrenes to hjem. Vi tegner herefter et billede af 15-åriges

liv med venner, skole, fritidsinteresser, deres oplevelse af frihed samt risikoadfærd. Formålet er at undersøge, om disse udenomsfamiliære aktiviteter varierer med den samværsordning, de unge har, og med forældrenes måde at samarbejde på.

Informationer fra børneforløbsundersøgelsens femte indsamlingsrunde i 2011 er valgt som grundlag for kapitlet, da de 15-årige unge blev stillet et langt fyldigere spørgsmålsbatteri sammenlignet med, da de var 11 år. Vi har derfor informationer fra den unge selv om, hvorvidt han eller hun har prøvet at ryge, har pjækket og meget andet.

FORÆLDRENES INDBLIK I BARNETS LIV – KERNE- OG SKILSMISSEFAMILIER

I kølvandet på den kvalitative undersøgelse om børn i deleordninger (Ottosen, Stage & Jensen, 2011) rejser vi spørgsmålet, om der er risiko for, at disse børn i højere grad end andre skilsmissebørn bliver efterladt i et tom- eller frirum. Forældrenes indblik kan være reduceret som følge af, at barnet eller den unge ikke har én fast base, men skifter mellem forældrenes to hjem. Det formodes især at være tilfældet, hvis forældresamarbejdet ikke fungerer så godt. Derfor ser vi i dette afsnit på udstrækningen af forældrenes indblik i deres børns liv og senere i kapitlet på, om der er sammenhæng mellem forældrenes indblik og unges risikoadfærd.

Vi anvender begrebet 'indblik', som vi forstår som en relativt neutral term, men vi anerkender samtidig, at den opmærksomhed, som forældre kan have i forhold til deres børn, kan udspringe af forskellige motiver. I nogle tilfælde er opmærksomheden udtryk for omsorg og interesse, i andre tilfælde kan den være motiveret af et ønske om at regulere barnet eller den unge ved at sætte grænser, kontrollere eller om at styre barnet/den unge uden om situationer, som den voksne finder upassende. Vi ser disse dimensioner inden for et spektrum, som kunne betegnes som en autoritativ forældretil, hvor forældre er aktivt guidende og deltagende i forhold til det, der foregår i deres børns liv. Som en kontrasterende position er de mere laissez-faire-orienterede forældre.

Vi undersøger udstrækningen af forældrenes indblik ud fra et samlet mål for indblik baseret på fem spørgsmål til bopælsforælderen. De fem indikatorer omhandler forskellige aspekter ved den unges sociale

liv uden for familien, og de kan give et groft indblik i, om forældrene har indsigt i de sociale kontekster, den unge indgår i:

1. Kender bopælsforælderen de venner, den unge omgås?
2. Giver den unge besked om, hvor han eller hun går hen?
3. Bemærker bopælsforælderen det, hvis den unge udfører en opgave godt?
4. Vurderer bopælsforælderen samarbejdet med den unges skole til at være godt?
5. Er der en aftale om, hvornår den unge skal være hjemme en fredag eller lørdag aften?

Ud fra besvarelsesmønstret på de fem spørgsmål har vi konstrueret et indeks. Hvis bopælsforælderen har besvaret alle fem spørgsmål positivt (enig eller delvis enig) definerer vi det som 'udstrakt indblik'. 'Moderat indblik' dækker over positive besvarelser på 3-4 af indikatorerne, mens 'begrænset indblik' dækker over, at der kun er positive besvarelser på højst to indikatorer.

Overordnet viser opgørelsen, jf. figur 5.1 og bilagstabel B1.6, at udstrækningen af indblik i de fleste skilsmisefamilier er ganske stor. 68 pct. har således udstrakt indblik, mens 30 pct. har moderat grad af indblik. Kun 2 pct. har begrænset indblik i deres børns gøren og laden. Sammenlignet med kernefamilier ligger forældrindblikket dog på et noget lavere niveau blandt skilsmisefamilierne. Blandt kernefamilierne er andelen med udstrakt indblik således 79 pct., 20 pct. har moderat indblik, og 1 pct. har begrænset indblik. Også de unges egne besvarelser tegner billedet af, at forældres indblik i deres børns aktiviteter uden for familien er mindre blandt skilsmisseforældre end blandt kernefamilieforældre.

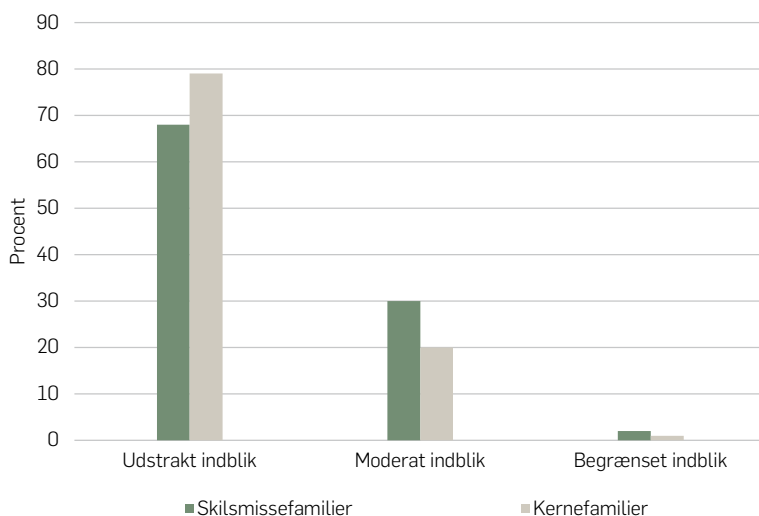
Da kun 2 pct. af skilsmisefamilierne placerer sig i en 'begrænset indblik', vil vi i det følgende have primært fokus på de to største grupperinger, udstrakt og moderat indblik.

For at indkredse graden af indblik inddrager vi desuden spørgsmål til den 15-årige om, hvorvidt han eller hun kunne tænke sig, at forældrene interesserede sig mere for, hvad han/hun laver. Spørgsmålene om indblik er både stillet til skilsmissebørn og -forældre og til kernefamiliebørn og deres forældre, og vi sammenligner graden af indblik for skilsmisefamilier og kernefamilier.

Besvarelsesmønsteret for de indikatorer, som vedrører forældreindblik afviger ikke meget fra hinanden, når man sammenligner unge fra brudte og intakte familier (bilagstabel B1.6). Unge fra brudte familier oplever dog lidt sjældnere end unge fra kernefamilier, at forældrene kender deres venner, og samtidigt efterspørger de lidt hyppigere, at forældrene interesserer sig mere for, hvad de går og laver. Unge med skilte forældre svarer signifikant oftere ja til dette (10 pct.) sammenlignet med unge, der bor i kernefamilie (7 pct.).

FIGUR 5.1

Børn fordelt efter udstrækningen af forældrenes indblik i deres barns gøren og laden. Særskilt for skilsmisefamilier og kernefamilier. Procent.

Kilde: BFU.

FORÆLDREINDBLIK VED FORSKELLIGE SAMVÆRSORDNINGER

Som nævnt har vi opereret med en antagelse om, at der kan være mindre forældreindblik i de familier, som har deleordning, fordi de skiftende ophold i to hjem medfører informationstab. Undersøgelsen viser, jf. bilagstabel B1.7, at denne sammenhæng kan være til stede, men

forskellene mellem de forskellige samværsordninger er ikke dramatiske. Andelen af bopælsforældre med udstrakt indblik er således mindre blandt familier med deleordning (65 pct.) og udvidet samvær (69 pct.) sammenlignet med familier, der har weekendsamvær (73 pct.). Andelen er dog ikke markant mindre end andelen for familier med begrænset samvær (69 pct.), og andelen er større sammenlignet med familier, hvor barnet slet ikke har samvær (59 pct.). Vi antager, at der i sidstnævnte hyppigere er nogle andre typer dynamikker på færde, som drejer sig om fravær af forældreressourcer, jf. kapitel 3, hvor vi viste, at der i denne gruppe blandt andet er en forøget forekomst af sociale problemer.

Ser vi på de udvalgte spørgsmål om indblik til de unge, er der heller ingen stærk sammenhæng mellem forældrenes grad af indblik, og hvilken samværsordning de unge har (bilagstabel B1.6). Det tyder på, at oplevelsen af indblik (eller mangel på samme) er noget, den enkelte forælder oplever som følge af, at faren eller moren ikke altid er sammen med den unge, mens de unge selv oplever, at de samlet set får tilstrækkelig opmærksomhed i de respektive hjem.

Vi kan dog se, at unge med weekendsamvær markerer sig ved en lidt større andel, der kunne tænke sig, at forældrene interesserede sig mere for, hvad de laver, og samtidigt finder vi også her en lidt højere pjækkefrekvens sammenlignet med de unge, der har mere udstrakt samvær.

Forældrenes grad af indblik kan, selvom der ikke er nogen stor variation på tværs af samværsordninger, indvirke på andre elementer af de unges liv. Derfor vender vi tilbage til denne problemstilling nedenfor.

De unge blev også spurgt, om forældrene blandede sig for meget. I gruppen af unge med weekendsamvær er andelen, der svarer ja til, at forældrene blander sig for meget, 30 pct. Til sammenligning er andelen 21 pct. blandt dem med begrænset samvær eller udvidet samvær, mens færre blandt yderpolerne – unge med deleordning eller unge, der slet ikke har samvær – har svaret, at forældrene blander sig for meget.

HVORDAN KLARER DE UNGE SIG I SKOLEN?

De fleste unge synes, de klarer sig godt i skolen. Unge i en kernefamilie er dog mere positive end unge, hvis forældre er skilt. Andelen, der synes de klarer sig godt eller meget godt, er således 74 pct. blandt unge med skilte forældre mod 84 pct. blandt unge i kernefamilier.

TABEL 5.1

Selvoplevet skoleperformance. Særskilt for unge med samlevende forældre og unge med skilte forældre samt forskellige samværsordninger. 2011. Procent.

	Skilsmissebørn					Samværshyppighed			P < *
	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekendsamvær	Udvidet samvær	Deleordning				
<i>Hvordan synes den unge selv, han eller hun klarer sig i skolen?</i>									
Meget godt	21	26	24	24	35	22			
Godt	52	47	46	46	45	57			
Nogenlunde	24	22	26	26	18	16			
Ikke så godt	4	5	4	4	1	5			
Ved ikke	0	0	0	0	1	0			
I alt	101	100	100	100	100	100			
<i>Unge erfaringer med pjæk</i>									
Har ikke pjækket	61	55	58	58	66	64			
Har pjækket i nogle få timer	14	23	30	30	19	18			
Har pjækket en hel dag	13	13	9	9	11	12			
Har pjækket flere dage i træk	12	8	3	3	4	6			
Ved ikke	0	1	0	0	0	0			
I alt	100	100	100	100	100	100			
Beregningsgrundlag	166	481	270	270	164	87			

Kilder: BFU.

Ser vi nærmere på, hvordan de unge fra opløste familier selv synes, de klarer sig i skolen, , jævnfør tabel 5.1, fremtræder et billede af, at især unge med udvidet samværsordning oplever, at de klarer sig godt. 80 pct. af disse unge oplever, at de klarer sig meget godt eller godt, og denne andel er større end blandt unge med andre samværsordninger. Umiddelbart dækker de her fundne variationer, såvel mellem familietyper som mellem samværsordninger, sandsynligvis over en social selektion, jf. Ottosen m.fl. (2010) og kapitel 3, hvor vi viste, at de socioøkonomisk mest ressourcerstærke forældre hyppigere har udvidede samværsordninger.

Pjæk fra undervisningen er et område, som frembyder væsentlige forskelle: Mens 25 pct. af de unge fra kernefamilier har erfaringer med pjæk (fra få timer til hele dage), er den tilsvarende andel blandt unge i brudte familier 40 pct. Som det ses af tabellen, varierer de unges pjækemønster lidt i forhold til, hvilken samværsordning de har. Tendensen er dog, at de unge, der er omfattet af mest samvær, dvs. udvidet samvær eller deleordning, sjældnere har pjækkeerfaringer end andre unge fra brudte hjem.

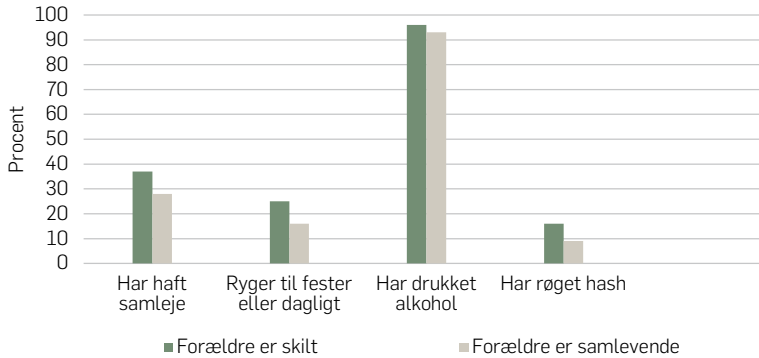
HAR DE UNGE RISIKOADFÆRD?

Til at vurdere de 15-åriges risikoadfærd inddrager vi besvarelser fra de unge selv om erfaringer med sex, rygning, alkohol og hash. Disse indikatorer på risikoadfærd er ofte anvendt i både danske og internationale undersøgelser, der analyserer unges velfærd og trivsel (fx UNICEF, 2007). Opgørelsen viser i overensstemmelse med en tidligere dansk undersøgelse (Ottosen m.fl., 2010), at unge med skilte forældre generelt har en mere risikobetonet adfærd end unge, hvis forældre bor sammen. Denne sammenhæng er signifikant, og forskellene er illustreret i figur 5.2. Forskellene i risikoadfærd kan allerede findes i 11-års-alderen: Blandt 11-årige skilsmissebørn er andelen, der har prøvet at drikke alkohol, 11 pct., mens den er 7 pct. for børn i kernefamilier. 11-årige skilsmissebørn har også hyppigere rygeerfaringer (8 pct.) end jævnaldrende i kernefamilier. (4 pct.).

Ser vi specifikt på de 15-årige unge med skilte forældre, er det generelle billede, at 37 pct. har haft samleje, 25 pct. ryger enten dagligt eller til fester, majoriteten har drukket alkohol (96 pct.), og 16 pct. har prøvet at ryge hash, heraf har 5 pct. røget hash inden for de sidste 30 dage.

FIGUR 5.2

Andele unge med risikoadfærd, udvalgte indikatorer. Særskilt for 15-årige med samlevende forældre og unge med skilte forældre. 2011. Procent.

Kilde: BFU.

TABEL 5.2

Risikoadfærd. Særskilt for forskellige samværsordninger. 2011. Procent.

	Skilsmissebørn		Samværsordning				P <
	Pct.	Antal	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	
<i>Samleje</i>							
Ja	37	480	43	39	38	31	25
Nej	63	829	57	61	62	69	75
I alt	100	1.309	100	100	100	100	100
<i>Ryger</i>							
Ja, fetryger	12	165	11	13	11	13	13
Ja, ryger dagligt	13	173	14	17	11	7	13
Nej, ryger ikke	75	1001	75	70	78	80	74
I alt	100	1.339	100	100	100	100	100
<i>Drukke alkohol</i>							
Ja	96	1291	96	97	97	93	92
Nej	4	56	4	3	3	7	8
I alt	100	1.347	100	100	100	100	100
<i>Røget hash</i>							
Ja, inden for de sidste 30 dage	5	72	8	6	4	3	7
Ja, inden for sidste 12 måneder	7	95	6	7	10	5	7
Ja, men det er et år eller længere tid siden	4	57	6	6	3	2	6
Nej, aldrig	84	1106	80	81	83	90	80
I alt	100	1.330	100	100	100	100	100
Beregningsgrundlag			166	481	270	164	87

Anm.: * Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,05-procents-niveau. Ns= ikke signifikant
Kilde: BFU.

Hvad angår samleje og alkoholforbrug falder de unges risikoadfærd en anelse, jo mere samvær, de har, jf. tabel 5.2. Andelen, der har prøvet at have samleje, er mindre blandt børn med deleordning eller udvidet samvær (hhv. 25 og 31 pct.) sammenlignet med gruppen af børn, der slet ikke har samvær, begrænset samvær eller weekendsamvær (hhv. 43, 39 og 38 pct.). Samme mønster ser vi omkring erfaringer med alkohol: Lidt færre blandt dem med udstrakt samvær har drukket, mens rygning og hash-erfaringer ikke varierer med, hvilken samværsordning de unge lever i. Dog skal man også her være opmærksom på, at der er en social selektion i, hvem der praktiserer hvilke samværsordninger.

TABEL 5.3

Risikoadfærd. Særskilt for udstrækning af forældreindblik i den 15-årige liv. 2011. Procent.

	Skilsmissebørn		Forældreindblik			p <
	Pct.	Antal	Udstrakt	Moderat	Lav	
<i>Samleje</i>						
Ja	37	480	35	41	36	
Nej	63	829	65	59	64	
I alt	100	1.309	100	100	100	
<i>Ryger</i>						
Ja, festyger	12	165	12	12	4	***
Ja, ryger dagligt	13	173	9	21	23	
Nej, ryger ikke	75	1.001	79	67	73	
I alt	100	1.339	100	100	100	
<i>Drukket alkohol</i>						
Ja	96	1.291	96	96	85	**
Nej	4	56	4	4	15	
I alt	100	1.347	100	100	100	
<i>Røget hash</i>						
Ja, inden for de sidste 30 dage	5	72	4	9	12	***
Ja, inden for sidste 12 måneder	7	95	5	10	12	
Ja, men det er 1 år eller længere tid siden	4	57	4	6	0	
Nej, aldrig	84	1.106	87	75	76	
I alt	100	1.330	100	100	100	
Beregningsgrundlag			942	414	28	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***) hhv. 0,01-procents-niveau (**)

Kilde: BFU.

Der ses en sammenhæng mellem bopælsforældrens indblik i barnets gøren og laden og de unges risikoadfærd. Som beskrevet giver det statistisk ikke mening at se på andelen med lav grad af indblik, da denne

samlet set kun består af 28 respondenter (2 pct.). Når vi fokuserer på gruppen med udstrakt grad og moderat grad af indblik, ses, at skilsmisseunge med forældre, der har indblik i deres liv, sjældnere har erfaringer med sex, rygning og hash i forhold til dem, hvor forældreindblikket er mere moderat, jf. tabel 5.3. Erfaringer med alkohol varierer dog ikke med forældrenes indblik i de unges liv. Det skyldes sandsynligvis, at der generelt er stor tolerance i forhold til unges forbrug af alkohol, både blandt forældre og de unge selv.

AFSTAND MELLEML FORÆLDRENE

I 15-års-alderen er der en klar sammenhæng mellem, hvilken samværsordning den unge har, og hvor langt der er mellem forældrenes hjem: Jo mere samvær, barnet har, jo tættere bor forældrene på hinanden.

Ser vi, jf. tabel 5.4, på de to samværsordninger, hvor samværet er mest lige fordelt – udvidet samvær og deleordning – er andelen, der har mindre end et kvarters transport mellem far og mor henholdsvis 54 pct. (udvidet samvær) og 60 pct. (deleordning), mens 27 pct. (udvidet samvær) og 30 pct. (deleordning) har 15-29 minutters transporttid mellem forældrene. Sammenlignet med familier, hvor samværet er mindre hyppigt, er disse andele markant større.

I den kvalitative undersøgelse om børn i deleordninger fandt vi (Ottosen, Stage & Jensen, 2011), at kort afstand mellem forældrenes hjem bidrager til at gøre hverdagen let og overskuelig for barnet, såfremt forældrene i øvrigt samarbejder omkring at skabe gode rammer for barnet. Det er eksempelvis lettere at hente den glemte bog eller gymnastiktøjet, hvis mor og far ikke bor langt væk fra hinanden, og venner og fritidsaktiviteter vil kunne passes lige godt, uanset hvor den unge opholder sig. I det lys er det et positivt resultat, at de fleste forældre, der praktiserer udvidede samværsordninger, bor i nærheden af hinanden. Samtidigt er det også bemærkelsesværdigt, at 9 pct. af de børn, der lever i deleordning, og 16 pct. af de børn, der har udvidet samvær, har mellem en halv time og halvanden time mellem deres forældre. 1-2 pct. har mere end halvanden times transport. Disse afstande kan gøre det vanskeligt for de unge at passe deres sociale liv uden for familien.

TABEL 5.4

Afstanden mellem forældrene. Særskilt for forskellige samværsordninger. 2011.
Procent.

	Skilsmissebørn		Samværshyppighed					P < ***
	Pct.	Antal	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>Afstand mellem forældrenes to hjem</i>								
< 15 min.	36	465	10	28	35	54	60	
15-29 min.	23	301	10	25	23	27	30	
30-60 min.	21	267	10	26	30	16	9	
> 60 min.	8	99	9	12	9	2	1	
Bor i landet/anden landsdel								
Ved ikke	4	53	7	7	2	1	0	
I alt	8	104	54	2	1	0	0	
I alt	100	1.289	100	100	100	100	100	
Beregningsgrundlag			166	481	270	164	87	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau.

Kilde: BFU.

TID TIL SIG SELV, VENNER OG FRITIDSINTERESSER

Den kvalitative undersøgelse om børn i deleordninger viste (Ottosen, Stage & Jensen, 2011), at nogle børn med deleordning havde svært ved at finde tid til sig selv og egne interesser i en hverdag, hvor også skolen og to forældre, der har undværet barnet i en uge, skulle tilgodeses. Ved hjælp af to indikatorer har vi ud fra det kvantitative datasæt undersøgt, om der er sammenhæng mellem samværets omfang og muligheden for at have 'egen tid': For det første har vi set på, om de unge oplever at have tilstrækkeligt med privatliv. For det andet har vi set på spørgsmål til de unge om, hvorvidt de mangler tid til det, de gerne vil.

Opgørelserne viser, at majoriteten af de 15-årige oplever, at de har nok privatliv – det gælder både for unge med skilte forældre og for unge, der lever i kernefamilie. Fordelt på samværsordninger er der lidt flere unge blandt dem, der slet ikke har samvær med samværsforælderen, der føler, at de ikke har tilstrækkeligt med privatliv derhjemme (4 pct.). For unge i deleordning oplever 1 pct. at mangle privatliv derhjemme. 19 pct. oplever, at de mangler tid til det, de gerne vil. Til sammenligning er det 15 pct. blandt børn i kernefamilie.

En anden måde at indkredse 'egen tid' på, er ved at se på samværs mønstret med vennerne. I undersøgelsen i 2011 blev de 15-årige spurgt, hvor ofte de har besøg af eller er på besøg hos venner. Deres besvarelser viser, at hyppigheden er den samme, uanset om deres forældre

er skilt eller lever sammen: 77 pct. besøger deres ven minimum én gang om ugen, 15 pct. besøger deres venner 1-3 gange om måneden, og 8 pct. er sjældent eller aldrig på besøg hos venner. Når vi ser på fordelingen af, hvor ofte de unge har venner på besøg, ligner unge fra brudte og intakte familier tilsvarende hinanden, selvom andelen, der besøger venner ofte (minimum én gang ugentligt), er en anelse højere blandt unge med kernefamilieforældre (67 pct.) sammenlignet med unge med skilte forældre (65 pct.). Andelen, der sjældent eller aldrig er på besøg hos deres venner, er tilsvarende en anelse højere for unge med skilte forældre (15 pct.) sammenlignet med unge, der lever i kernefamilie (13 pct.). Der er ingen sammenhæng mellem, hvilken samværsordning de unge har, og hvor hyppigt de er på besøg hos eller har besøg af venner.

Det tredje område, vi belyser, omhandler de unges fritid. Vi tager her afsæt i et spørgsmål om, hvor hyppigt de unge dyrker sport. De fleste unge oplever, at de har tid til at gå til sport. Ikke desto mindre er der forskel på, hvor ofte den unge går til sport: Andelen, der går til sport en gang om ugen eller oftere, er således 71 pct. blandt børn i kernefamilier, mens den er noget lavere, 60 pct., blandt skilsmissebørn.

Fordeler vi de unges sportsaktiviteter efter samværsordning, ses, at børn med deleordning sjældnere går til sport dagligt sammenlignet med unge, der har andre samværsordninger, jf. tabel 5.5. Kun 1 pct. af børn, der har deleordning, går til sport hver dag. Til gengæld svarer over halvdelen (55 pct.), at de går til sport 2-5 gange om ugen.

En større andel af unge, der slet ikke har samvær, dyrker slet ikke sport. Det kan hænge sammen med, at der blandt eneforsørgere findes forældre med få ressourcer, som kan have svært ved at finde råderum i husholdningsbudgettet til at lade barnet gå til sportsaktiviteter, der jo ofte koster penge. Som omtalt i kapitel 3 er der især blandt de 15-årige signifikante forskelle på socioøkonomiske ressourcer på tværs af de forskellige samværsordninger. Familier, hvor barnet ikke har samvær, markerer sig blandt andet ved hyppigere at vurdere familiens økonomi som nogenlunde eller dårlig (54 pct.).

Alt i alt må vi ud fra BFU-data fra 2011 konkludere, at der ikke tegner sig de store forskelle mellem 15-årige med meget og mindre samvær i forhold til problemstillingen om at have tid nok til sig selv og egne interesser.

TABEL 5.5

Hvor ofte den 15-årige unge går til sport. Særskilt for unge med samlevende forældre og unge med skilte forældre samt forskellige samværsordninger. 2011. Procent.

	Skilsmisse			Samværs hyppighed		P <
	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Dele-ordning	
<i>Hvor ofte går barnet til sport</i>						***
Hver dag	6	7	9	5	6	1
2-5 gange om ugen	42	29	40	40	44	55
En gang om ugen	12	9	12	14	13	8
1-3 gange om måneden	3	2	2	3	3	6
Sjældnere	9	17	9	8	4	6
Aldrig	28	34	28	30	30	23
Ved ikke	0	2	0	0	0	1
I alt	100	100	100	100	100	100
Beregningsgrundlag	1.348	166	481	270	164	87

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau.
Kilde: BFU.

FORÆLDRENES SAMARBEJDSKLIMA OG DE UNGES OPLEVELSE AF HVERDAGEN

Som vist i det foregående kan vi ikke ud fra børneforløbsundersøgelsens data se, at udstrækningen af forældrenes samarbejde (som oplyst af bopælsforælderen) influerer væsentligt på 15-åriges involvering i forskellige udenomsfamiliære aktiviteter i hverdagen. Som omtalt i kapitel 4 om forældresamarbejde har vi i undersøgelsen også spurgt de unge selv, hvordan de vurderer forældrenes samarbejdsrelationer: 24 pct. af de 15-årige tilkendegav, at det passede (helt eller delvist), at forældrene ikke talte med hinanden; 17 pct. syntes ikke, at deres forældre var gode til at snakke sammen, 19 pct. tilsluttede sig (helt eller delvist) udsagnet om, at forældrene skændtes for tit, mens 33 pct. var helt eller delvist enige i udsagnet om, at forældrene bagtalte hinanden.

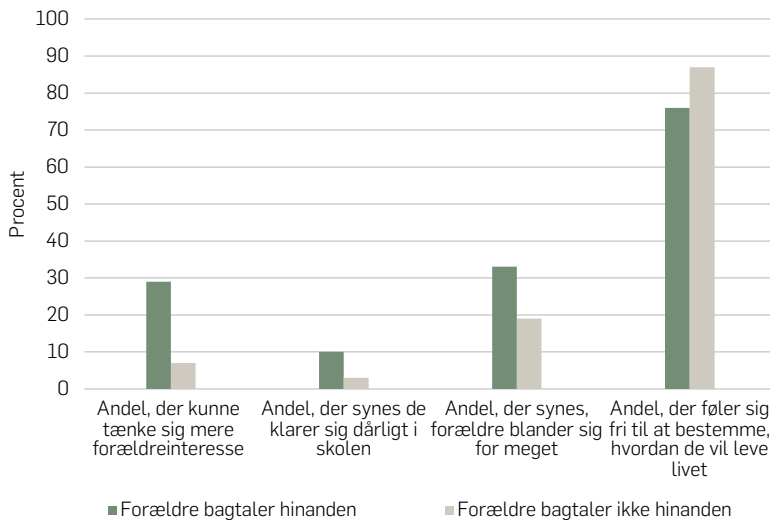
Vi har i det følgende valgt at tage udgangspunkt i det sidste udsagn, da dette – i modsætning til de tre øvrige – reflekterer, at den unge involveres direkte i forældrenes indbyrdes relationer, dvs. overværer, at den ene forælder bagtaler den anden. Sådanne dynamikker kan være van-

skelig at håndtere for børn og unge. Er der nogen sammenhæng mellem denne indikator på anstrengte forældrerelationer og den unges trivsel i den almindelige hverdagskontekst?

Som det ses af figur 5.3, kan der iagttages nogle sådanne sammenhænge: Unge, der oplever, at deres forældre bagtaler hinanden, markerer sig ved at svare mere negativt på en række faktorer om hverdagen: Fire gange så mange (29 pct.) som dem uden forældrekonflikter (7 pct.) tilkendegiver, at de godt kunne tænke sig, at forældrene interesserede sig mere for, hvad de går og laver; og flere (10 hhv. 3 pct.) synes, de klarer sig dårligt i skolen. Der er også en højere andel (33 hhv. 19 pct.), som synes, at forældrene blander sig for meget, og færre (76 hhv. 87 pct.), der føler, at de frit kan bestemme, hvordan de vil leve deres liv. Disse sammenhænge kan umiddelbart tyde på, at det påvirker unges livstilfredshed negativt at være inddraget i forældrenes skærmydsler.

FIGUR 5.3

15-åriges trivsel i forskellige hverdagssammenhænge, særskilt efter om forældrene bagtaler hinanden eller ikke. Procent.

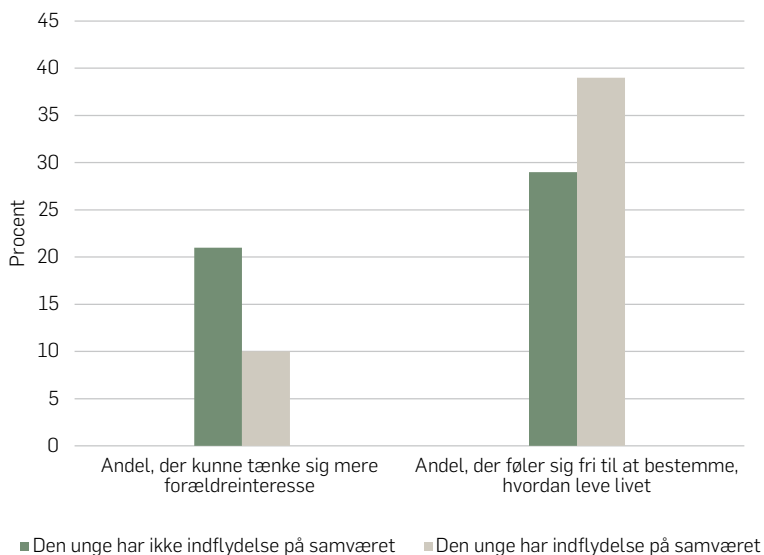
Kilde: BFU.

Vi viste i foregående kapitel, at børn har mere eller mindre indflydelse – og oplevelse af at have indflydelse – på deres samvær. Også her finder vi

en umiddelbar sammenhæng mellem graden af medbestemmelse og de unges oplevelse af hverdagslivet i forhold til to indikatorer. For det første ses, jf. figur 5.4, at andelen, der kunne tænke sig mere forældreinteresse, er dobbelt så stor blandt de unge, der ikke har indflydelse på samværet (21 pct.) i forhold til dem, der har medbestemmelse (10 pct.). Denne sammenhæng virker naturlig: Unge, der ikke har indflydelse på samværet, kan tænkes samtidig at føle, at interessen fra forældrenes side kunne være større. Vi kan også se, at andelen af unge, der oplever autonomi, dvs. føler sig fri til at bestemme, hvordan de vil leve livet, er størst, hvis de har indflydelse på samværet (39 hhv. 29 pct.). Også denne sammenhæng giver god mening, da indflydelse på samværet kan ses som en del af, at man selv kan bestemme over sit eget liv.

FIGUR 5.4

Selvvaluerede betragtninger blandt 15-årige skilsmissebørn (2011), særskilt efter selvoplevet medindflydelse. Procent.

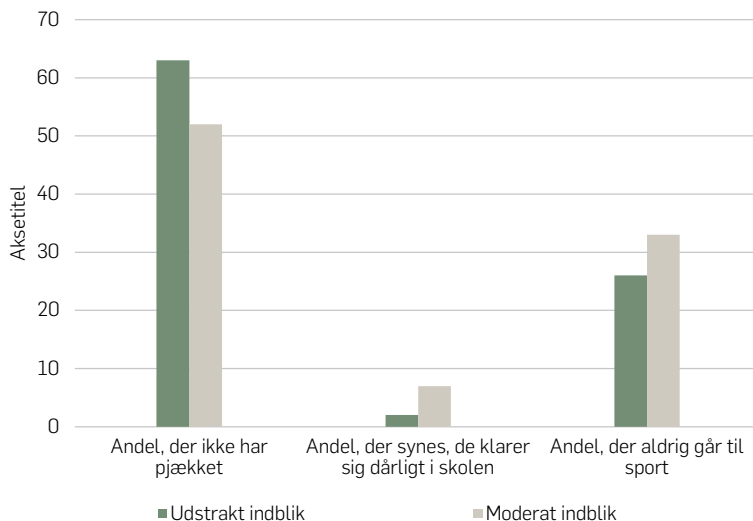
Kilde: BFU.

SAMMENHÆNGE MELLEM FORÆLDREINDBLIK OG DEN UNGES ADFÆRD I HVERDAGEN

Også graden af bopælsforældrens indblik kan tænkes at påvirke børnenes adfærd i hverdagen. Ser vi alene på gruppen med udstrakt indblik og gruppen med moderat indblik, viser det sig, at udstrækningen af indblik har statistisk sammenhæng med tre områder af den unges hverdag: i forhold til pjæk, i forhold til skolepræstationer og i forhold til sportsudøvelse. Der er en positiv sammenhæng mellem disse tre indikatorer og udstrakt indblik, jf. figur 5.5. Blandt dem, hvor bopælsforældrens indblik er moderat, pjækker flere af de unge, sammenlignet med dem, hvis bopælsforælder har udstrakt indblik. Lidt flere synes, de klarer sig dårligt i skolen blandt dem med moderat forældreindblik, og andelen er større af unge, der aldrig går til sport.

FIGUR 5.5

Udvalgte indikatorer på adfærd blandt 15-årige skilsmissebørn (2011), særskilt efter forældres grad af indblik i deres gøren og laden . Procentandele.

Kilde: BFU.

SAMMENHÆNGEN MELLEM AFSTAND MELLEM FORÆLDRENE OG DEN UNGES HVERDAG

Forskning (Ottosen, Stage & Jensen, 2011) peger på, at lang afstand mellem forældrene kan have afgørende betydning for, hvordan et barn trives med at skifte mellem forældrenes to hjem. For nogle børn betyder lang afstand eksempelvis, at de kun i halvdelen af tiden kan dyrke deres fritidsinteresser, nemlig når de er hos den forælder, der bor tættest på sportshallen, spejder eller hvad den unge nu laver i fritiden.

Denne undersøgelse finder ingen umiddelbar sammenhæng mellem eksempelvis, hvor ofte den unge går til sport, og hvor langt forældrene bor fra hinanden. Kun på ét punkt peger undersøgelsen på, at afstand korrelerer med barnets hverdag: fravær fra skolen. I den gruppe, hvor forældrene bor tæt på hinanden, er der færre børn, der pjækker. Børn, der har mere end 1½ times transport mellem forældrene, eller hvor den ene forælder bor i en anden landsdel eller i udlandet, pjækker mere sammenlignet med de andre.

Det er tænkeligt, at afstand betyder mere for små børn end for store. De 11-årige børn er ikke blevet spurgt om helt det samme som de 15-årige. Det betyder, at vi ikke direkte kan sammenligne med de 11-åriges hverdagsmønstre. De 11-årige er blevet spurgt, om de går til noget, hvor tit de har besøg af venner, og hvor tit de er på besøg hos venner, og om de føler, at de kan nå, hvad de gerne vil. Heller ikke hos de 11-årige kan vi dog se nogen sammenhæng mellem deres hverdagsliv og afstanden mellem forældrene.

OPSAMLING

I dette kapitel har vi på grundlag af børneforløbsundersøgelsens femte dataindsamling, hvor barnet (den unge) var 15 år, belyst forskellige aspekter ved hverdagslivet, herunder, om der er variationer blandt de unge, som kan hænge sammen med den samværsordning, de lever i.

Indledningsvis satte vi fokus på udstrækningen af forældrenes indblik i deres 15-åriges børns aktiviteter uden for familien. Undersøgelsen viste, at (bopæls)forældre i skilsmisefamilier noget sjældnere har indblik i disse aktiviteter, når man sammenligner med kernefamilier. Set fra et forældreperspektiv opleves denne tendens at være lidt mere ud-

breddt, når den unge er omfattet af deleordninger, end når der er mindre omfattende samværsordninger. Ud fra de unges besvarelser er der ingen væsentlige forskelle på tværs af samværsordninger, måske fordi de unge selv oplever, at fravær af indblik i det ene hjem kompenseres af opmærksomhed i det andet hjem.

Unge, der har oplevet skilsmisse, adskiller sig på nogle områder fra jævnaldrende i kernefamilier: De dyrker ikke så hyppigt sport, de er mindre positive omkring deres præstationsniveau i skolen, og de har en mere risikobetonet adfærd i forhold til erfaringer med sex og alkohol. Disse observerede forskelle kan være et resultat af sociale selektionsmekanismer, men vi kan også se, at der er en sammenhæng mellem de unges risikoadfærd og bopælsforældrens indblik i den unges gøremål og laden.

Lang afstand mellem skilte forældres hjem kan bidrage til at besværliggøre hverdagen for barnet eller den unge, især hvis der er en omfattende samværsordning. Undersøgelsen viser, at udstrækning af samvær og geografisk afstand er indbyrdes korrelerede, idet de allerfleste 15-årige med deleordning eller udvidet samvær også har forældre, der bor relativt tæt på hinanden. I forlængelse heraf kortlagde vi også de unges muligheder for at have tid til sig selv, venner og fritidsaktiviteter. Vi fandt ingen væsentlige forskelle mellem de unge, der har meget hhv. mindre samvær, hvilket meget vel kan tænkes at bero på forældrenes bopælmønstre. Til gengæld fandt vi en sammenhæng mellem forældrenes indbyrdes samarbejdsklima og de unges oplevede mestring af hverdagslivet. Belyst ud fra forskellige indikatorer forekommer unge, hvis skilte forældre bagtaler hinanden, hyppigere at befinde sig i en mere fastlåst situation, end dem, hvor forældresamarbejdsklimaet er bedre.

TRIVSEL BLANDT BØRN OG UNGE MED SKILTE FORÆLDRE

Formålet med dette kapitel er at belyse, hvordan trivslen fordeler sig blandt børn og unge, der har oplevet, at forældrene er gået fra hinanden.

Vi indleder med at beskrive en række umiddelbare sammenhænge, som kunne antages at påvirke trivselsbilledet, herunder, hvordan samværsordning og forældresamarbejde korrelerer med trivslen. På analysens næste trin inddrages en række yderligere faktorer, og vi undersøger, hvordan disse under ét påvirker forståelsen af trivselsbilledet. Med udgangspunkt i børneforløbsundersøgelsen sætter vi især fokus på forholdene, da børnene var 11 og 15 år.

I undersøgelsen af trivsel tager vi udgangspunkt i primært ét psykometrisk instrument til at måle trivsel med: 'Strengths and Difficulties Questionnaire', SDQ. SDQ er et internationalt anvendt og standardiseret måleredskab til adfærdsscreening, der indeholder spørgsmål om barnets styrker og svagheder. Spørgeskemaet bruges til at screene børns mentale tilstand i både forskning og den kliniske praksis. SDQ belyser fem dimensioner af barnets trivsel: Prosocial adfærd, dvs. om barnet opfører sig sådan, at kontakten til andre børn fremmes, emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet og manglende koncentration og problemer i forhold til kammeraterne. Hvert af de fem områder består af fem spørgsmål. SDQ tilvejebringer desuden et samlet mål for børns sociale og psykiske vanskeligheder og styrker, som inkluderer fire

af de fem nævnte områder. I analysen tages der udgangspunkt i dette globale trivselsmål (SDQ-total).² På grundlag af besvarelsesmønstret gives børnene et antal 'scores', der placerer dem inden eller uden for det normale trivselsområde. De, der falder uden for normal trivsel, kan enten befinde sig i grænsefladen mellem normal og unormal trivsel (borderline) eller være i abnormal trivsel.

I kapitlet suppleres SDQ med en anden indikator på trivsel, der er barnet/den unges subjektive vurdering af egen trivsel på baggrund af spørgsmål om, hvorvidt barnet/den unge er glad for livet. Dette spørgsmål er stillet til de 11- og 15-årige.

TRIVSEL BLANDT BØRN OG UNGE I KERNE- OG SKILSMISSEFAMILIER

I overensstemmelse med andre undersøgelser (fx Amato & Keith, 1991) viser også denne, at trivselsniveauet (belyst ved SDQ) er noget lavere blandt børn og unge, der har oplevet skilsmisse, i forhold til jævnaldrende, der lever i kernefamilie, jf. figur 6.1. Denne sammenhæng finder vi blandt børnene i BFU både i 7-, 11- og 15-års-alderen. Selvom et flertal af skilsmissebørnene trives lige så godt som børn og unge i kernefamilier, er det mindretal, som ikke er i normal trivsel, større.

Som 7-årige (i 2003) er 15 pct. af skilsmissebørnene ikke i normal trivsel, mod 8 pct. af dem, der lever i kernefamilier. I 2007, da barnet er 11 år (den aldersgruppe, hvor flest har deleordning), er andelen, der falder uden for normalområdet blandt skilsmissebørnene, 16 pct., mens den tilsvarende andel blandt kernefamiliebørn er 7 pct.

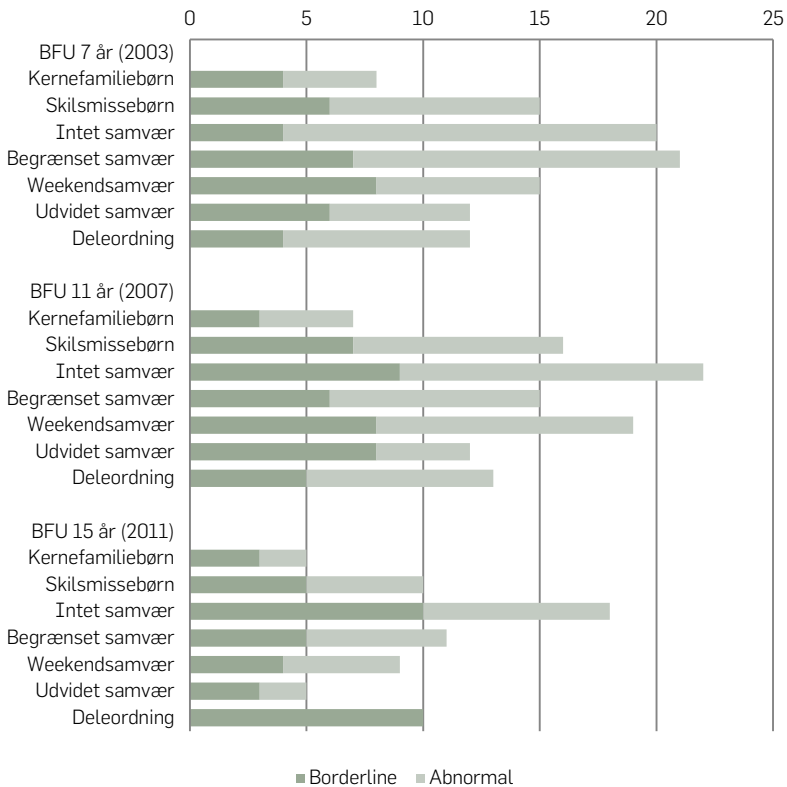
Belyst efter SDQ-målestokken forbedrer skilsmissebørnenes trivsel sig tilsyneladende lidt, jo ældre de bliver, idet de 15-årige trives bedre end de 11- og 7-årige, hvad enten de har oplevet skilsmisse eller ikke. Det kan imidlertid bero på, at SDQ-måleinstrumentet egner sig bedst til yngre børn. Inddrager man et andet trivselsmål fra BFU om selvoplevet livstilfredshed, stiger andelen, der ikke er glad for livet, til gengæld fra 6 pct. i 2007, hvor barnet er 11 år, til 8 pct. i 2011, hvor det er 15 år. Sidstnævnte fund stemmer overens med resultatet fra en anden

2. SDQ-skalaen er udviklet i USA af Goodman (1999) og oversat og valideret til danske forhold (Obel m.fl., 2003). SDQ kan anvendes både til selvrapporering (børn mellem 11 og 16 år), til foreldres bedømmelser af børnene (3-16 år) samt til læreres vurdering af børnene (4-16 år).

undersøgelse om velfærd og trivsel blandt børn og unge, hvor vi tilsvarende observerede et fald i livstilfredshed fra det 11. til det 15. år (Otto-
sen, 2010).

FIGUR 6.1

Andele af børn med samlevende og skilte forældre (herunder med forskellige samværsordninger), der som 7-, 11-, og 15-årige faldt uden for det normale trivselsområde, belyst ved SDQ-måling. Procentandele.

Anm.: For hver periode er forskellene mellem kerne- og skilsmisefamilier statistisk signifikante. Det samme gælder opgørelser om forskelle mellem samværsordninger.

Kilde: BFU.

TRIVSEL PÅ TVÆRS AF SAMVÆRSORDNINGER

Som det også fremgår af figur 6.1, er der tilsyneladende sammenhæng mellem barnets/den unges trivsel, og hvilken samværsordning der er. Denne sammenhæng er til stede for både 7-, 11- og 15-årige.

For de 7-årige børn kan vi se, at samværsordning og SDQ-mål korrelerer: Overordnet trives børn med weekendsamvær, udvidet samvær eller deleordning bedre end børn, der kun har begrænset samvær eller slet intet samvær. Allerbedst trives de børn, der har udvidet samvær, hvor kun 6 pct. befinder sig i den abnormale trivselskategori. Den tilsvarende andel blandt børn i deleordninger er 8 pct.

Samme trivelsesmønster ses blandt de 11-årige: Jo mere samvær, desto bedre trives barnet tilsyneladende. Også her er det børn med en udvidet samværsordning, der trives bedst, idet kun 4 pct. er i abnormal trivsel. For børn med deleordning er andelen 8 pct. Værst stillet er de 11-årige, der intet samvær har (13 pct. kategoriseres som værende uden for normalområdet) efterfulgt af børn med weekendsamvær. Børn med begrænset samvær trives en smule bedre.

For de 15-årige er tendensen den samme som ovenfor: Jo mere samvær, den unge har, jo bedre placerer den unge sig på trivselsindikatoren. Igen er det også unge med udvidet samvær, der overordnet ser ud til at trives bedst: 95 pct. af disse er således inden for normalområdet. Unge med deleordning markerer sig ved, at en del befinder sig i gråzonefeltet for normal trivsel. Også her er det de unge, som intet samvær har, der klarer sig trivselsmæssigt dårligst.

På tværs af aldersgrupper peger opgørelsen samlet set på, at de børn og unge, som intet samvær har, er en særlig udsat gruppe af unge, hvilket stemmer overens med nogle af de fund, vi har gjort i de foregående kapitler.

FORÆLDRESAMARBEJDE OG TRIVSEL

Ser vi på udstrækningen af forældresamarbejdet i relation til, hvordan barnet/den unge trives, er der sammenhæng mellem samarbejdets udstrækning og trivslen: Jo mere udstrakt samarbejdet er, desto hyppigere falder børnene inden for det normale trivselsområde. Det gælder både for de 7-, 11- og 15-årige. I den gruppe, hvor samarbejdet er

ophørt eller aldrig har været der, trives barnet/den unge dårligst. Blandt de 15-årige kan vi dog se, at andelen, der falder uden for normalområdet, er størst blandt dem, hvor samarbejdet er begrænset. Dette mønster kan tænkes at relatere sig til, at begrænset samarbejde i nogle familier vil skabe dårligere stemning, end hvis samarbejdet var helt ophørt.

Tabel 6.1 illustrerer sammenhængene mellem forældresamarbejde og trivsel hos 11-årige og 15-årige med relativt meget samvær (deleordning og udvidet samvær), med weekendsamvær og med begrænset eller intet samvær. Blandt 11-årige børn med deleordning eller udvidet samvær ses, at andelen, der falder uden for normalområdet, har tendens til at stige i takt med faldende forældresamarbejde. Samme mønster gør sig gældende for børn med begrænset samvær eller slet intet samvær. For børn med weekendsamvær forekommer fordelingerne arbitrære.

I 15-års-alderen forekommer udstrækningen af forældrenes samarbejde at være underordnet for den unges trivsel, hvis der er begrænset eller ingen kontakt til samværsforælderen. For unge med weekendsamvær og mere udstrakte samværsordninger er der et proportionalt forhold mellem trivsel og forældresamarbejde, idet det dog ser ud som om, at den unges trivsel påvirkes særligt negativt, hvis forældresamarbejdet er minimalt uden at være ophørt.

TABEL 6.1

Procentandele børn og unge, der falder uden for normalområdet, målt på SDQ. Opdelt efter samværsordninger og udstrækningen af forældrenes samarbejde. 2007-2011. Procent.

Udstrækningen af forældrenes samarbejde	Uden for normalområdet					
	Deleordning eller udvidet samvær	P <	Weekendsamvær	P <	Begrænset eller ophørt samvær	P <
<i>11 år (2007)</i>		NS		NS		**
Udstrakt	11		19		12	
Moderat	11		23		11	
Begrænset	17		16		15	
Intet	21		11		25	
<i>15 år (2011)</i>		**		*		NS
Udstrakt	3		5		13	
Moderat	8		14		11	
Begrænset	22		19		10	
Intet	15		13		13	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,01-procents-niveau (=**). NS= ikke signifikant. Kilde: BFU.

Spørgsmålet er nu, om det er samværsordningen i sig selv, der er udslagsgivende for trivselsniveauet, eller om der er andre forhold på spil?

ANALYSE: FAKTORER, DER KAN FORKLARE NORMAL TRIVSEL

Mens vi i det foregående har vist nogle umiddelbare sammenhænge mellem samvær, forældresamarbejde og trivsel, tester vi i det følgende, om disse forbindelser også er holdbare, når vi samtidig kontrollerer for andre omstændigheder, der kan tænkes at påvirke skilsmissebarnets trivsel. Det sker ved logistiske regressionsanalyser. Vi analyserer, hvilke forhold der kan sandsynliggøre, om barnet/den unge trives inden for normalområdet målt på SDQ-skalaen, og ser særskilt på situationen både i 11- og i 15-års-alderen.

Som mulige forklarende faktorer indgår en række familiestrukturelle og intrafamiliære variable, der antages at have betydning for og som (for de flestes vedkommende) er sammenhængende med trivsel på bivariate niveau: De familiestrukturelle faktorer, som inddrages, er betydningen af barnets køn, tidspunktet for familieopløsningen, samværs-, bopæls- og forældremyndighedsordningen. Intrafamiliære faktorer i analysen er forekomst af forældrekonflikter ved de familieretlige myndigheder, udstrækningen af forældrenes samarbejdsrelation samt en række forhold, der reflekterer barnets selv vurdering af den måde, hvorpå rammerne omkring samværet er indrettet: Om det er tilpas sammen med de respektive forældre, om barnet nærer ønske om at bo hos den anden forælder, og om der er selvoplevet medindflydelse på samværet. Endelig inddrages også betydningen af afstanden mellem forældrene.

Resultaterne af analyserne ses i tabel 6.2, som viser faktorernes enkeltvise betydning, samt om de er udslagsgivende i de samlede modeller.

For både de 11- og 15-årige viser analyserne, at der er en forøget sandsynlighed for, at barnet eller den unge er i god trivsel, hvis forældrene samarbejder godt om barnet. Dette fund er som tidligere omtalt helt på linje med resultater fra andre tilsvarende undersøgelser (Hetherington & Kelly, 2002; Maccoby & Mnookin, 1992; Ottosen & Stage, 2011). Desuden gælder på begge alderstrin, at der er en mindre sandsynlighed for at trives inden for normalområdet, hvis barnet/den unge oplever ikke at have ind-

flydelse på samværsordningen. Barnets egen oplevelse af at være handlende aktør i forhold til familielivets indretning er således væsentlig.

TABEL 6.2

Faktorer, der enkeltvis og i en samlet model (logistisk regression) kan bidrage til at forklare, om skilsmissebørn på hhv. 11 år (2007) og 15 år (2011) trives normalt.

	Faktorernes enkeltbetydning (pct.)		Odds ratio	P <	Konfidens-interval	
	Trives inden for normalområdet	Falder uden for normalområdet				
<i>11 år (2007)</i>						
Deleordning	88	12	**			
Der har været konflikter om fm, bopæl eller samvær ved retten eller hos statsforvaltningen	80	20	**			
Forældrene gik fra hinanden, før barnet var fyldt 4 år	81	19	*			
Bopæl hos mor	84	16				
Fælles fm	85	15				
Dreng	83	17	*			
Barnet er tilpas sammen med far	89	11	***			
Barnet er tilpas sammen med mor	86	14	*			
Barnet ønsker anden bopæl	80	20				
Barnet har ingen indflydelse på samværsordningen	78	22	***	0,6	**	0,4 0,9
Forældrenes samarbejde er udstrakt	87	13	*	1,5	*	1 2,4
Der er mindre end en halv time mellem forældrene	87	13	**			
Beregningsgrundlag	1.146)	216				
<i>15 år (2011)</i>						
Deleordning	93	7	P < *			
Der har været konflikter om fm, bopæl eller samvær ved retten eller hos statsforvaltningen	86	14	**			
Forældrene gik fra hinanden, før barnet var fyldt 4 år	87	13	*			
Bopæl hos mor	89	11				
Fælles fm	92	8	***			
Dreng	90	10	ns			
Barnet er tilpas sammen med far	91	9	ns			
Barnet er tilpas sammen med mor	92	8	*	2,2	*	1,08 4,43
Barnet ønsker anden bopæl	85	15	***	0,4,	***	0,25 0,71
Barnet har ingen indflydelse på samværsordningen	81	19	**	0,3	**	0,14 0,82
Forældrenes samarbejde er udstrakt	93	7	***	2,2	**	1,3 3,9
Der er mindre end en halv time mellem forældrene	91	9	ns			
Beregningsgrundlag	1.241	143				

Anm: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*). Ns= ikke signifikant

Kilde: BFU.

For de 15-årige viser analysen derudover, at også andre forhold har selvstændig betydning for trivslen: For det første forøger det trivslen, hvis den unge oplever at være tilpas meget sammen med sin mor. For det andet mindskes sandsynligheden for at trives inden for normalområdet, hvis den unge har ønsker om at bo hos den anden forælder.

Det er også værd at opholde sig ved nogle af de faktorer, som ikke viser sig at have selvstændig forklaringskraft for trivslen. Analysen viser således, at samværsordningen i sig selv ikke er udslagsgivende, når der samtidig kontrolleres for betydningen af de andre inddragne faktorer. Dette fund er væsentligt – og er i god overensstemmelse med andre undersøgelser (Amato & Gilbreth, 1999). Det har heller ingen betydning for, hvordan børn og unge trives, om forældrene har fælles eller ene-forældremyndighed, eller om barnet/den unge har bopæl hos sin far eller mor. Alt i alt peger disse fund i retning af, at det ikke er rammerne omkring forældreskabet, der har den store betydning, men det kvalitative indhold, som er væsentligt for trivslen.

OPSAMLING

I dette kapitel, som har sat fokus på børn og unges trivsel, har vi vist, at trivsniveauet er lidt lavere hos den gruppe børn, der har oplevet skilsmisse, i forhold til dem, der lever i en kernefamilie. Dette resultat er konsistent på forskellige måletidspunkter i opvækstforløbet. Det er dog væsentligt at understrege, at flertallet af de børn, hvis forældre er gået fra hinanden, trives lige så godt som børn og unge i intakte familier.

I centrum for kapitlet har stået, om samværsordningen har betydning for trivsniveauet, for tilsyneladende er der flere børn og unge, som trives godt, når samværet er omfattende. En nærmere analyse viste imidlertid, at rammerne – samvær, forældremyndighed og bopæl – ikke selvstændigt kan bidrage til at forklare, om børn på 11 år og unge på 15 år falder inden for det normale trivselsområde. Det er de indholdsmæssige dimensioner, dvs. kvaliteten af forældresamarbejdet og barnets/den unges oplevelse af at kunne påvirke rammerne, der leverer forklaringskraft til, om trivslen er god.

KONKLUSION OG PERSPEKTIVER

Baggrunden for denne undersøgelse var en kvalitativ analyse fra 2011, hvor vi på baggrund af et strategisk udvalg af skilsmissefamilier undersøgte vilkårene for børn, der bor lige meget i begge forældres hjem. Ud fra den kvalitative undersøgelse konkluderede vi, at et deleordningsarrangement kunne fungere godt for nogle børn, men ikke for alle. Når forældrene samarbejdede godt, boede i nærheden af hinanden, indrettede samværet fleksibelt og lydhørt over for barnets behov, og barnet i øvrigt var tilstrækkeligt individuelt robust, kunne en deleordning være en udmærket løsning, også selvom mange børn fandt det besværligt at skulle skifte hjem hele tiden. Den kvalitative undersøgelse viste imidlertid også, at det ikke altid forholdt sig sådan. I en række tilfælde haltedede forældresamarbejdet betydeligt, og en ufleksibel måde at indrette samværet på besværliggjorde børnenes hverdagsliv. Nogle af de børn kom i klemme. Fundene fra den kvalitative undersøgelse rejste spørgsmålet om, hvor udbredte disse kritiske elementer var, herunder, om det er vanskeligere at være barn i en deleordning end i andre samværsordninger.

Vilkårene for denne undersøgelse har været, at analyserne skulle tage udgangspunkt i eksisterende data. Til det formål har vi anvendt SFT's børneforløbsundersøgelse, som sandsynligvis er det danske datasæt, der indeholder de mest omfattende og præcise informationer om skils-

missed børns hverdagsliv. Det har desuden den væsentlige styrke, at det giver mulighed for at følge en årgang af børn gennem opvæksten. Der ved er det muligt at kortlægge eventuelle ændringer gennem barndommens forløb. I en tidligere rapport har vi på grundlag af børneforløbsundersøgelsen kortlagt, hvordan skilsmissebørns samværsordninger fungerer i de første år af tilværelsen frem til 7-års-alderen. Med denne undersøgelse har vi fulgt op på disse fund ved især at sætte fokus på vilkårene for børn på de senere alderstrin, dvs. når børnene har rundet 11 og 15 år.

I overensstemmelse med de tidligere undersøgelser på området viser denne undersøgelse en social selektion i, hvem der får hvilke samværsordninger for børn, der blev født få år før årtusindskiftet. Børn med deleordninger har hyppigere forældre, der er socioøkonomisk ressourcestærke (målt på uddannelsesniveau), og denne tendens skærpes gennem opvækstforløbet. Også på andre områder forekommer der at være flere ressourcer i de familier, som har deleordning, når barnet når ind i teenagealderen. De børn og unge, som slet ingen kontakt har med samværsforælderen, hidrører hyppigere end andre skilsmissebørn fra hjem med få uddannelsesressourcer. Om dette mønster også gælder for senere årgange af skilsmissebørn, kan undersøgelsen ikke belyse.

Om erfaringer med samværsordninger har undersøgelsen vist, at de færreste skilsmissebørn har den samme samværsordning gennem opvæksten. Dette fund er positivt, fordi det reflekterer, at forældre har forståelse for, at børns behov for kontakt til samværsforælderen kan ændre sig i takt med alderen. Beregninger viste, at omkring hvert femte skilsmissebarn på et eller andet tidspunkt har erfaringer med at leve i en deleordning. De største andele med denne ordning fandt vi i 11-års-alderen, mens andelen er halveret til under 10 pct., når den unge er fyldt 15 år. I det hele taget er samværet for nedadgående, når de unge kommer ind i teenagealderen – mange har en begrænset samværsordning, hvor de højst overnatter hos den anden forælder tre gange om måneden. Vi tolker dette som udtryk for, at de unge får gradvist mere medbestemmelse til at disponere over, hvor de tilbringer deres tid. På dette stadie kan vennerne og festerne blive et væsentligt konkurrencemoment til samværsordningen. Desuden har en ikke ubetydelig andel af skilsmissebørnene – omkring 15 pct. – slet ingen kontakt til den anden forælder. Undersøgelsen viste tegn på, at der blandt disse er en gruppering, som er særlig sårbar.

Undersøgelsen har overordnet vist en positiv sammenhæng mellem forældresamarbejde og samværshyppighed. Dette resultat er også

positivt, fordi de udstrakte samværsordninger stiller større fordringer til forældres indbyrdes kommunikation og koordinering af forhold, der relaterer sig til barnet. De fleste forældre, der praktiserer deleordning, er også bosat i nærheden af hinanden, hvilket skaber gode betingelser for, at barnet eller den unge kan få hverdagen til at hænge fornuftigt sammen. Der er dog en mindre gruppering af børn og unge med deleordninger, hvis forældre kun samarbejder meget begrænset eller slet ikke. Disse andele udgjorde 14 pct. i 11-års-alderen og 19 pct. i 15-års-alderen. Vi har også noteret os, at andelene af forældre, der karakteriserer deres indbyrdes relation som konfliktfyldt, er den samme, uanset hvilken samværsordning barnet eller den unge har. Vi har i undersøgelsen gransket kvaliteten af forældrenes samarbejder og fundet, at det for en del forekommer at have en skrøbelig karakter, som både kan udvikle sig til det værre og til det bedre.

Børn er også sociale aktører, og af børns medindflydelse på organisering af samværet har undersøgelsen tegnet det billede, at to tredjedele af de 11-årige og næsten alle de 15-årige er med til at bestemme, hvornår de skal være sammen med deres far hhv. mor. Andelene, der har medindflydelse, er størst, hvor samværet er begrænset, eller hvor der er deleordning, og forældrene samtidig samarbejder på en fordragelig måde. Graden af oplevet medindflydelse er lavest blandt børn i familier, hvor der slet ikke er kontakt mellem forældrene, hvilket tyder på, at der her er meget lidt fleksibilitet.

Når det drejer sig hverdagslivet uden for familien, har undersøgelsen vist, at skilsmissebørn på nogle områder adskiller sig fra jævnaldrende i kernefamilier. Det gælder i forhold til risikoadfærd, skolepræstationer og sportsudøvelse, hvor skilsmissebørnene har ringere resultater. Desuden ses en sammenhæng mellem, hvor udstrakt bopælsforælderen indblik i barnets gøren og laden er og de unges risikoadfærd.

Vi har i undersøgelsen belyst, om børns og unges hverdagsliv folder sig ud afhængigt af, hvilken samværsordning barnet eller den unge har. Vi antog, at børn og unge med udstrakte samværsordninger kunne have større tidsproblemer, fx i forhold til venner, end jævnaldrende med andre samværsordninger. Ud fra børneforløbsundersøgelsen fandt vi imidlertid ikke væsentlige forskelle på tværs af samværsordninger, hvilket blandt andet kan hænge sammen med, at de fleste børn med deleordninger har forældre, der samarbejder godt og bor i nærheden af hinanden.

Et formål med undersøgelsen har tillige været at belyse, om børns trivsel påvirkes af, hvilken samværsordning de har. Generelt fandt vi, at trivselsniveauet var lidt lavere blandt skilsmissebørn end blandt dem, der lever i kernefamilie. En analyse af, hvilke faktorer der kan sandsynliggøre, om et skilsmissebarn trives inden for normalområdet, viste, at hverken samværs-, forældremyndigheds- eller bopælsordningen har nogen selvstændig forklaringskraft for trivselsbilledet. Det er ikke rammerne om forældreskabet, men indholdet, der betyder noget for børns og unges trivsel. Kvaliteten ved forældrenes samarbejde viste sig at være en væsentlig faktor, ligesom også børnenes og de unges egne oplevede muligheder for at kunne påvirke samværsordningen mv. øger sandsynligheden for, at barnet eller den unge trives godt. Når børn og unge i deleordninger tilsyneladende trives bedre end jævnaldrende med mindre omfattede samvær, skyldes det, at deres forældre gennemgående samarbejder bedre, og at børnene selv har mere medbestemmelse.

Alt i alt har denne undersøgelse bidraget til at tegne et relativt positivt billede af situationen for de større skilsmissebørn, som lever i en deleordning. Man skal i den forbindelse have in mente, at det gennemgående er en selvselekeret gruppe af velfungerende forældre, der praktiserer denne ordning. Det er også væsentligt at være opmærksom på undersøgelsens fund om, at en del har haft tidligere erfaring med deleordning, men ophørte dermed, fordi det ikke fungerede for barnet. Deleordningsarrangementet forekommer på den måde at have sin tid, og i 15-årsalderen er der øjensynligt en del af de unge, der har sagt fra.

Blandt begrænsningerne ved denne undersøgelse vil vi navnlig fremhæve to forhold. Det ene drejer sig om, hvor dybtgående analyser om deleordningsfænomenet det er muligt at udføre ud fra et datasæt som det foreliggende. Vi ville gerne have kastet et nærmere blik på de skilsmissebørn fra børneforløbsundersøgelsen, der fra helt små har boet lige meget hos begge forældre, for at belyse, hvorvidt det påvirker udviklingsbetingelserne anderledes, end hvis man som lille har en fast base. Vi ville også gerne undersøge, om børn i deleordninger rammes særligt hårdt, hvis forældrenes relationer er meget konfliktfyldte. Som datamaterialet har fordelt sig, er det desværre ikke muligt at komme tættere på disse problemstillinger, fordi der er for få observationer.

Det andet forhold drejer sig om undersøgelsens rækkevidde: Det er væsentligt at holde in mente, at børneforløbsundersøgelsen omhandler en bestemt kohorte, årgang 1995, der er vokset op i en socio-legal kon-

tekst med bestemte tidstypiske normer for, hvordan det fortsatte forældreskab burde organiseres. Efter dem vokser nye årgange af børn op under ændrede regler og normer på det familieretlige område. Selvom der ikke er grund til at tro, at tingene ændrer sig dramatisk på få år, kan der over tid ske mindre skred, som ændrer på vilkårene ved at være debarn. Disse forhold overlader vi til fremtidige undersøgelser på området.

BILAGSTABELLER

BILAGSTABEL B1.1

Baggrundskarakteristika ved skilsmissefamilien, da barnet er 11 år. Særskilt for samværsordninger. 2007. Procent.

	Skilsmissebørn	Samværshyppighed					P <
		Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>Forældremyndighed</i>							***
Fælles fm	60	11	50	65	77	88	
Ene fm (mor)	37	81	48	32	21	11	
Ene fm (far)	3	8	2	3	2	1	
I alt (N = 1.354)	100	100	100	100	100	100	
<i>Bopæl</i>							
Hos mor	92	93	95	92	91	89	
Hor far	8	7	5	8	9	11	
I alt (N = 1.359)	100	100	100	100	100	100	
<i>Barns alder ved samlivsbrud</i>							***
Under 4 år	32	64	40	29	26	17	
4 år eller ældre	68	36	60	71	74	83	
I alt (N = 918)	100	100	100	100	100	100	
<i>Uddannelse, bopælsforælder</i>							**
Ingen erhvervsudd.	19	28	21	19	18	13	
EFG/faglig udd.	47	45	44	53	47	45	
KVU	12	12	13	8	14	13	
MVU	17	13	16	17	15	22	
LVU	5	2	6	3	6	7	
I alt (N = 1.146)	100	100	100	100	100	100	
<i>Har der siden 2003 været kontakt til socialforvaltningen vedr. barnet</i>							***
Ja	24	30	29	26	17	19	
Nej	76	70	71	74	83	81	
I alt (N = 1.364)	100	100	100	100	100	100	
<i>Bopælsforældrerens vurdering af familiens økonomi</i>							**
Særdeles god	14	13	15	12	15	14	
God	44	46	38	52	46	40	
Nogenlunde	33	28	35	30	33	38	
Dårlig	9	13	12	6	6	8	
Ved ikke	0	0	0	0	0	0	
I alt (N = 1.364)	100	100	100	100	100	100	

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.1 (FORTSAT)

	Skilsmissebørn		Samvæershypighed			p <
	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>Arsager til samlivsbrud</i>						
Uenighed om prioritering af arbejdsliv og familieliv (N = 159)	29	23	31	32	28	29
Uenighed om hvordan pengene skulle bruges (N = 113)	21	21	31	21	18	17
Utroskab eller forelskelse i en anden (N = 168)	31	16	29	30	35	33 **
Alkoholproblemer (N = 63)	12	16	20	15	5	7 ***
Andre misbrugsproblemer (N = 23)	4	12	11	3	2	2 ***
Psykisk vold i parforholdet/familien (N = 49)	9	19	8	12	7	5 *
Fysisk vold i parforholdet/familien (N = 26)	5	7	5	5	5	3
Forholdet manglede følelsesmæssig intimitet (N = 210)	39	21	24	40	45	48 ***
Der var problemer med det seksuelle samliv (N = 71)	13	2	11	13	18	15
I voksede fra hinanden og ville forskellige ting (N = 263)	48	14	40	51	51	61 ***
Forholdet var helt fra start en fejltagelse (N = 58)	11	23	12	12	8	7 *
Beregningsgrundlag		219	267	348	281	239

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.2

Baggrundskarakteristika ved skilsmissefamilien, da den unge er 15 år. Særsilt for samværsordninger. 2011. Procent.

	Skilsmissebørn		Samvæershypighed			p <
	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>Forældremyndighed</i>						
Fælles fm	64	19	66	75	86	91
Ene fm (mor)	32	74	32	22	12	7
Ene fm (far)	4	7	2	3	2	2
I alt (N = 1.382)	100	100	100	100	100	100
<i>Bopæl</i>						
Hos mor	88	91	89	89	89	89
Hos far	12	9	11	11	11	11
I alt (N = 1.385)	100	100	100	100	100	100

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.2 (FORTSAT)

	Skilsmis- sebørn		Samvæershypighed			P <
	Intet sam- vær	Begræn- set sam- vær	Weekend- samvær	Udvidet samvær	Deleord- ning	
<i>Barns alder ved samlivsbrud</i>						
Under 4 år	28	48	27	30	15	13
4 år eller ældre	72	52	73	70	85	87
I alt (N = 1.130)	100	100	100	100	100	100
<i>Uddannelse, bopælsforælder</i>						
Ingen erhvervsudd.	17	25	19	13	13	10
EFG/faglig udd.	35	40	35	36	36	29
KVU	11	7	12	11	13	14
MVU	29	24	26	31	33	38
LVU	8	4	8	9	5	9
I alt (N = 1.385)	100	100	100	100	100	100
<i>Har der siden 2007 været kontakt til socialforvaltningen vedrørende barnet</i>						
Ja	25	35	31	22	18	17
Nej	74	63	68	76	82	81
Ved ikke	1	2	1	2	0	2
I alt (N = 1.386)	100	100	100	100	100	100
<i>Bopælsforælders vurdering af familiens økonomi</i>						
Særdeles god	10	9	7	10	11	16
God	44	36	41	47	44	50
Nogenlunde	39	47	42	36	37	31
Dårlig	7	7	10	7	8	3
Ved ikke	0	1	0	0	0	0
I alt (N = 1.382)	100	100	100	100	100	100
<i>Årsager til samlivsbrud</i>						
Uenighed om prioritering af arbejdsliv og familieliv (N = 310)	24	17	25	24	27	28
Uenighed om hvordan pen- gene skulle bruges (N = 250)	19	25	21	19	21	10
Utroskab eller forelskelse i en anden (N = 385)	30	28	29	32	30	31
Alkoholproblemer (N = 203)	16	31	18	13	10	6
Andre misbrugsproblemer (N = 50)	4	11	5	2	1	0
Psykisk vold i parforhol- det/familien (N = 115)	9	21	10	7	3	3
Fysisk vold i parforhol- det/familien (N = 63)	5	18	4	3	1	0
Forholdet manglede følel- sesmæssig intimitet (N = 428)	33	16	30	34	39	48
Der var problemer med det seksuelle samliv (N = 132)	10	4	10	11	8	17
I voksede fra hinanden og ville forskellige ting (N = 500)	38	17	38	41	46	53
Forholdet var helt fra start en fejltagelse (N = 141)	11	14	12	9	6	7
Beregningsgrundlag	166	481	270	164	87	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.3

Andele med konflikter om samvær ved statsforvaltningen, da barnet er 11 år (2007) og 15 år (2011). Særskilt for samværsordninger. Procent.

	Skilsmis- sebørn		Samværshyppighed				P <
	Intet sam- vær	Begræn- set sam- vær	Weekend- samvær	Udvidet samvær	Deleord- ning		
<i>2007 (11 år)</i>							***
Ja, SF inddraget flere gange	13	27	18	9	13	6	
Ja, SF inddraget en enkelt gang	17	19	15	20	14	15	
Der er/har været problemer, men SF er ikke blevet inddraget	11	10	15	14	8	10	
Der har aldrig været væsentlige problemer omkring samvær	56	32	51	57	64	68	
Ved ikke	3	12	1	0	1	1	
I alt (N = 1.298)	100	100	100	100	100	100	
<i>2011 (15 år)</i>							***
Ja, SF inddraget flere gange	10	21	12	7	6	8	
Ja, SF inddraget en enkelt gang	14	17	13	15	12	7	
Der er/har været problemer, men SF er ikke blevet inddraget	14	16	17	13	11	7	
Der har aldrig været væsentlige problemer omkring samvær	59	34	57	65	70	78	
Ved ikke	3	12	1	0	1	2	
I alt (N = 1.293)	100	100	100	100	100	102	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.4

Indikationer på forældres samarbejdsniveau ved 15-års-alderen. Særskilt for samværsordninger. 2011. Procent.

	Skilsmis- sebørn		Samværshyppighed				P <
	Pct.	Antal	Intet sam- vær	Begræn- set sam- vær	Weekend- samvær	Udvidet samvær	
<i>Samarbejdet er ...</i> ***							
Udstrakt	39	537	4	31	55	60	66
Moderat	19	263	4	26	21	21	16
Begrænset	20	282	18	18	12	10	13
Ophørt	22	304	74	25	12	9	6
I alt	100	1.386	100	100	100	100	101
<i>Samarbejdsklimaet er ...</i> ***							
Rimeligt/fordrageligt	53	682	3	46	69	64	75
Forretningsmæs- sig/neutralt	16	210	3	19	17	23	16
Konfliktfyldt/skænderier	2	29	1	3	2	2	5
Ingen kontakt	19	247	72	19	8	7	2
Ingen beskrivelse passer	7	91	14	10	3	4	2
Ved ikke	3	33	7	3	1	0	0
I alt	100	1.292	100	100	100	100	100
<i>Har der været problemer med samværet, som SF er blevet inddraget i?</i> ***							
Ja, SF inddraget flere gange	10	133	21	12	7	6	8
Ja, SF inddraget en enkelt gang	14	176	17	13	15	12	7
Der er/har været proble- mer, men SF er ikke blevet inddraget	14	177	16	17	13	11	7
Der har aldrig været væ- sentlige problemer om- kring samvær	59	773	34	57	65	70	76
Ved ikke	3	34	12	1	0	1	2
I alt	100	1.293	100	100	100	100	100
<i>Spørgsmål til mødre, der har angivet, SF har været inddraget: Er samværet afgjort af SF eller frivilligt?</i> ***							
Samværet er afgjort af SF	35	120	47	32	34	32	33
Forældrene har selv indgået aftale	41	141	11	40	59	62	53
Andet	18	63	28	26	5	6	7
Ved ikke	6	20	14	2	2	0	7
I alt	100	344	100	100	100	100	100
<i>Børns syn på forældres samarbejdsniveau</i>							
<i>Mine forældre er ret gode til at snakke sammen</i> ***							
Passer helt	47	512	30	39	52	51	59
Passer delvist	35	389	20	38	30	39	33
Passer ikke	17	188	45	22	18	9	8
Ved ikke	1	5	5	0	0	1	0
I alt	100	1.094	100	99	100	100	100

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.4 (FORTSAT)

	Skilsmis- sebørn		Samvæershypighed				p <
	Pct.	Antal	Intet sam- vær	Begræn- set sam- vær	Weekend- samvær	Udvidet samvær	
<i>Mine forældre bagtaler hinanden</i> ***							
Passer helt	7	73	15	7	7	3	6
Passer delvist	26	283	15	28	27	27	19
Passer ikke	65	710	50	63	64	67	74
Ved ikke	2	27	20	2	2	3	1
I alt	100	1.093	100	100	100	100	100
<i>Mine forældre skændes for tit med hinanden</i> ***							
Passer helt	5	52	15	5	6	2	5
Passer delvist	14	158	10	17	11	13	10
Passer ikke	79	859	55	76	81	84	85
Ved ikke	2	22	20	2	2	1	0
I alt	100	1.091	100	100	100	100	100
<i>Mine forældre taler ikke med hinanden</i> ***							
Passer helt	8	84	35	10	7	3	2
Passer delvist	16	180	25	20	14	16	11
Passer ikke	75	820	30	69	78	80	87
Ved ikke	1	9	10	1	1	1	0
I alt	100	1.093	100	100	100	100	100
Beregningsgrundlag			166	481	270	164	87

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategoriene er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.5

Forældresamarbejdsklima i 2007 og 2011 opdelt efter barnets samvæershyp-pighed. Procent.

Samarbejde over tid	Samvæershypighed										P <
	Intet samvær		Begrænset samvær		Weekend-samvær		Udvidet samvær		Deleordning		
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	
<i>2007</i>											
Samarbejdsklimaet er ...											***
Rimeligt/ fordrageligt	9	10	54	193	72	147	71	77	79	46	
Forretnings- mæssigt/ neutralt	16	19	26	91	19	38	23	25	16	9	
Konfliktfyldt/ skænderier	8	10	5	17	2	5	1	1	3	2	
Ingen kontakt	54	64	12	41	6	13	3	3	0	0	
Ingen beskrivelse passer	9	11	3	12	1	2	2	2	2	1	
Ved ikke	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	
I alt	100	119	100	354	100	205	100	108	100	58	
<i>2011</i>											
Samarbejdsklimaet er ...											***
Rimeligt/ fordrageligt	3	5	46	226	69	186	64	106	75	65	
Forretnings- mæssigt/ neutralt	3	4	19	91	17	47	23	37	16	14	
Konfliktfyldt/ skænderier	1	1	3	13	2	5	2	4	5	4	
Ingen kontakt	72	115	19	92	8	22	7	11	2	2	
Ingen beskrivelse passer	14	23	10	46	3	8	4	6	2	2	
Ved ikke	7	11	3	13	1	2	0	0	0	0	
I alt	100	159	100	481	100	270	100	164	100	87	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.6

Udstrækningen af bopælsforældrens indblik i den 15-åriges gøren og laden. Besvarelser fra bopælsforælderen og den unge selv. Særskilt for unge med skilte og samlevende forældre. 2011. Procent.

Forældrenes indblik	Forældrene er		P <
	Skilt	Samlevende	
<i>Baseret på forældrebesvarelser</i>			
<i>Samlet mål for udstrækningen af indblik</i>			***
Udstrakt indblik	68	79	
Moderat indblik	30	20	
Lav indblik	2	1	
I alt	100	100	
<i>Bopælsforælderen kender de venner, barnet omgås</i>			

Altid (hver gang)	31	36	
Ofte (de fleste gange)	60	60	
Af og til	8	4	
Næsten aldrig	1	0	
Aldrig	0	0	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	
<i>Barnet giver besked om, hvor han/hun går hen</i>			

Altid (hver gang)	61	68	
Ofte (de fleste gange)	35	31	
Af og til	3	1	
Næsten aldrig	1	0	
Aldrig	0	0	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	
<i>Bopælsforælderen bemærker det, hvis barnet udfører en opgave godt</i>			
			*
Altid (hver gang)	40	36	
Ofte (de fleste gange)	56	60	
Af og til	4	4	
Næsten aldrig	0	0	
Aldrig	0	0	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	
<i>Jeg har altid følt mig velorienteret om, hvordan barnet klarede sig fagligt og socialt</i>			

Enig	58	62	
Delvist enig	27	29	
Hverken enig eller uenig	6	4	
Delvist uenig	7	4	
Uenig	2	1	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.6 (FORTSAT)

Forældrenes indblik	Forældrene er		P <
	Skilt	Samlevende	
<i>Forholdet mellem mor og barn er</i>			***
Særdeles tæt	50	46	
Tæt	47	53	
Ikke særlig tæt	2	1	
Ved ikke	1	0	
I alt	100	100	
<i>Har I aftale om, hvornår barnet skal være hjemme en fredag og lørdag aften</i>			***
Ja (en fast aftale)	6	5	
Aftales fra gang til gang	87	90	
Nej (det bestemmer han/hun selv)	6	4	
Ved ikke	1	1	
I alt	100	100	
<i>Besvarelser fra den 15-årige selv</i>			
<i>Har I aftale om, hvornår du senest skal være hjemme en fredag eller lørdag aften</i>			***
Ja	10	9	
Nej, aftales fra gang til gang	71	76	
Nej, bestemmer selv	18	14	
Ved ikke	1	1	
I alt	100	100	
<i>Dine forældre bemærker det, når du udfører en opgave godt</i>			*
Altid	43	44	
Ofte	43	45	
Af og til	11	10	
Næsten aldrig	1	1	
Aldrig	1	0	
Ved ikke	1	0	
I alt	100	100	
<i>Du giver besked derhjemme om, hvor du går hen</i>			*
Altid	61	64	
Ofte	28	28	
Af og til	9	7	
Næsten aldrig	2	1	
Aldrig	0	0	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	
<i>Dine forældre roser dig, når du har opført dig godt</i>			
Altid	42	43	
Ofte	35	36	
Af og til	15	15	
Næsten aldrig	5	3	
Aldrig	2	2	
Ved ikke	1	1	
I alt	100	100	

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.6 (FORTSAT)

Forældrenes indblik	Forældrene er		P <
	Skilt	Samlevende	
<i>Dine forældre kender de venner, du omgås</i>			
Altid	56	61	**
Oftede	30	29	
Af og til	11	9	
Næsten aldrig	2	1	
Aldrig	1	0	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	
<i>Kunne du tænke dig, at dine forældre interesserede sig mere for, det du laver?</i>			
Ja	10	7	**
Nej	87	91	
Ved ikke	3	2	
I alt	100	100	
<i>Pjæk</i> ***			
Har ikke pjækket	60	75	
Har pjækket i nogle få timer	22	16	
Har pjækket en hel dag	12	7	
Har pjækket flere dage i træk	6	2	
Ved ikke	0	0	
I alt	100	100	
Beregningsgrundlag	1.386	2.823	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.7

Udstrækningen af bopælsforældrens indblik i den 15-åriges gøren og laden, baseret på besvarelser fra bopælsforælder og den unge selv. Særskilte for forskellige samværsordninger. 2011. Procent.

Forældrenes indblik	Alle skilsmissebørn		Samværshyppighed					P <
	Pct.	Antal	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Dele-ordning	
Besvarelser fra bopælsforældre								
<i>Samlet mål for udstrækningen af indblik</i>								*
Udstrakt indblik	68	942	59	69	73	69	65	
Moderat indblik	30	414	39	28	26	30	33	
Lav indblik	2	28	2	3	1	1	2	
I alt	100	1.384	100	100	100	100	100	
Besvarelser fra den unge selv								
<i>Har I aftale om, hvornår du senest skal være hjemme en fredag eller lørdag aften?</i>								
Ja	10	133	14	10	10	9	8	
Nej, aftales fra gang til gang	71	927	68	70	73	74	76	
Nej, bestemmer selv	18	235	18	19	14	17	15	
Ved ikke	1	17	0	1	3	0	1	
I alt	100	1.312	100	100	100	100	100	
<i>Dine forældre bemærker det, når du udfører en opgave godt</i>								
Altid	43	566	46	46	40	40	45	
Ofte	43	565	37	40	43	50	47	
Af og til	11	154	14	11	14	8	8	
Næsten aldrig	1	13	0	1	2	0	0	
Aldrig	1	9	2	1	0	1	0	
Ved ikke	1	10	1	1	1	1	0	
I alt	100	1.317	100	100	100	100	100	
<i>Du giver besked derhjemme om, hvor du går hen</i>								
Altid	61	801	63	61	58	60	59	
Ofte	28	373	26	30	30	31	30	
Af og til	9	113	9	8	9	8	8	
Næsten aldrig	2	22	1	1	3	1	2	
Aldrig	0	5	1	0	0	0	1	
Ved ikke	0	1	0	0	0	0	0	
I alt	100	1.315	100	100	100	100	100	
<i>Dine forældre roser dig, når du har opført dig godt</i>								
Altid	42	554	44	44	39	38	44	
Ofte	35	468	30	34	39	39	32	
Af og til	15	204	15	15	15	17	15	
Næsten aldrig	5	60	6	4	6	3	8	
Aldrig	2	24	4	2	1	3	0	
Ved ikke	1	7	1	1	0	0	1	
I alt	100	1.317	100	100	100	100	100	

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.7 (FORTSAT)

Forældrenes indblik	Alle skiltsmissebørn		Samvæershypighed					P <
	Pct.	Antal	Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>Dine forældre kender de venner, du omgås</i>								
Altid	56	743	59	56	57	62	52	
Ofte	30	404	26	30	30	33	35	
Af og til	11	143	11	13	11	3	13	
Næsten aldrig	2	20	3	1	2	1	0	
Aldrig	1	7	1	0	0	1	0	
Ved ikke	0	0	0	0	0	0	0	
I alt	100	1.317	100	100	100	100	100	
<i>Kunne du tænke dig, at dine forældre interesserede sig mere for det, du laver?</i>								
Ja	10	134	6	9	15	9	8	*
Nej	87	1.142	88	88	83	88	90	
Ved ikke	3	40	6	3	2	3	2	
I alt	100	1.316	100	100	100	100	100	
Beregningsgrundlag			166	481	270	164	87	

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.8

Trivsel målt på SDQ. Særsilt for børn med skilte forældre og samlevende forældre samt forskellige samværsordninger. 2003-2011. Procent.

	Kernefa- Skiltsmissebørn		P <	Samvæershypighed					P <
				Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>2003</i>									
SDQ-total			***						*
Normal	92	84		78	79	85	88	88	
Borderline	4	6		5	7	8	5	4	
Abnormal	4	10		17	14	7	6	8	
I alt	100	100		100	100	100	99	100	
Beregningsgrundlag	3.967	897		91	187	288	217	101	
<i>2007</i>									
SDQ-total			***						**
Normal	93	84		78	85	81	89	87	
Borderline	3	7		9	6	8	8	5	
Abnormal	4	9		13	9	11	4	8	
I alt	100	100		100	100	100	101	100	
Beregningsgrundlag	3.427	1.364		219	267	348	281	239	

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.8 (FORTSAT)

	Kernefamilieliebørn	Skilsmissebørn	P <	Samvæershypighed					p <
				Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>2011</i>			***						**
SDQ-total									
Normal	95	90		82	90	91	95	90	
Borderline	3	5		10	5	4	3	10	
Abnormal	2	5		8	6	5	2	0	
I alt	100	100		100	101	100	100	100	
Beregningsgrundlag	2.823	1.386		166	481	270	164	87	

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.9

Trivsel målt på spørgsmål til barnet/den unge om, hvorvidt barnet/den unge er glad for livet. Særsilt for børn med skilte forældre og samlevende forældre samt forskellige samværsordninger. 2007-2011. Procent.

	Kernefamilieliebørn	Skilsmissebørn	P <	Samvæershypighed					p <
				Intet samvær	Begrænset samvær	Weekend-samvær	Udvidet samvær	Deleordning	
<i>2007</i>			***						ns
Glad for livet	97	94		91	96	93	94	96	
Ikke glad for livet	3	6		9	4	7	6	4	
I alt	100	100		100	100	100	100	100	
Beregningsgrundlag	3.427	1.364		219	267	348	281	239	
<i>2011</i>			***						ns
Glad for livet	95	92		87	92	93	91	95	
Ikke glad for livet	5	8		13	8	7	9	5	
I alt	100	100		100	100	100	100	100	
Beregningsgrundlag	3.427	1.364		166	481	270	164	87	

Anm.: Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*). Ns= ikke signifikant.

Kilde: BFU.

BILAGSTABEL B1.10

Forhold vedr. rammer om aktuel ordning og forældresamarbejde, som har sammenhæng (eller ikke sammenhæng) med barnets trivsel. 2003-2011. Procent.

	SDQ-total			P <
	Normal	Borderline	Abnormal	
2003				
<i>Samarbejdet er ...</i>				*
Udstrakt	87	7	6	
Moderat	84	7	9	
Begrænset	80	8	12	
Ophørt	79	5	16	
<i>Forældremyndighed</i>				
Fælles forældremyndighed	85	7	8	
Eneforældremyndighed til mor	82	7	11	
Eneforældremyndighed til far	86	0	14	
<i>Bopæl</i>				
Bopæl hos mor	84	7	10	
Bopæl hos far	90	4	6	
<i>Afstand mellem forældrenes to hjem</i>				
< 15 min.	86	5	8	
15-29 min.	81	9	10	
30-60 min.	86	8	6	
> 1 time	83	6	11	
Bor i udlandet/anden landsdel	84	3	13	
Ved ikke	79	3	18	
<i>Barnet er selv med til at bestemme, hvornår han/hun skal være sammen med sin far/mor</i>				
Ja, ofte/som regel	88	4	8	
Ja, af og til	90	3	7	
Ja, en enkelt gang imellem	87	7	7	
Nej, aldrig	82	8	9	
Ved ikke	100	0	0	
2007				
<i>Samarbejdet er ...</i>				**
Udstrakt	87	7	6	
Moderat	85	6	9	
Begrænset	85	5	10	
Ophørt	78	10	13	
<i>Forældremyndighed</i>				**
Fælles forældremyndighed	92	4	4	
Eneforældremyndighed til mor	85	8	7	
Eneforældremyndighed til far	92	4	4	
<i>Bopæl</i>				
Bopæl hos mor	89	5	5	
Bopæl hos far	91	6	3	

(Fortsættes)

BILAGSTABEL B1.8 (FORTSAT)

	SDQ-total			P <
	Normal	Borderline	Abnormal	
<i>Afstand mellem forældrenes to hjem</i>				
< 15 min.	88	7	4	*
15-29 min.	86	7	7	
30-60 min.	84	7	9	
> 1 time	70	17	13	
Bor i udlandet/anden landsdel	86	7	7	
Ved ikke	80	20	0	
<i>Barnet er selv med til at bestemme, hvornår han/hun skal være sammen med sin far/mor</i>				
Ja	87	7	7	***
Nej	78	9	14	
2011				
<i>Samarbejdet er ...</i>				
Udstrakt	93	4	3	**
Moderat	88	7	5	
Begrænset	88	4	7	
Ophørt	87	8	5	
<i>Forældremyndighed</i>				
Fælles forældremyndighed	92	4	4	**
Eneforældremyndighed til mor	85	8	7	
Eneforældremyndighed til far	92	4	4	
<i>Bopæl</i>				
Bopæl hos mor	89	5	5	
Bopæl hos far	91	6	3	
<i>Afstand mellem forældrenes to hjem</i>				
< 15 min.	92	4	4	
15-29 min.	89	7	4	
30-60 min.	88	6	6	
> 1 time	88	7	5	
Bor i udlandet/anden landsdel	94	4	2	
Ved ikke	85	8	8	
<i>Barnet er selv med til at bestemme, hvornår han/hun skal være sammen med sin far/mor</i>				
Ja	92	5	4	*
Nej	81	8	10	

Anm.: På grund af afrunding summer alle tal ikke til 100. Forskellene mellem kategorierne er signifikant på mindre end et 0,001-procents-niveau (***), et 0,01-procents-niveau (**) eller et 0,05-procents-niveau (*).

Kilde: BFU.

LITTERATUR

- Amato, P.R. & C. Dorius (2010): "Fathers, Children and Divorce". I: Lamb, M.E.: *The Role of the Father in Child Development*. New York: Wiley.
- Amato, P.R. & J.G. Gilbreth (1999): "Nonresident Fathers and Children's Well-Being: A Meta-Analysis". *Journal of Marriage and the Family*, 61, s. 557-557.
- Amato, P.R. & B. Keith (1991): "Consequences of Parental Divorce for Children's Well-Being: A Meta-Analysis". *Psychological Bulletin*, 110, s. 26-46.
- Bauserman, R. (2002): "Child Adjustment in Joint-Custody Versus Sole-Custody Arrangements: A Meta-Analytic Review". *Journal of Family Psychology*, 16(1), s. 91-91.
- Bonke, J. (2009): Forældres brug af tid og penge på deres børn. Syddansk Universitetsforlag.
- Danmarks Statistik (2012): Statistikbanken.
- Haugen, G.M. (2010): "Children's Perspectives on Everyday Experiences of Shared Residence: Time, Emotions and Agency Dilemmas". *Children & Society*, 24, s. 112-122.
- Hetherington, E.M. & J. Kelly (2002): For Better or for Worse. New York: Norton.

- Koch-Nielsen, I. (1983): Skilsmisser. København: Socialforskningsinstituttet.
- Koch-Nielsen, I. & H. Transgaard (1987): Familiemønstre efter skilsmisse. København: Socialforskningsinstituttet.
- Maccoby, E.E. & R.H. Mnookin (1992): *Dividing the Child: Social and Legal Dilemmas of Custody*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- McIntoch, J. & R. Chrisholm (2008): "Cautionary Notes on the Shared Care of Children in Conflicted Parental Separation". *Journal of Family Studies*, April 2008.
- McIntoch, J., B. Smyth, M. Kelaher, Y. Wells & C.M. Long (2010): *Post-Separation Parenting Arrangements and Developmental Outcomes for Infants and Children: Collected Reports – offi.gov.au*.
- Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender (2006): *Barnets perspektiv*. Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender.
- Obel, C., S. Dalsgaard, H. Stax & N. Bilenberg (2003): "Spørgeskema om barnets styrker og vanskeligheder (SDQ-Dan)". *Ugeskr Læger*, 5, s. 165-462.
- Ottosen, M.H. (2011): "Research on the Danish Longitudinal Survey of Children (DALSC) at the Danish National Centre for Social Research". *Scandinavian Journal of Public Health*, 39(7) suppl., s. 121-125.
- Ottosen, M.H. (2010): *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H. (2004): *Samvær og børns trivsel*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ottosen, M.H. (2001): "Legal and Social Ties Between Children and Cohabiting Fathers". *Childhood*, 8(1), s. 75-94.
- Ottosen, M.H. (2000): *Samboskab, ægteskab og forældrebrud. En analyse af børns familieforhold gennem de første leveår*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ottosen, M.H. (1999): *Børnesagkyndig rådgivning. Evaluering af et forsøg i to statsamter*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ottosen, M.H. (1997): *Børn i sammenbragte familier. Et studie af forældreskab som social konstruktion*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ottosen, M.H. & S. Stage (2011): *Dom til fælles forældremyndighed. Evaluering af forældreansvarsloven*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

- Ottosen, M.H., S. Stage & H.S. Jensen (2011): *Børn i deleordninger. En kvalitativ undersøgelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Skjørten, K. & R. Barlindhaug (2007): "The Involvement of Children in Decisions about Shared Residence". *International Journal of Law, Policy and the Family*, 21, s. 373-385.
- Skjørten, K., R. Barlindhaug & H. Lidén (2006): *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Smyth, B. & L. Moloney (2008): "Change in Patterns of Post-Separation Parenting over Time: A brief Review". *Journal of Family Studies*, 14, s. 7-22.
- Socialstyrelsen (2004): *Växelvis boende – Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans – Reviderad version 2004*. Socialstyrelsen, SOU.
- UNICEF (2007): *Child Poverty in Perspective: An Overview of Child Well-Being in rich Countries. A Comprehensive Assessment of the Lives and Well-Being of Children and Adolescents in the Economically Advanced Nations*. UNICEF Innocenti Research Centre, Florence: The United Nations Children's Fund.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2011

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse.* 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 11:02 Filges, T. & Holt, H.: *AC-arbejdskraft i den vestlige del af Region Midtjylland. Muligheder og barrierer.* 96 sider. ISBN: 978-87-7119-001-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3.* 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:04 Jacobsen, J. & Lindstrøm, M.: *Lokal integration af fortidspensionister.* 110 sider. ISBN: 978-87-7119-003-8. Vejledende pris: 110 kr.
- 11:05 Deding, M. (red.): *Forskning om tvang i misbrugsbehandling. En kortlægning foretaget af SFI Campbell.* 110 sider. ISBN: 978-87-7119-004-5. Netpublikation.

- 11:06 Oldrup, H., Lindstrøm, M. & Korzen, S.: *Vold mod førskolebørn. Praxis og barrierer for opsporing og underretning*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-005-2. Netpublikation.
- 11:07 Christensen, E.: *Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere, der er flyttet til Danmark med deres børn*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-006-9. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:08 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2010*. 140 sider. ISBN: 978-87-7119-007-6. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 11:09 Bengtsson, S., Hansen, H. & Røgeskov, M.: *Børn med en funktionsnedsættelse og deres familier. Den første kortlægning i Norden*. 108 sider. ISBN: 978-87-7119-008-3. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 11:10 Vitus, K. & Kjær, A.A.: *PSP-samarbejdet. En kortlægning af PSP-Frederiksberg, Odense, Amager og Esbjerg*. 201 sider. ISBN: 978-87-7119-009-0. Netpublikation.
- 11:11 Graversen, B.K.: *Tættere på arbejdsmarkedet? Om effektmåling af beskæftigelsesindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparate ledige*. 78 sider. ISBN: 978-87-7119-010-6. e-ISBN: 978-87-7119-048-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 11:12 Andersen, D., Thomsen, R., Langhede, A.P., Albæk Nielsen, A. & Toft Hansen, A.: *Skolernes samarbejde. Kortlægning af skolernes kontakt med kommunale forvaltninger og andre institutioner*. 249 sider. ISBN: 978-87-7119-011-3. Netpublikation.
- 11:13 Larsen, M., Bach, H.B. & Ellerbæk, L.S.: *55-70-åriges forbliven på arbejdsmarkedet. Adfærd, forventninger, aftaler og kendskab til regler*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-012-0. e-ISBN: 978-87-7119-045-8. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 11:14 Christoffersen, M.N. & Hammen, I.: *ADHD-indsatser. En forskningsoversigt*. 129 sider. ISBN: 978-87-7119-013-7. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 11:15 Oldrup, H., Korzen, S., Lindstrøm, M. & Christoffersen, M.N.: *Vold mod børn og unge. Hovedrapport*. 95 sider. ISBN: 978-87-7119-014-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:16 Rostgaard, T., Bjerre, L., Sørensen, K. & Rasmussen, N.: *Omsorg og etnicitet. Nye veje til rekruttering og kvalitet i aldreplejen*. 207 sider. ISBN: 978-87-7119-015-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:17 Bengtsson, S., Alim, W., Holmskov, H. & Lund, A.: *Sociale indsatser til mennesker med ADHD. En kortlægning*. 166 sider. ISBN:

- 978-87-7119-017-5. e-ISBN: 978-87-7119-040-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:18 Böcker Jakobsen, T., Langhede, A.P. & Sørensen, K.: *Lige muligheder – støtte til udsatte børn og unge. Evalueringsrapport 1: Beskrivelse af igangsatte forsøgsprojekter*. 87 sider. ISBN: 978-87-7119-016-8. Netpublikation.
- 11:19 Albæk, K. & Brink Thomsen, L.: *Er kvindefag lavtlønsfag? En analyse af sammenhængen mellem løn og andelen af kvinder i enkelte arbejdsfunktioner*. 97 sider. ISBN: 978-87-7119-018-2. Vejledende pris: 97,00 kr.
- 11:20 Knudsen, L. & Egelund, T.: *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. 161 sider. ISBN: 978-87-7119-019-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:21 Kofod, J., Dyrvig, T.F., Markwardt, K., Lagoni, N., Bille, R., Termansen, T., Christiansen, L., Toldam, E.J. & Vilshammer, M.: *Prostitution i Danmark*. 395 sider. ISBN: 978-87-7119-020-5. Vejledende pris: 390,00 kr.
- 11:22 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2010. Regionale Forskelle*. 68 sider. ISBN: 978-87-7119-021-2. e-ISBN: 978-87-7119-022-9. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 11:23 Amilon, A.: *Supplerende arbejdsmarkedspension. Hvorfor vælger eller fravalger førtidspensionister ordningen?* 92 sider. ISBN: 978-87-7119-023-6. e-ISBN: 978-87-7119-024-3. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:24 Christensen, E. & Hansen, H.: *Den sociale indsats for børn og unge i Grønland. Kortlægning af aktiviteterne 2011*. 44 sider. ISBN: 978-87-7119-025-0. e-ISBN: 978-87-7119-026-7. Vejledende pris: 40,00 kr.
- 11:25 Lyk-Jensen, S.V., Weatherall, C.D., Heidemann, J., Damgaard, M. & Glad, A.: *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*. 190 sider. e-ISBN: 978-87-7119-028-1. Netpublikation.
- 11:26 Ottosen, M.H. & Stage, S.: *Dom til fælles forældremyndighed. En evaluering af forældreansvarsloven*. 257 sider. ISBN: 978-87-7119-029-8. e-ISBN: 978-87-7119-030-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 11:27 Liversage, A. & Leelo Knudsen, L.: *Kvinder i byggefag. En intervjuundersøgelse*. 131 sider. ISBN: 978-87-7119-031-1. e-ISBN: 978-87-7119-032-8. Vejledende pris: 130,00 kr.

- 11:28 Christensen, E. & Hansen, H.: *Kalaallit nunaanni meeqqanut inuusuttunullu isumaginnikkut suliniutit*. 46 sider. ISBN: 978-87-7119-033-5. e-ISBN: 978-87-7119-034-2. Vejledende pris: 40,00 kr.
- 11:29 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Vammen, K.S., Schmidt, L.H. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 10-13 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 4*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-036-6. e-ISBN: 978-87-7119-037-3. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:30 Bengtsson, S.: *Danmark venter stadig på sin psykiatrireform. Et rids af udviklingen de seneste årtier*. 78 sider. ISBN: 978-87-7119-038-0. e-ISBN: 978-87-7119-039-7. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 11:32 Oldrup, H.H. & Vitus, K.: *Indsatser over for udsatte 0-3-årige og deres forældre. En systematisk forskningsoversigt*. 213 sider. ISBN: 978-87-7119-041-0. e-ISBN: 978-87-7119-042-7. Vejledende pris: 210,00 kr.
- 11:33 Bo Madsen, M., Jacobsen, S. & Jensen, S.: *Socialt bedrageri. Et litteraturstudie*. 100 sider. e-ISBN: 978-87-7119-044-1. Netpublikation.
- 11:34 Christoffersen, M.N., Skov Olsen, P., Vammen, K.S., Sander Nielsen, S., Lausten, M. & Brauner, J.: *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer*. 207 sider. ISBN: 978-87-7119-046-5. e-ISBN: 978-87-7119-047-2. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:35 Fuglsang Olsen, R., Egelund, T. & Lausten, M.: *Tidligere anbragte som unge voksne*. 145 sider. ISBN: 978-87-7119-043-4. e-ISBN: 978-87-7119-051-9. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 11:36 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Køn, Handicap og beskæftigelse i 2010*. 47 sider. e-ISBN: 978-87-7119-053-3. Netpublikation.
- 11:37 Liversage, A. & Gudrun Jensen, T.: *Parallelle retsopfattelser i Danmark. Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser blandt etniske minoriteter*. 191 sider. ISBN: 978-87-7119-054-0. e-ISBN: 978-87-7119-055-7. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 11:38 Ottosen, M.H., Stage, S. & Søndergaard Jensen, H.: *Børn i deleordninger. En kvalitativ undersøgelse*. 209 sider. ISBN: 978-87-7119-056-4. ISBN: 978-87-7119-057-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:39 Jin Pedersen, M., Rosdahl, A., Winther, S.C., Langhede, A.P. & Lynggaard, M.: *Ledelse af folkeskolerne. Vilkår og former for skoleledelse*. 283 sider. e-ISBN: 978-87-7119-058-8. Netpublikation.

- 11:40 Dreyer Espersen, L., Eiberg, M. & Andersen, D.: *Væje til ungdomsuddannelse 2. Kvalitative interview med skoleledere, lærere, elever og UU-vejledere.* 169 sider. e-ISBN: 978-87-7119-060-1. Netpublikation.
- 11:41 Palmhøj Nielsen, L. & Skov Olsen, P.: *11-åriges trivsel og risiko. Statistiske analyser af 11-åriges trivsel.* 115 sider. ISBN: 978-87-7119-061-8. e-ISBN: 978-87-7119-062-5. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 11:42 Thuesen, F., Tørslev, M.K. & Gudrun Jensen, T.: *Rekruttering og fastholdelse af højtuddannet arbejdskraft. Danmark, Norge, Holland, Storbritannien og Canada.* 244 sider. ISBN: 978-87-7119-063-2. e-ISBN: 978-87-7119-064-9. Vejledende pris: 240,00.
- 11:43 Brink Thomsen, L., Holt, H., Jensen, S. & Thuesen, Frederik: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2011.* 194 sider. ISBN: 978-87-7119-065-6. e-ISBN: 978-87-7119-066-3. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 11:44 Bengtsson, S. & Stigaard, D.L.: *Aktuel skandinavisk og britisk handicapforskning. En kortlægning af miljøer.* 318 sider. ISBN: 978-87-7119-067-0. e-ISBN: 978-87-7119-068-7. Vejledende pris: 310,00 kr.
- 11:45 Lauritzen, H.H., Boje-Kovacs, B. & Benjaminsen, L.: *Hjemløshed i Danmark 2011. National kortlægning.* 148 sider. ISBN: 978-87-7119-069-4. e-ISBN: 978-87-7119-070-0. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 11:46 Stigaard, D.L.: *Fra hjemløshed til egen bolig. Et interviewstudie blandt tidligere hjemløse.* 68 sider. e-ISBN: 978-87-7119-071-7. Netpublikation.
- 11:47 Calmar Andersen, S. & Winter, S.C. (red.): *Ledelse, læring og trivsel i folkeskolerne.* 164 sider. ISBN: 978-87-7119-072-4. e-ISBN: 978-87-7119-073-1. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:48 Holt, H. & Larsen, M.: *Kønspødt lønstatistik og redegørelse om lige løn. Evaluering af loven.* 118 sider. e-ISBN: 978-87-7119-074-8. Netpublikation.
- 11:49 Brauner, J., Skov Olsen, P. & Egelund, T.: *Muligheder for Dokumentation af anbringelser. En gennemgang af målemetoder.* 168 sider. ISBN: 978-87-7119-076-2. e-ISBN: 978-87-7119-077-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 12:01 Lyk-Jensen, S.V., Glad, A., Heidemann, J. & Damgaard, M.: *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse.* 117 sider. e-ISBN: 978-87-7119-075-5. Netpublikation.

- 12:02 Lausten, M., Hansen, H., Mølholt, A.-K., Vammen, K.S. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 14-17 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 5*. 235 sider. ISBN: 978-87-7119-078-6. e-ISBN: 978-87-7119- 079-3. Vejledende pris: 230,00 kr.
- 12:03 Rostgaard, T., Brunner, T.N. & Fridberg, T.: *Omsorg og livskvalitet i plejeboligen*. 150 sider. ISBN: 978-87-7119-080-9. e-ISBN: 978-87-7119-081-6. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:04 Mølholt, A.K., Stage, S. Hyld Pejtersen, J. & Thomsen, P: *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-082-3. e-ISBN: 978-87-7119-083-0. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 12:05 Ellerbæk, L.S. & Høst, A.: *Udlejningsredskaber i almene boliger. En analyse af brugen og effekterne af udlejningsredskaber i almene boligområder*. 258 sider. ISBN: 978-87-7119-084-7. e-ISBN: 978-87-7119- 085-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 12:06 Høgelund, J.: *Effekter af den beskæftigelsesrettede indsats for sygemeldte. En litteraturoversigt*. 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-086-1. Netpublikation.
- 12:07 Skovbo Rasmussen, P. & Skov Olsen, S.: *Positiv adfærd i læring og samspil (PALS). En evaluering af en skoleomfattende intervention på 11 pilotskoler*. 159 sider. ISBN: 978-87-7119-087-8. e-ISBN: 978-87-7119-088-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:08 Fridberg, T. & Damgaard, M.: *Frivillige i hjemmeværnet 2011*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-089-2. e-ISBN: 978-87-7119-090-8. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:09 Lyk-Jensen, S.V., Heidemann, J. & Glad, A.: *Soldater – før og efter udsendelse. En analyse af motivation, økonomiske forhold og kriminalitet*. 164 sider. e-ISBN: 978-87-7119-091-5. Netpublikation.
- 12:10 Bengtsson, S.: *Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-092-2. e-ISBN: 978-87-7119-093-9. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:11 Dines, A., Jakobsen, V., Myrup Jensen, V., Sander Nielsen, S., Zacho Pedersen, K.C., Stage Petersen, D. & Munch Thorsen, K.: *Indsatser for tosprogede elever. Kortlægning og analyse*. 162 sider. e-ISBN: 978-87-7119-094-6. Netpublikation.

- 12:12 Christensen, E.: *Nakuusa – vi vil og vi kan. En opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011.* 48 sider. e-ISBN: 978-87-7119-096-0. Netpublikation.
- 12:13 Christensen, E.: *Nakuusa – piumavugut saperatalu. 2011-mi ilulissani Youth Forum pillugu nangitsineq.* 50 sider. e-ISBN: 978-87-7119-097-7. Netpublikation.
- 12:16 Ottosen, M.H. & Stage, S.: *Delebørn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær baseret på SFI's børneforløbsundersøgelse.* 111 sider. ISBN: 978-87-7119-104-2. e-ISBN: 978-87-7119-105-9. Vejledende pris: 110,00 kr.

DELEBØRN I TAL

EN ANALYSE AF SKILSMISSEBØRNS SAMVÆR BASERET PÅ SFI'S BØRNEFORLØBSUNDERSØGELSE

Hvordan påvirker samværsordninger børns hverdagsliv? Fungerer forældresamarbejdet anderledes, når der er en deleordning, og trives børn med udstrakt samvær bedre eller dårligere end andre skilsmissebørn? Med udgangspunkt i SFI's Børneforløbsundersøgelse, som følger 6000 børn fra 1995, bliver der sat fokus på, hvordan skilsmissebørns samværsordninger fungerer, når de har rundet 11 og 15 år.

Rapporten viser, at de fleste skilsmisseforældre har et rimeligt forhold til hinanden – og at et godt forældre-samarbejde har stor betydning for barnets trivsel. Det betyder også meget, at de voksne lytter til barnets behov, så samværet kan være fleksibelt.

Hvert femte barn har erfaring med deleordninger. Den største andel af børn med deleordning er blandt de 11-årige. Frem til 15-årsalderen halveres andelen af børn, der bor lige meget hos begge forældre – som regel fordi barnet ønsker samværet ændret.

Undersøgelsen er finansieret af Egmont Fonden.

EGMONT
Fonden